

PLANINSKI VESTNIK 7

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXIII

1973

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

IZHAJA OD LETA 1895

Franc Šetinc	Beseda o planinstvu	341
Tine Mihelič	Leto 1972 v stenah	342
Vilko Mazi	Stara priča z Rjavine	345
Dr. ing. France Avčič	Napredki v dinamičnem varovanju	352
Ing. Pavle Šegula	Vpliv ultravijoličastih žarkov na človeški organizem	356
Vlasto Kopač	V spomin Karlu Tarterju	359
Stanko Klinar	Via Ferrata	361
Drago Korenini	Reševanje v Riglici leta 1942	368
Ivan Šavli	Spomini	369
Meta Rotovnik	Izgubljanje	371
	Planinski življenjepis	373
	Prof. Janko Glazer — osemdesetletnik	374
	Društvene novice	376
	Alpinistične novice	383
	Varstvo narave	385
	Iz planinske literature	385
	Razgled po svetu	386

Naslovna stran:

Logarska dolina

Poština plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stenko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, dr. Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri NB 50101-678-47016, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 60 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 80 din (5 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskalnimi črkami. Odpovodi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Po mnenju Republiškega sekretariata za prosveto in kulturo št. 421-1/73 z dne 18. 1. 1973 spada ta publikacija med proizvode iz 7. točke 1. odstavka 36. člena Zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu (Ur. list SFRJ 33-316/72).

LETO LXXIII | ŠT. 7 | LJUBLJANA | JULIJ 1973

Hotelsko podjetje

Gorenjka

JESENICE

priporoča obisk svojih hotelov v Kranjski gori:

LARIX
PRISANK
ERIKA
RAZOR
SLAVEC
VITRANC

v Podkorenu, hotel v Planici
in gostinskih obratov
na Jesenicah in v Mojstrani

Za obisk
se priporoča

gostinsko podjetje

HOTEL PECA

MEŽICA

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
73. LETNIK

7 1973

BESEDA O PLANINSTVU

FRANC ŠETINC

Govor na taboru ljubljanskih planincev pri Slavkovem domu na Golem brdu
(20. maja 1973, gl. str. 376)

T

ovarišice in tovariši planinci!

Ali smemo vaš praznik, 25-letnico PD Medvode in 80-letnico Planinske zveze Slovenije, povezati z drugimi prazniki, ki nas spominjajo na velika dejanja našega ljudstva? Da! Slovenija je rasla iz napredne miselnosti stoletij, od Trubarja do narodnoosvobodilnega boja, tako tudi iz vsega, kar so planinci storili za napredek svojega naroda. Stoletja so tuji poskušali upogniti in pregaziti slovenski narod, a on je zbiral v sebi moč in pogum, da bi v revoluciji končno zavrnil strašne udarce in se zrvan dvignil iz dna temnice. Tudi planinstvo je prispevalo svoj delež, zato smo mu dolžni priznanje, kakršnega po svojem velikem družbenem pomenu tudi zasluži. Čestitam k prazniku z željo, da bi v prihodnosti dosegali nove in nove uspehe.

Usoda nas je potisnila med gore in griče. V žilavem boju za obstanek so naši predniki izkoristili vsako še tako majhno dolino, vsako tesen, s svojimi domovi so se vzpenjali vse više in više k vrhovom. Pognali so korenine, ki jih noben, še tako krut sovrag ni mogel izrvati. Morda se imamo zahvaliti prav našim planinam, da so se naši predniki tako globoko zakoreninili v domači zemlji. Čudovit pogled na prelestne lepote je navdajal duha in miselnost našega človeka z močno navezanostjo na svojo domovino. Utesnjeni v ta alpski svet nismo mogli postati številčno velik narod. Toda čeprav smo majhni po številu prebivalcev, se po produktivnosti in kvaliteti našega ustvarjalnega dela, po naprednosti naših družbenih odnosov lahko povzpemo med velikane. Pri tem naše življenje v federativni jugoslovanski skupnosti ni ovira, temveč most za sožitje med narodi. V Titovi Jugoslaviji je slovenski narod stopil na svetovni zgodovinski oder, po njej njegovo besedo čislajo in upoštevajo tudi stotilijonski narodi. Pomen izročila, ki ga planinci prenašate iz roda v rod, je vsestranski. Navezanost na planine utrjuje v ljudeh patriotsko zavest. Planine, gozdovi, jezera, ljubezen do naravnih lepot, napor, ki so ga ljudje pripravljani prenesti v hrepenenju po lepem, buri v človeku zdravo domišljijo in dobro misel. V vsem tem je neizčrpen vir volje do pravega naravnega življenja, ki se dviga nad sebičnost – v tovarišstvo, prijateljstvo, solidarnost. Namesto dvomljivih, ponarejenih dobi človek v planinah navdih za prave vrednote. Planinstvo ni samo konjiček, pa tudi ne samo beg pred neznošnim mestnim truščem. Je izvor vitalnosti in odpornosti delovnih ljudi, vrelec novih spodbud, vir odkritih in plemenitih značajev, nesebičnosti in poštenosti. Planinstvo širi in utrjuje turistično kulturo ljudi, brez katere ne bi mogli izrabiti naravnih prednosti za razvoj turizma. V planincih je skratka združeno troje: delo, boj in iskanje, torej vse tisto, kar je neogibno potrebno za napredek. Zato planinstva ni mogoče ločevati od revolucionarnih tradicij slovenskega delavskega gibanja.

Tisto, kar je že sama narava namenila človeku: zdrav duh v zdravem telesu, mora človek bogatiti, ne pa zametavati ali z zastrupljanjem človekovega življenjskega okolja celo uničevati. Naš človek naj bo telesno in duševno močan, ne pa invalid. Eden pomembnih pogojev za to je množično planinstvo, ki tudi po svoje prispeva k naporom, da se prebijemo skozi blišč materialnega blagostanja v bogatejši duhovni svet. Spopadati se moramo z vsem, kar poskuša speljati nesluteni razvoj znanosti in tehnike v svet surovega nasilja in vojn, ki ni in ne more biti naš. Ne smemo podleči nevarnosti, da bi otopeli in postali nekritični do dogajanja in do svoje prihodnosti. Z razvojem našega samoupravnega socializma želimo ustvariti takšne družbene odnose, v katerih bo človek vsestransko razvita osebnost, v kateri bo našel sebe, svoja nagnjenja, občutke in možnost, da zadovolji vse potrebe. V tako poslanstvo je vpeta tudi misel in dejavnost planinstva.

Ko praznujemo jubilej planinstva, se spominjamo tudi dneva osvoboditve. Za nas je pomenila osvoboditev več kot samo poraz najpodlejših zločincev. Z njo smo utrdili temelje za razvoj socialistične samoupravne skupnosti. Toda komaj smo prišli iz dima bitke, so nas že čakale nove naloge. Naša domovina je bila prekrita s samimi ruševinami. Osvoboditev ni mogla prinesiti blaginje čez noč. Razrešiti je bilo treba hude in zapletene probleme, ki so zadevali golo življenje. Morali smo v novo bitko s stalinškim pritiskom. Pogumno smo prenesli vse stiske in si končno široko utrli pot gospodarske, kulturne, politične rasti. Tako rekoč iz prepada smo se pognali kvišku. Sedaj snujemo novo ustavo, ki nam bo odprla možnosti za nov tip samoupravne socialistične demokracije, kakršni v zgodovini ni primere. Gre za to, da dobi prevladujoč položaj v družbi delavski razred, katerega interes sega čez razredne meje – v osvoboditev celotnega človeštva. Izpolnitev te naloge bo šla preko mnogih ovir. Zato moramo slediti zgledu alpinistov, ki jim noben vrh ni nedosegljiv. Izkoristiti bomo morali vse naše moči, vse naše znanje in sposobnosti, vse naše moralne sile, da razdalja od tu, kjer smo, do tam, kamor hočemo in moramo priti, ne bo tako dolga. Ko se oziramo na prehojeno pot, v zgodovini ne iščimo samo uspehov, temveč tudi potrebo po izpolnjevanju. Preteklost sprejemamo kot merilo, s katerim ocenjujemo naš današnji odnos do problemov, našo odgovornost za jutrišnji dan.

Živelo medvoško planinsko društvo!

Živelo slovensko planinstvo!

LETO 1972 V STENAH

TINE MIHELČ

1. Zimska sezona

Z

imski alpinizem je ena tistih človekovih dejavnosti, ki so popolnoma odvisne od naklonjenosti narave. Vreme, padavine, snežne razmere, temperatura, to so glavni elementi, ki se vsak dan spreminjajo in oblikujejo pogoje za zimske vzpone. Poznamo tudi nekakšno nenapisano pravilo, da dobri zimi vedno sledi slaba (obratno to žal ne drži!). Tako se počutimo popolnoma nemočne ob dejstvu, da nam jo je zima 1972 krepko zagodla.

V prvih dneh koledarske zime, še pred novim letom, je bilo še najbolje. V gorah so vladale še napol jesenske razmere, snega je bilo malo, vreme lepo. Rezultat:

kopica prvenstvenih in drugih vzponov, ki so dokazovali zagnanost in voljo plezalcev bili priprava na resnejše vzpone v pravi zimi.

V tej dobi so bili opravljeni tile zimski prvenstveni vzponi:

Smer D-D (V, VI) v Mali Raduhi, plezala Cverlin in Podrepšek 22. XII. 71,

Zajeda (V+) v isti steni, plezala Kavnik in Renčelj, 26. XII.,

Brankina smer (V, plezala Gusta Herzog in Šturm) ter Plate (V, plezala Cverlin in Podrepšek, 26. XII.) v isti steni,

Jurharjeva smer v Uršji gori (V, VI), plezala Havle in Vrvnik 31. XII. 1971,

Direktna smer v Mali Goličici (Prisojnik, IV, V), plezala Fülle in Novak 26. in 27. XII.

Po novem letu je zima pokazala zobe in na resnejše vzpone ni bilo misliti. Da pa ni pravila brez izjeme, sta 14. I. dokazala Humar in Škarja, ki sta v najbolj nemogočih razmerah preplezala J raz Turske gore.

Zimski alpinistični tabor je bil tokrat v zadnjem tednu februarja v Kamniški Bistrici (vodja Danilo Cedilnik). Udeležba je bila številna, načrti veliki, pripravljenost dobra, vreme in razmere pa – slabe. Opravljenih je bilo mnogo pristopov in lažjih plezalnih vzponov, med njimi pa le ena prvenstvena tura: grapa v grebenu Zeleniških Špic (plezala Kramar in Volkar).

Šele v zadnjih dneh koledarske zime je vreme ponudilo plezalcem nekaj možnosti. Vendar se tudi tokrat zima ni omeščala do take mere, da bi dovolila kak resnično pomemben vzpon. Poljski alpinisti, ki so v tem času opravili drugi zimski vzpon prek Cizljeve smeri v Špiku s prvenstveno varianto v spodnjem delu, so sicer dokazali, da je mogoče plezati tudi v najslabših razmerah, vendar pa to terja ogromno časa in pravcato ekspedicijsko tehniko (Poljaki so oblegali Špik skoraj mesec dni). Kaj takega pa si naši plezalci enostavno ne morejo privoščiti.

V marcu so bili opravljeni tile zimski prvenstveni vzponi:

Akademska smer v Vežici (VI), plezala Kosec in Pollak,

Šodrasta smer v SZ steni Kalškega grebena, plezala Bergant in Ručigaj,

smer Juvan–Šteblaj v J steni Kotove špice, plezala Andrejčič in Rožič,

greben Vratca–Trentski Pelc–Srebrnjak–Sravnik–Bavški Grintovec, plezali Jeromen, Kunstelj, Novak, Rupar in Schlamberger,

Domžalska (plezala Šikonja in Klemenc) in Kamniška (Dimc in Malešič) grapa v V steni Brane,

Mihova grapa v Čmaževskem turnu, JV žleb Kalške gore, plezal France Malešič.

2. Poletna sezona

Tudi poleti gore plezalcem niso naklonile dosti lepega vremena. Zato poletna sezona ni bila kaj prida uspešnejša od zimske. Bogatemu letu 1971 je torej sledilo dokaj sušno 1972. Opaziti je tudi nekakšno menjavo generacij. V stenah je videti množico prav mladih plezalcev, od katerih nekateri že posegajo po pomembnih turah.

Poletna sezona se je pričela razmeroma pozno, saj se je zima zavlekla in so bile glavne stene dostopne šele proti koncu junija.

V poletni sezoni so bili opravljeni v slovenskih gorah tile prvenstveni vzponi:

smer Bini-Fika (V, VI) v Raduhi, plezala Golobinek in Povsod 10. VI. 1972,

nova smer v J steni Planjave (IV, V, 250 m), Humar, Škarja, 25. VI.,

nova smer v S steni Male Mojstrovke (IV+), Rožič, Oman, 25. VI.,

nova smer v S steni Malega Jalovca (IV V, 200 m), Dornik, Kenneth Dekleva (ZDA), 25. VI.,

nova smer v S steni Nad Kuhinjo špice (Cmir IV, V), Lačen, J. Mihelič, Plautsteiner, 4. VII.,

smer Miška v V steni Stenarja (IV, V), Andrejčič, Belak, 4. VII.,

Meškina smer v S steni Jalovca (IV, V, A 1, 300 m), Dornik, Gradišar, 9. VII.,

Sterber revežev v S steni Zadnje Mojstrovke (IV+), Perčič, Zaplotnik, 19. VII.,

smer Jadviga v SV steni Jerebice (IV, VI–, 350 m), Dornik, Gradišar, Vukovič, 30. VII.,

nova smer v JV steni Planjave (V, VI), Jerman, Pollak, Vetrovec, Biserka Zerjav, julija, Železničarska smer v V steni Stenarja (IV, V), Blatnik, Hutter, 27. VII., Zajeda vzdihljajev v J steni Kalške gore (IV+, 170 m), Blatnik, Hutter, 14. VIII., nova smer v S steni Zadnje Mojstrovke (IV), Gruden, Zaplotnik, avgusta, varianta Jesihove smeri v S steni Travnika (V), Kern, Zaplotnik, avgusta, nova smer v V steni Prisojnika (III, 500 m), T. Mihelič, 7. IX., Milenina smer v S steni Male Mojstrovke (III, IV), Gruden, Milena Marinčič, Zupet, 10. IX.

Važnejše ponovitve:

Perčičev steber v Vežici (VI), plezali Anderle, Bence, J. Rožič (1. pon.), Direktna smer v Stenarjevem trikotu (VI), J. Šter, Zaplotnik (4. ponovitev), Dularjeva zajeda v Jalovcu (VI), Erjavac, Rebula (3. pon., prva brez bivaka), Peternelova smer s Čopovim stebrom, plezala Rožič in Oman.

K temu poglavju je treba prišteti še obiske izvenalpskih gorovij v Jugoslaviji.

Stene nad kanjonom Paklenice pod Velebitom naši plezalci iz leta v leto bolj množično obiskujejo zlasti v času pomladanskega vplezavanja. Tradicionalno prvomajsko srečanje v Paklenici je postalo najbolj množičen zbor jugoslovanskih alpinistov, ki se jim v zadnjih letih vedno številneje pridružujejo tudi tuji plezalci.

Poleg številnih ponovitev, med katerimi ni manjkalo najtežjih, so slovenski plezalci v letu 1972 preplezali tudi štiri prvenstvene smeri:

Steber v Veliki glavici (masiv Manite peči, V, VI A 2, 200 m), plezala Ščetinin in Haider (ZRN), 26. III.,

Slovenska smer (V VI) v isti steni, Gradišar, Dornik, Zdenka Dolinar, 1. V.,

Družinska smer v Z steni Aniča Kuka (III), Mojca in Nejc Zaplotnik, 27. IV.,

smer Kamasutra v Aniča Kuku (IV, V+, 180 m), Bole, Gruden, 1. XII. 1972.

Druga jugoslovanska gorstva so mnogo manj obiskana, zato pomeni vsak organiziran obisk teh gora pravo ekspedicijo.

Prokletije je konec avgusta obiskala šestorica članov koroškega AO, ki so kljub izredno slabemu vremenu opravili nekaj vzponov, med njimi tudi prvenstveno Slovensko smer v Volušnici (IV, V+, 700 m). Plezala sta Emeršič in Havle.

Tudi enajstčlanski odpravi AO Kozjak Maribor na Durmitor vreme ni bilo naklonjeno, vendar so plezalci v prvih dneh avgusta uspeli opraviti 49 vzponov, med njimi tudi šest prvenstvenih:

Štajerska smer v Malem Sljemenu (III, IV, 200 m), Bajde, Mesarec, Skerlovnik,

Traverza v Bandijerni (II, 200 m), Koren, Zafošnik,

Mihčeva smer v Terezin Bogazu (IV, 200 m), Bajde, Gabrovšek, Šturm,

Jubilejna smer v Obli glavi (IV, 200 m), Mesarec, Šturm,

Leva smer v Bezimenem vrhu (II, IV+, 150 m), Bajde, Curk, Gabrovšek,

Binčeva smer v Prutašu (IV-, 200 m), Marolt, Reis.

Odprava je torej opravila pomembno raziskovalno delo, poleg tega pa naredila mnogo posnetkov in celo izdala knjižico-vodič, ki bo zelo koristila bodočim obiskovalcem Durmitorja.

3. V tujih gorih

Centralne Alpe lahko za leto 1972 odpravimo v nekaj besedah. Chamonix je bil prepoln Slovencev, tudi takih, ki so prišli z velikimi željami. Svoje načrte pa so lahko uresničili le tisti, ki jim ni bilo do drugega kot za vzpone na vrhove po normalnih ali lahkkih smereh. Vreme in razmere zanič! Tako je bil največji podvig v tem letu v skupini Mont Blanca prečenje Hudičevih lgel, ki so ga opravili tržiški alpinisti.

Več uspeha so imeli Andrejčič in zakonca Mlač v Valiških Alpah. Tam so gostovali skoraj ves mesec, a med tem časom uspeli ujeti le malo lepih dni. Andrejčič in Mlač sta opravila pomemben vzpon v J steni Untergabelhorna. Prvenstveno smer sta imenovala Slovenska zajeda (IV, V, 400 m). Poleg tega je Zvone Andrejčič izvršil še

tri težavne solovzpone: smer Prothero v Z steni Breithorna, V steno Matterhorna z izstopom po grebenu Furggen in Direktno smer v Obergabelhornu (IV, V, 800 m).

V Dolomitih je gostovalo mnogo plezalcev. Te gore so nam zdaj že prav blizu. Opravljenih je bilo mnogo vzponov, med njimi tudi nekaj pomembnih, težkih tur: Dolžan in Smolej sta preplezala švicarsko direttissimo (VI, A3) v Zahodni Cini in Kennedyjevo smer v J steni Torre Venezia (VI, A3, druga ponovitev), Brišar, Erjavec in Rebula so ponovili Carlessovo smer v Torre di Valgrande (VI, A2), Ščetinin in Haider pa sta pridružila svoji izredni zbirki dolomitskih šestic še Sclederjevo smer v Sass Maor v skupini Pali.

4. Odprave

Alpiniade v Pamiru se je udeležila tudi 5 članska slovenska odprava pod vodstvom Bineta Vengusta. Cilj alpinistov je bil najvišji vrh SZ Pik Komunizma (7495 m). Najvišjo točko sta dosegla Jeromen in L. Rožič.

Prva jugoslovanska ženska odprava (vodja Silva Primožič) si je za cilj sprva izbrala Ararat, a se je zaradi prepovedi morala preusmeriti na najvišji vrh Irana Demavend (5671 m). Vrh je doseglo vseh pet alpinistk.

Številčno in tudi sicer zelo močno odpravo je poslal v afriško visokogorje AO Kranj (vodja Franc Ekar). Člani odprave so opravili številne vzpone po različnih smereh na Kibo (5963 m) in Mawenzi (5149 m), ki sestavljata masiv Kilimandžara. Perčič in Zaplotnik pa sta v V steni Mawenzija preplezala pomembno prvenstveno smer (IV, V). V pomonsumski dobi je naskakovala J steno Makaluja 4. JAHO (vodja Aleš Kunaver, 9 alpinistov, zdravnik, trije znanstveniki, novinar). Odpravi je zelo nagajalo slabo vreme, ki je bilo sploh značilno za jesen 1972. Tudi šerpe, ki niso bili kos temu vzponu, so »pripomogli«, da Makalu ni bil dosežen. Kljub temu so plezalci v najtežjih pogojih v steni dosegli višino 8100 m, premagali tudi zadnje težave in se na nekaj raztežajev približali Z stebri, kjer poteka francoska smer.

STARA PRIČA Z RJAVINE

VILKO MAZI

V

sako sredo in soboto okoli poldne je ustavil Drejc težko obloženo mulo pred kočjo na Kredarici. Za njim takoj še dva nekaj mlajša možaka. Pred tretjo se po navadi niso vračali v Bohinj.

Tisto leto sem risal razgled s Triglava. Dostikrat sem preždel na vrhu deset do dvanajst ur samo ob kosu z marmelado namazanega kruha, če je bilo pravo vreme in se je videlo, kar se pač največ in najlepše videti more v to ali ono smer. Čas je tekal, kot bi ga podil, sektorji v skicirki so se zmerom bolj dopolnjevali.

Toda obupen dolgčas v meglenem ali deževnem dnevu v koči. Enega še kako pretolčeš, prespiš, če ni drugače, potlej pa... Kako težko sem ob takih dneh čakal Drejca! Vsaj časopise je prinesel, če ne tudi kaj pošte. Še inserate in osmrtnice sem premlal do zadnje črke, samo da je minilo do večerje.

Drejc je vedel, da tudi fotografiram, pa me je nekoč naprosil, da bi ga »pritisnile« skupaj z mulo pred kočjo. Ker sem imel vso pripravo s sabo, je že naslednjič dobil narejene slike. – Koliko da mi je dolžan? – Kaj bi tisto! sem odklonil. Pa je potem prinesel debelo, hudo oguljeno knjigo. – Kaj tole, bi vzeli? Bila je stara vpisna knjiga

Alpenvereina z Rjavine, iz leta 1896. Od nečaka partizana da jo je dobil med okupacijo.

Nič se je nisem branil. Že površen pregled mi je dal slutiti, da bom našel v njej dosti zanimivega. Zadnji vpis je bil od 8. sept. 1940. Štiriinštirideset let zveste službe na samotnem vrhu v meglah in nalivih, v strelah in viharjih, na voljo dobrim in slabim... nobene take ni več...

Po vpisnih številkah sem ugotovil, da manjka že na začetku nekaj listov, odnosno številke 8 do 16, in to v časovnem razdobju od 1900 do 1925. Kdo je bil med to deveterico in kako so se porazvrstili v petindvajsetih letih?... Zaman bi čakal odgovora, da se mi ni ponudil sam od sebe čez nekaj let pri zbiranju Koledarskih beležk iz našega planinstva (priloga PV 1958). Takrat sem moral prebrskati za datumi vse letnike, stran za stranjo (težko, da jih bo še kdo za mano...) Na vrsto je prišel tudi članek M. M. Debelakove »Plezalna tura na Rjavino«, PV 1925/80. Heureka! Debelakova in njen bratranec sta 1. avgusta 1924 dobila na glavnem vrhu Rjavine lepo vezano vpisno knjigo z naslovom na prvi strani: Den Besteigern der Rjavina gewidmet von der Section »Krain« des deut. u. öst. Alpenvereines in Laibach, 1896 (Obiskovalcem Rjavine posveča sekcija nem. in avstr. Alpenvereina za Kranjsko v Ljubljani, 1896). Le poldruga stran je popisana, ostali listi kar vpijejo praznote, pravi v članku in dostavlja, da je bilo turistov, vštveši vodnike in loyce, do tega dne na vrhu v vseh 28 letih samo 14, z njima vred torej 16. Sledi prepis vseh zapisov, med katerimi je bil takrat najbolj zanimiv štirinajsti – dr. Klementa Juga 31. VII. 1924.

Sam priplezal po sev. grebenu od Macesnovca do sem v 6¼ h, ker mi je bila smer plezanja neznana in sem moral prehode šele iskati. Sicer bi priplezal prej, saj greben ni težak, če se ne zapeza v slepa mesta.

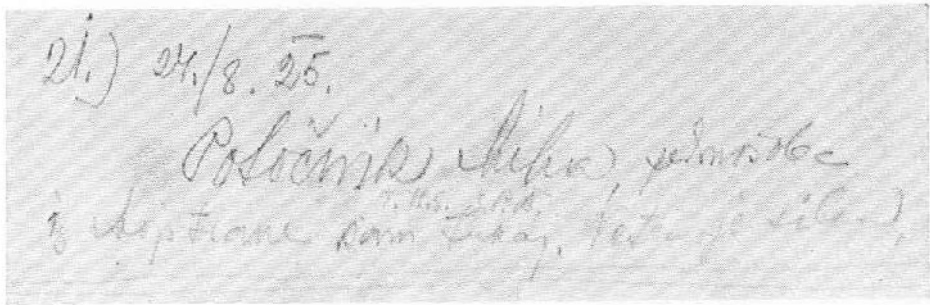
Kaj sta zapisala Debelakova in njen spremljevalec pod št. 15 in 16, ne bomo nikoli zvedeli. Gotovo niti slutila nista, da se Jugu iztekajo zadnji dnevi...

Prav letos je posebnega zanimanja vreden prvi vpis, petnajstletnega Borisa Zarnika z njegovim vodnikom Lorencem Škantarjem, ki ju oba že poznamo s prve skupne poti na Triglav (1. 8. 1893).

(Najbrž je to edini Zarnikov še ohranjen planinski rokopis.)

Tretji in četrti list z vpisnimi številkami 7 do 16 sta iztrgana. Očitno si je hotel nekdo na ta način prisvojiti enega zadnjih Jugovih rokopisov. To pa se ni moglo zgoditi pred letom 1925, sicer bi prvi vpisnik tega leta (7. VIII.) ne vedel, da ima vpisno številko 17).

1925 vpisne številke 17) do 23)

Na vrhu 11. strani si je sam krepko zapisal vpisno številko Z 22) in 23 sta zaključila 4. okt.

Alozij de Reggi in Herbert Drogenik

1926 vpisne številke 24) do 38)

Na str. 13 veliko narisana letnica, pod njo

28. junija: 24) Dana Kuraltova, 25) Stane Predalič, 26) Paula Jesihova, 27) Fran Jeran, vsi T. K. S.

25. julija pa beremo pod vpisno št. 31)

Potočnik Miha, osmošolec iz Mojstrane, roma okrog po deželi
Ta knjiga ni spričevalo našega poguma, pač pa naše mehkužnosti. Markacij ni, kajne, predragi »turisti«?
33) Jože Hafner, stud. med., Skofja Loka.

Razumljivo je, da se moram omejiti samo na najbolj poznana imena, oz. pogoste obiskovalce.

1927 vpisne številke 39) do 78)

Vojaški smuški tečaj, takšen je napis pod to letnico na str. 19. Uboga knjiga, kako so jo zdelali! Pa ta samopašnost: za en sam vpis kakega Milisava Jevtića, z okornimi pismenkami kar cela stran. Tudi starešine ne poznajo mere.

20. VII. – 73) ing. Franjo Potočnik, 74) Jože Hafner, stud. med.,
75) Potočnik Miha, abiturijent.
12. VIII. – 78) Igljč Maks (rešil svoj ljubi cepin pod kaminom).

1928 vpis. št. 79) do 90)

Zadnja dva vpisa v tem letu, brez datuma:

89) Čop Joža, Jesenice, 90) Potočnik Miha, Belca pri Mojstrani, T. K. S. – S. P. D.

1929 vpis. št. 91) do 209)

Od vpis. št. 91) do 107) spet vojska prav na široko. Spet si oddahneš, kakor po hudi uri, pa ne samo oddahneš, celo vzradostiš se prijetno presenečen, da imaš pred sabo avtogram »zlate naveze«

Od kraljevske lovske kočje v Krmi naravnost na Rjavino, zelo zanimivo, le žal, da mnogo megle.
10. VIII. – 117) Breclj Marjan, stud. iur. Ljubljana.
14. VIII. – 119) 120) Kveder Janez in Rekar Lojze: Ogled pota na Rjavino z vrh Kota po srednjem steburu v Škrbino med 1. in 2. vrhom ter izpeljava pota po Škrbini.

23. VI. 1929.
 111. Lopa Jovca
 112. N. Bauso Trnava
 113. Lopa Jovca
 Od ...
 Od ...

25. avg. – 127) Evgen Lovšin, Ljubljana. Krasna pot! Vsem Rjovinarjem pozdrav!

31. VIII. – 162) 163) Janko Mlakar, Lojze Cilenšek.
 Kveder še dvakrat v tem letu na vrhu, 196) in 208).

1930 vpis. št. 210) do 303)

5. VII. – 210) Milan Šporn, Ježica. Prinesel štampljko.

12. VIII. – 246) Jože Hafner, hostar, Škofja Loka.

17. VIII. – Wester Josip (glej PV 1961/732)

20. VIII. – Kraigherji, dijaki: 271) Vito, 272) Sergej, 273) Boris, 274) Bojan.

28. VIII. – prof. Boris Rupnik, Novo mesto. Mojstrovka, Škrlatica, Rjavina, 296)

Njegov vpis je droben, zares planinsko skromen; srečali ga bomo še sedemkrat!

7. sept. – 303) zadnji v tem letu in od začetka vpisov (1898) je bil dr. Božidar Lavrič iz Zagreba.

V naslednjih letih se vpisne številke vsako sezijo obnavljajo!

1931/13, oktobra 1931
 Dr Ernest Brilej
 SPD Ljubljana
 Glas ...

Str. 79 in 81 1931 vpisov 99

28. jun. – ing. Nace Perko, Ljubljana, 2)

isti dan – Kveder Janez, 5)

8. VIII. – Škrlak Vladimir, 52).

Opaziti je še nekaj vpisov iz južnih krajev.

Str. 108 1932 vpisov 78

22. jul. – Rupnik Boris, Novo mesto, 18)

7. VIII. – Borštnik Marja, Ljubljana, 43)

4. IX. – ing. Maks Plotnikov, Zagreb, 66)

19. IX. – Miha Potočnik, Belca, 77) Hilda Pinterič, Ljubljana, 78)

Str. 123 1933 vpisov 94

2. VIII. – 33) Francé Mejač iz Trbovelj: Imel smolo v prvih klinih, Rekar mi je prišel pomagat

9. VIII. – prof. Boris Rupnik, Novo mesto, 39)

Str. 140: Turisti, pazite malo bolj na štampiljko, posebno pa na knjigo, saj izgleda, da je že Noe pisal vanjo, tako je zbita! – Član SPD.

11. IX. – Dr. ing. Maks Plotnikov, Zagreb, H. P. D.–Planica–Škrlatica–Triglav–Rjavina–7 Jezera, 90)

Str. 143 1934 vpisov 93

Na vrh zapisal Gregor Klančnik (naknadno, 10. IX.): Na velikonočno soboto, 31. marca v snegu do pasu.

22. VII. – dr. Oskar Reya, docent univerze Ljublj.

9. VIII. – prof. Boris Rupnik, Kranj.

23. VIII. – Franjo Mastek iz Maribora, gluha opomba: Štedi s prostorom!

3. IX. – prof. Boris Rupnik, Kranj (drugič letos)

9. IX. – Dr. Tomišek Stanko, Ljubljana, po Sev. steni Triglava (Nemški steber, Königroute) na Kredarico, Rjavino, po grebenih v Kot.

10. IX. – Gregor Klančnik, preko Sev. Trigl. stene (nemška smer, König) do vrha Triglava.

23. IX. – Dimniki–Luknja peč–Rjavina Trpin Jože in Flegar Anton (že leta 1925 kot 17) zabeležen,

Str. 163 1935 vpisov 114

7. VI. – kot prvi: Stane Selan, Ljubljana

29. VII. – Stanko Jesenovec pravi, da je eden redkih Ločanov na Rjavini (pa je nekoliko v zmoti). Turo pa ima kar čedno: iz Krnice čez Križ na Škrlatico, v Aljažev dom, po Tomiškovi v Staničevo in na Rjavino, dalje na Triglav, Sedmera, Bohinj, Ratitovec, Loka. Takih je malo.

28. VII. 35

HG) Jože Dook

and theol

47) Mine thinks small ph. Rantov

9. VIII. – prof. Boris Rupnik, Kranj
 27. VIII. – Neli Ipavec, Novo mesto in Thea Samec, »planinski potepuški«, kakor se sami nazivata v opombi pri vpisu prof. B. Rupnika, čigar učenki sta najbrž bili v Novem mestu. Kjerkoli ga zasačita v knjigi, se mu obesita s kakim povzdavčkom. Ne odjenjata niti potlej, ko ga spremlja zakonska družica... Teologu Vovku sta čez mesec dni pripisali: Pozdravljen triglavski kamarat!
 31. VIII. – Dr. ing. Maks Plotnikov, Zagreb
 8. IX. – Jakob Lüber, St. Gallen – Schweiz, S. A. C.

Opaziti je čedalje več vpisov nemških planincev. 18. X. zadnji vpis v tem letu.

Str. 199 1936 vpisov 69

16. jun. – 1) Stopar Rudolf, Maribor, 2) Rekar Lojze
 21. VIII. – prof. Boris Rupnik, Kranj, Minka Rupnik s pripisom obeh »potepuški« 20. 7. 40 pa še 13. 8. 40.
 28. VIII. – Jakob Lüber, St. Gallen – Schweiz.
 15. IX. – 68), 69) dva Avstrijca D. O. A. V. – O. G. V.

Str. 209 1937 vpisov 56

29. VI. – Evgen Kristan, Kranj, Megla.
 13. jul. – 4) Pavla Puc in 5) Marica Frece, prvi Celjanki na Rjavini sta spesnili:
 V Celju strašno je turistov,
 ki tak noblo se držé;
 v roke cepin, žreblje in štrik,
 potem pa kje v koči pri vincu sede.

To so edini verzi z Rjavine.

15. jul. – 6) Frelih Emil, član Nar. gledališča v Ljubljani. Na Rjavini prvič, a jo odslej obiščem večkrat. Res čudno, da je tako slabo obiskana...
 19. VIII. – Lipovšek Marijan, Ljubljana.
 27. VIII. ing. Maks Plotnikov, Zagreb.
 6. IX. – Jug Boris, zadnji v tem letu.

MUNZURSKE PISAVE

Gorovje Munzur je bilo cilj nemško-turške ekspedicije l. 1971. Turško ministrstvo je po tej raziskovalni odpravi začelo pripravljati razstavo anatolskih risb in pisav. Največja najdišča teh risb so našli v skritih krajih gorskih skupini Cilo in Sat na turškem jugovzhodu vilajeta Hakkari. Sodelavec ekspedicije Hans Thoma poroča o delu ekspedicije v »Winter – Bergkameradu« 1972/8. Bil je srečen najditelj 80 starih risb in pisav. Ekspedicija je na vse načine iskala pot do srca domačinov, da bi jim pokazali skrivnostne spomenike starodavnosti. Možak v iraški vojaški bluzi je namignil, da pozna kraj na »Prestolu bogov«, ki je okrašen s takimi risbami. Zapustili so pastirsko planšarsko naselje Varfele Zoma (Zoma je kurdski izraz za jajlo, jajla pa turški za planšarijo). Najdišče leži v pogorju Sat, risbe in pisave so vgravirane v sivordeči kamen. Do tja je pet dni hoda od mesta Hakkari blizu tromeje med Iranom, Irakom in Turčijo. Provinca Hakkari je zdaj oklicana za turški narodni park zaradi lepih gorskih oblik v skupinah Cilo in Sat, zaradi ledenikov, jezerov, medvedov, koz-bezoar in prazgodovinskih spomenikov. Pozimi so te gore popolnoma odrezane od sveta. Jeseni l. 1971 je bilo v Hakkariju še novembra v višinah 1600 m –33° C.

Munzurski narisi na pečinah so primitivno stilizirani, vendar impresivni. Največkrat so narisane koze, nekajkrat z velikimi, na daleč usločenimi rogovi z močno poudarjenimi letnicami, značilnimi za kozo bezoar (*capra aegarum*). Močno so podobne kozorogom in so se tu v Hakkariju ohranile iz pradavnih časov. Njihovi rogovi nad vrati so simbol moči in bogastva in to po vaseh Serpil, İştazin in Oramar. Če so

Str. 227 1938 vpisov 63

20. marca – Zakotnik Albin, Maribor. Tudi tega pozdravlja Samec Thea
13. VIII. 1940 in ga vpraša: Se spomnite na Škrlatico?
17. IV. – Velikonočna nedelja, Potočnik Miha, Korenini Karl, Klančnik Gregor.
17. VII. – ing. Lasič Dušan, Dovjak Tone, ing. Avčin Francé, Dimniki-Luknja peč-Rjavina
21. IX. – Rožič Janko, Moste pri Žirovnici, zadnji. Knjiga ostane čez zimo v Staničevi koči.

Str. 239 1939 vpisov 73

13. VIII. – dva Nemca D. A. V. als Bringer des Gipfelbuches (kot prinašalca vpisne knjige).
11. VIII. – Freljih Emil, operni režiser, Ljubljana, in Fric Lpša, operni pevec, Ljubljana. Prva moja tura na planine in se izborno počutim!
18. VIII. – prof. Boris Rupnik, Kranj in Minka Rupnik. Tokrat brez »potepuški« ...
12. IX. – zadnji vpis.

Str. 253 1940 vpisov 79

30. VI. – prvi vpis.
11. VII. Stritar Bogdana. Na Rjavini orvič v življenju. Zdi se mi kot sanje, ko gledam to divjino in ko se sive skale kopljejo v prečudnih barvah ob sončnem zatonu. Kmalu bo zašlo to prelestno sonce in poljubilo z zadnjimi žarki nazobčani vrh Škrlatice. Kot nežne neveste se dvigajo meglice iz tal kvišku, kot da žele objeti ženine vrhove. Kmalu bo mrak, barve bodo izginile ... Zbogom moje drage gore, še vas bom obiskal!
Prava evforija takale hvalnica. Privreti more le iz neskončno mehke umetniške duše... Emil Freljih, ki je bil takrat zraven, je na drugo stran lista zapisal samo: Krasen sončni zahod. Zelo mraz!
20. VII. – Samec Thea in Ipavec Neli. Lušno je. Res je tako.
13. VIII. – isti dve: Prijatelji in znanci, pozdravljeni od obeh! Tako sta se poslovili naši potepuški. Sta se tačas unesli? – Ni vrag, da se ne bi ... po trintridesetih letih –
23. kolovoza – Dr. Ante Gospodnetić, Zagreb, je tudi popisal celo stran, pa ne v evforiji. Iz Tamarja na Sleme in Mojstrovko, Vršič, Krnico, Kriško steno, Škrlatico, Vrata, Tominškova pot, Staničeva, Pekel na Rjavino (opozorilo na slabo zavarovan del patil!). Na vrhu: Netko mora da je uzeo štambilju, jer je nema. Sramota!

bezoarke narisane v teh spomenikih, upravičeno sklepajo, da gre to v dobo prvih poskusov udomačitve divjih koz. Datiranje seve ni enostavno. Na bližnjem vzhodu so v mezo in neolitiku vladale podobne klimatske razmere kakor danes, medtem ko je Hakkari živel še dolgo v razmerah kamene dobe. Poleg koz so narisani tudi lovci z lasom nad glavami. Pod pozduhami imajo nakazan še par nekakih rok. Prof. Muraffak Uyanik iz Istambula vidi v teh slikah demone z dvema paroma rok. Marsikaj bo še treba primerjati in raziskati, preden bo prišlo do končne ugotovitve. Za Tahti Melik (Prestol bogov) se močno zanimajo strokovnjaki etnografskega muzeja v Baslu. Susanne Hass je raziskovala gravirno tehniko. Pravi, da orodje ni moglo biti kovinsko, marveč iz trde kamenine. Dolblo je do 2 mm v kamenito površino.

Napisi na pečinah pa niso edine starine. Tu so še prastare cerkve nestorijanskih kristjanov, razbojniški gradovi kurdskih potentatov, nagrobni stih Seldžukov, utrbe starih Artajcev, ki so imeli izredno staro civilizacijo. Imeli so velika umetna jezera za namakanje. Njihovi kralji so se imenovali »kralji rodovitne dežele«. Imeli so razvito tekstilno in kovinsko industrijo. Ljudstvo Artu je bilo nekoč močnejše od Asircev, njihovi kralji so pisali kroniko o svojih zmagovitih vojskah – s klinopisom v težkih kamnih. Sporočila na teh kamnih kličejo maščevanje nad vse, ki ne bi spoštovali kraljev Artu, predvsem bogove Haldi, Šivini in Tešebo. »Rodovitna dežela« se je v jeziku Artu imenovala Biaini. Jezik artu so raziskovali sovjetski znanstveniki. Hans Thoma citira prevode iz knjige Molodaja Gvardija, Moskva, 1963. V nemškem jeziku je ta knjiga izšla pod naslovom »Versiegelt mit sieben Siegeln« I. 1970 pri Brockhausu v Leipzigu.

Zares sramota! Krajo gorskih štampiljk bi bilo treba kaznovati kakor posilstvo, rajši še ostreje!
8. IX. — se je vpisal na str. 270 kot zadnji N o č Franc iz Koroške Bele, T. K. S. Ostalo je še kakih trideset praznih listov.

Vseh vpisov je bilo 1121. Všet pa ni mož, o katerem lahko z vso gotovostjo domnevamo, da je še »deviško« knjigo prinesel na vrh. To je Zarnikov vodnik Lorenc Škantar, ki bi mu šla vsaj številka 2, dobil pa jo je naslednji vpisnik, Jakob Šetina, 16. sept. 98. In tako potem drugi naprej, Debelakova te pomote ni opazila, kasneje pa je ni kazalo več popravljati.

Ne morem verjeti, da bi knjiga dve leti prazna čakala na Zarnika. Vsaj od tistega, ki bi jo bil prinesel na vrh, bi pričakoval, da se bo vpisal vanjo. Mislim pač, da je bila nekje pripravljena, pa se ni mudilo, saj so to kasnejša leta zadostno potrdila s slabim obiskom. Škantar, pooblaščen vodnik Alpenvereina, je bil tudi kot kovač najprimernejši, da knjigo namesti na gori.

Bodi temu tako ali tako, prav je, da o tej čistiljivi priči minulih časov vsaj nekaj malega zvedo današnji obiskovalci Rjavine, nič manj vabljuje ko svoje dni.

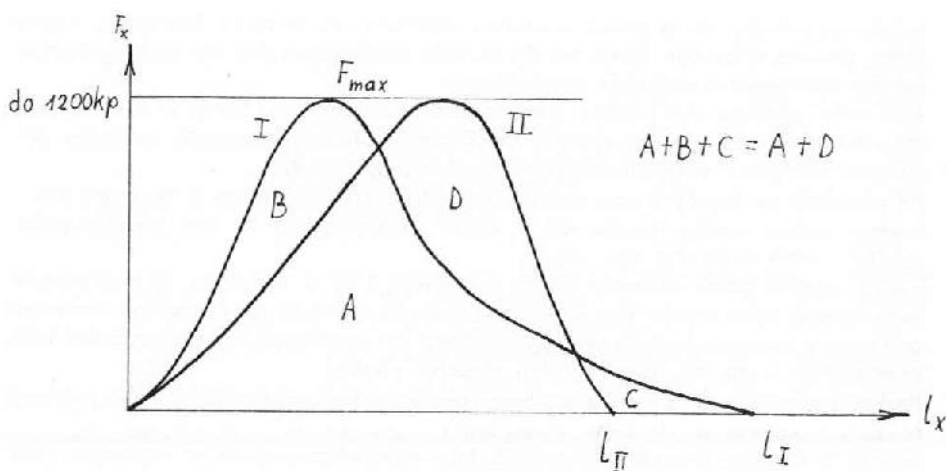
NAPREDKI V DINAMIČNEM VAROVANJU

Dr. ing. FRANCÈ AVČIN

K

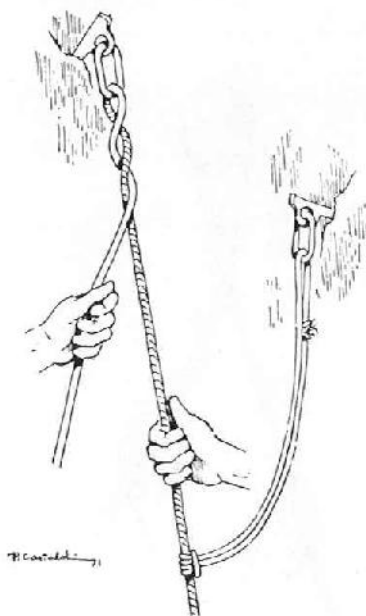
omisija UIAA za načine varovanja je svoje zasedanje dne 10. in 11. junija 1972 v Varese (Italija) posvetila predvsem praktičnim preskusom novega načina dinamičnega varovanja v skali brez dodanih priprav in brez rokavic. Vse drugo delo na zasedanju je bilo zgolj organizacijskega značaja pa nas to manj zanima. Preskusi so se vršili v vareški plezalni šoli Campo dei Fiori. Organizirala jih je Centralna komisija za materiale in tehnike CAI, vodila pa sta jih sloviti Riccardo Cassin ter Mario Bisaccia kot predsednik omenjene italijanske strokovne komisije CAI, oba člana tudi CAAI (italijanski akademski alpinistični klub, ki združuje vrhunske alpiniste Italije, pa tudi drugih dežel kot častne člane).

Nadaljnje delo Komisije UIAA za načine varovanja je teklo jeseni v Ženevi, vendar brez pravih napredkov, zlasti ker je njen predsednik prof. dr. Jean Juge medtem prevzel predsedstvo UIAA (J. Juge je izreden, aktiven alpinist, še s 60 leti je preplezal med drugim Walkerjev steber, zahodno steno Drujev ipd.). Zato je podpisani predlagal, naj se prihodnje zasedanje vrši kje v visokih gorah z ledeniki, da bi novo italijansko metodo poskusili prenesti iz skale tudi na sneg in led. Izbran je bil Andermatt (področje prelaza Sankt Gothard), organiziral in vodil pa bo vodja tamkajšnje švicarske vojaške šole za gorsko bojevanje, v alpinizmu izredno izkušeni polkovnik Peter Baumgartner, med drugim nekdanji dolgoletni vodja švicarske nacionalne smučarske ekipe. On bo verjetno tudi novi vodja omenjene komisije UIAA za načine varovanja. Mario Bisaccia je v februarški številki 1972 znane Rivista Mensile del Club Alpino Italiano objavil na str. 117 do 128 obširen in temeljit članek »Un contributo ai problemi dell' assicurazione — Prispevek k vprašanju varovanja«. Obravnava problematiko v celoti, zlasti pa z gledišča vzgoje mladih alpinistov v italijanskih plezalnih šolah. Mi si bomo od vsega izluščili samo, kar govori o novi tehniki, in to dopolnili z izkušnjami, ki jih je dalo omenjeno praktično predavanje komisiji UIAA v skalah nad Varesejem. Italijanski »rocciatori« so svoj novi način razvili s stoterimi praktičnimi preskusi in danes nanj prisegajo, češ da je daleč najboljši ter hkrati najpreprostejši.

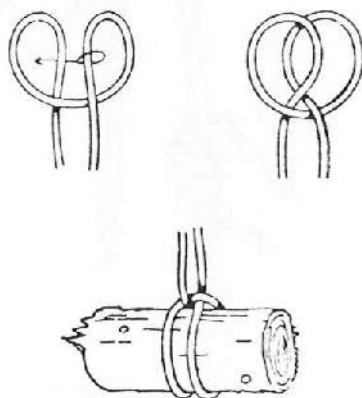

SI. 1

Pri dinamičnem varovanju gre, kot znano, za to, da vsa veriga elementov pri varovanju, t. j. varujoči–klini–vzponke–razpoke v skali–vrvi–padli ne doživi tolike mehanske obremenitve, da bi katerikoli od naštetih členov popustil oz. da bi bila edina živa člena, varujoči in padli, obremenjena s silo večjo od 1200 kilopondov, kot je to praktična meja, predpisana od UIAA. Najbolj nezanesljiv pa je vselej klin v skali, bolje rečeno njegova zasidranost v razpoki. Zato velja pozdraviti vsako metodo, pri kateri se »živa sila« pravilno kinetična, gibalna energija – padajočega telesa pretvarja s trenjem v toploto čim intenzivneje in na čim bolj zgoščenem predelu in tako ni potrebno, da steče skozenj preveč varovalne vrvi, kot je to bilo pri vseh dosedanjih načinih dinamičnega varovanja (ameriški z vrvjo okrog pasu oz. pod stegni, nemški zavorna ploščica Sticht in podobne mehanične naprave, pritrjene na varovalčev pas). S tem

SI. 2

SI. 3

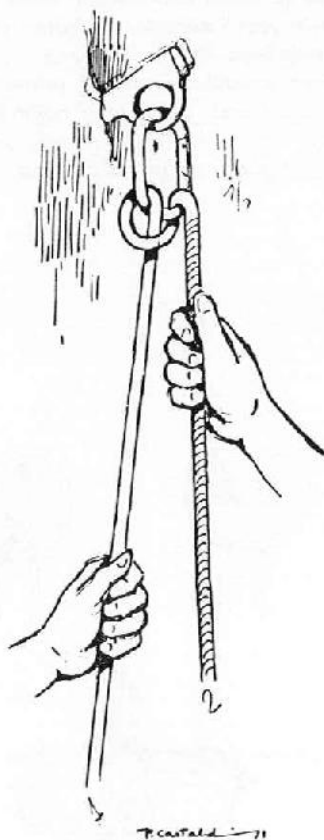
se namreč poveča višina padca in seveda verjetnost, da se padli, čeprav ga prestrežemo, potolče, celo ubije. Tu pa odloča to, kako poteka zaviralna sila med zaviranjem, kar naj nam pojasni naslednje razglabljanje.

Živo »silo« $\frac{mv^2}{2}$ lahko pretvorimo v mehansko delo trenja in tako v toploto s tem, da – pri sicer isti največji oz. dopustni sili F_{max} dosežemo zaviralno delo (črtkane ploskve) z večjo ali manjšo zaviralno potjo l_x , sl. 1.

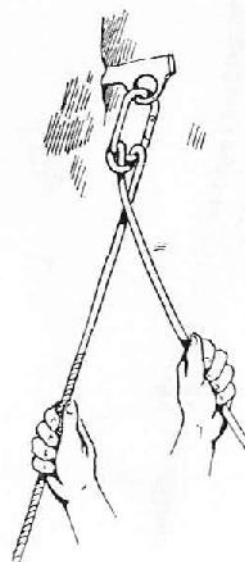
Pri zaviranju po krivulji II smo dosegli isto kot po krivulji I, le da je zaviralna pot l_{II} novega načina znatno manjša kot l_I starih. Zaviralna sila ne sme prehitro pričeti upadati, ostati mora čim dlje visoka.

Takšen ugoden potek zaviralne sile F_x po krivulji II pa je mogoče le, če je v varovalnem sistemu neke mesto, kjer se kritična energija padlega prav posebno intenzivno pretvarja v toploto s trenjem vrvi, po možnosti kar med seboj in ob vponko kot edini pripomoček, ki ga ima vsak današnji plezalec s seboj.

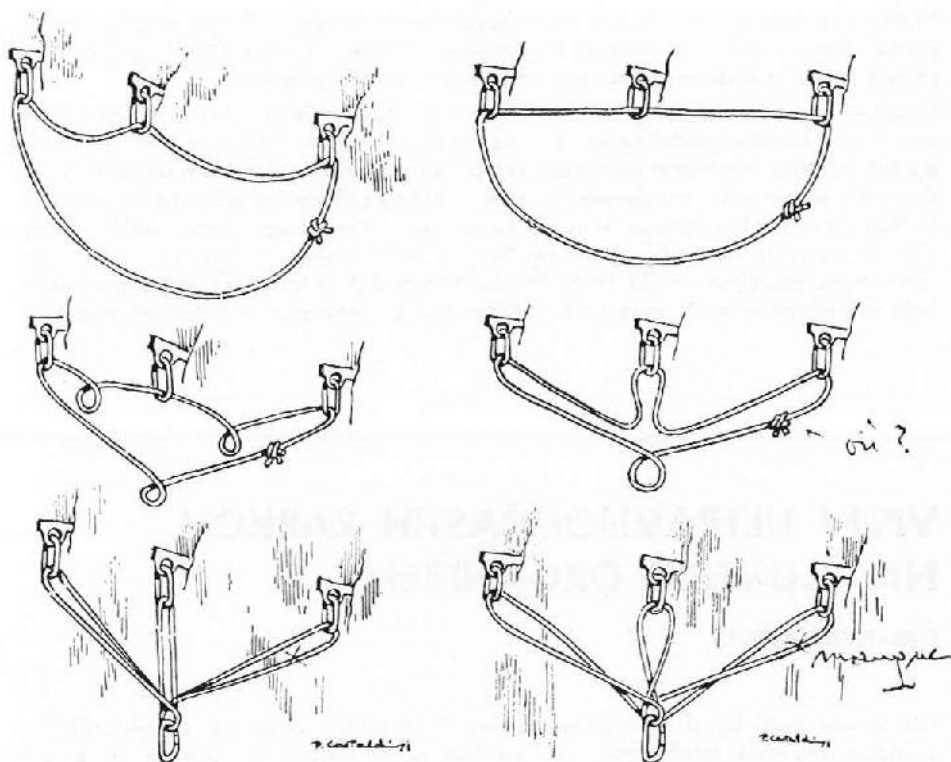
Poskusi italijanskih plezalcev so tu izluščili predvsem dva načina. Prvega nam prikazuje sl. 2. Čim večkrat je vrv ovita okrog same sebe, tem večja je sila zaviranja, tem bolj je to statično, tem manj dinamično, tem večja nevarnost, da se varovalno sidro, t. j. klini izruje. Trije zavoji (na sliki 2) avtomatično zaustavijo vsak padec teže 80 kp, če je le vrv dobra. Zato pa utrpi težke in trajne poškodbe, saj se umetna vlakna vrste najlon tope že pri 150 stopinjah. Imeti bi morali vsaj plašče za vrvi iz toplotno bolj obstojnih snovi. Varovalni roki morata biti seveda čim dlje od vponke v klinu, da lahko spremljata drsenje vrvi skoznjo, ne da bi vrv drsela tudi skozi dlani in ju varujočemu vžgala. Tako rokavice niso več potrebne. Potreben pa je še dodatni klin

SI. 4

SI. 5

Sl. 6

za solidno vrstico s Prusikovim vozlom, ki naj poprime za primer, če bi glavni varovalni klin popustil (glej sl. 2). Stvar je kljub vsem dobrim platem v praksi precej zapletena.

Mnogo boljši, domala idealen, pa je naslednji drugi način s takim »polovičnim mornarskim vozlom« (za težke predmete, osmico). Cel običajni ta vozle nam kaže sl. 3. Če mu izpustimo drugo zanko in nevpete ne zasučemo, nastane »polovični mornarski vozle« (Mastwurf, noed du batelier, nodo barcaiole o paletta). Vpet v spanko po sl. 4 predstavlja izredno uspešno zaviralno napravo, le levi (nečrtkani) konec vrvi mora potekati k varovanemu, desna (črtkana) pa je prosta. Praktični poskusi s tem vozlom, ki ga je bil predlagal Franco Garda, so bili v Varese presenetljivi in hkrati prepričljivi. »Padli« v obliki kamionske pnevmatike z obtežilnim starim kablom v sredini je po poljubno visokem padcu vselej obvisel, namerno slabo zabiti klin se ni izpulil, zdrseli kos vrvi je bil vselej le tako kratek, da mu je roka varujočega zlahka sledila in to brez rokavice. Vrv je tudi zdržala mnogo padcev, okrog deset, preden je bila prežgana. Še večje in še bolj kontrolirano trenje se doseže na način po sliki 5, ali če vozle naredimo tako, kot bi narisane videli od zadaj.

Če so klini slabi, razpoke nezanesljive, lahko po več klinov zvežemo skupaj na način po sl. 6, ki ga je prav tako razvil Franco Garda. Pri tem je desni način boljši za primer, da se eden od klinov izruje. Razume se, naj vponka, ki vanjo pride polovični mornarski vozle varovalne vrvi, visi čim nižje pod klini, da so sile v stranskih vrvicah čim znosnejše.

Pripomnimo še, da je od štirih možnih načinov vezave tega vozla le eden najboljši in to ta na slikah 4 in 5. Važno je, da se naučiš pravega vozla tako, da ga narediš »mižé«, ne da bi gledal, v obeh smereh, torej če je prvi v navezi desno ali levo od tebe, ki ga varuješ.

Stvar bi se dalo izpopolniti tudi za samovarovanje »solistov«. Pa za sneg in led! To pa bo, kot že omenjeno, naloga naslednjega sestanka komisije UIAA za varovalne načine, jeseni v Andermattu. O rezultatih bomo seveda poročali.

Plezalcem toplo priporočam, da novi način spoznajo najprej v plezalni šoli ali pa vsaj z »avtotestom« podpisanega kar na ravnem. Pri tem bodo imeli celo prednost, da bo vrh tekla kar trikrat počasneje kot pri padcu v skali, resničnem ali samo simuliranem v plezalnem vrtcu. Seveda bo stvar nekoliko odvisna od debeline in vrste vrvi, še bolj pa od oblike vponke, ki mora za ta način dinamičnega varovanja biti simetrična in po možnosti hruškaste oblike. Razume se, da mora varujoči biti tudi sam varovan na zanesljivem klinu. Po hudih resničnih padcih je treba vrvi vestno pregledati, kajti zelo verjetno je, da bo postala neuporabna za prestrezanje nadaljnjih padcev.

VPLIV ULTRAVIJOLIČASTIH ŽARKOV NA ČLOVEŠKI ORGANIZEM

ING. PAVLE ŠEGULA

B

rez sončne svetlobe si ne moremo misliti življenja niti zdravega človeka. Sončno svetloba ima velik fotobiološki vpliv na nastajanje (sintezo) D vitamina in na rast, njene vplive pa je mogoče čutiti še marsikje. Kljub temu pa velja tudi tu najprej zmernost kot pri vsem drugem. Tudi sončna svetloba mora biti primerno odmerjena, kar velja še zlasti za ultravijoličasti (UV) del spektruma sončne svetlobe.

UV svetloba obsega kratkovalovni del spektruma, ki zajema valovanje dolžine 200 nm do 40 nm ($1\text{ nm} = 1\text{ m}\mu = 0,000001\text{ mm}$).

Pri 400 nm se začne valovno območje vidne svetlobe, ki se neha pri 75 nm, ko preide v nevidno infrardeče območje med 750 nm in 2400 nm.

Čprav gre za valovanja, ki obsegajo milijoninke milimetra, se v tem ozkem pasu vrste komponente zelo različnih lastnosti. Raziskovalci so UV pas razdelili v tri (za nas) zanimiva območja.

1. **UVC pas** (200 do 280 nm) zajema najkrajša UV valovanja, ki jih vpijejo že predeli nad atmosfero, tako da na srečo ne dosežejo živih bitij na zemlji, za katere bi bila uničujoča.

2. **UVB pas** (280 do 320 nm) vsebuje valovanja, ki povzročajo sončne opekline ter večino vseh akutnih poškodb človeškega organizma zavoljo sončne svetlobe.

3. **UVA pas** (320 do 40 nm) vsebuje valovanja, ki povzročajo pigmentacijo ter večino kroničnih kožnih okvar. Te se zavoljo vpliva sončne svetlobe pojavijo šele kasneje. K njim sodijo skoro vse fotoksične in alergične bolezni zavoljo vpliva sončne svetlobe. To so torej izvori okvar, vendar pa moramo o njih vedeti več, ker se njihova učinkovitost zaradi najrazličnejših okoliščin močno spreminja. Tako je jakost UV valovanja odvisna:

— od **geografske širine** (največ UV komponent je v sončni svetlobi na tistih delih zemlje, ki leže med 30° južne in 30° severne širine). Naši kraji so že izven območij močne UV aktivnosti. Obiskovalci Himalaje, Andov, Kilimandjara in še nekaterih drugih gorstev pa morajo vpliv zemljepisne širine krepko upoštevati;

— od **višine sonca**, torej tudi od časa (**dan, leto**). Dopoldanske in popoldanske ure so varnejše kot opoldanske, ko stoji sonce najvišje. Če je lepo, jasno ozračje, je tudi

v naših krajih UV žarčenje le za 9 do 10 % šibkejšo od tistega v predelih okrog ekvatorja. Na spomlad in jesen pa jakost UV žarčenja pri nas močno upade;

– **od nadmorske višine.** Znano je, da se jakost UV žarčenja na vsakih 1000 metrov višine poveča za 15 %;

– **od čistosti zraka,** količine aerosolov v atmosferi (čad in prah nad mesti);

– **od odbitega sevanja** na vodi, snegu, ledu, pesku, velikih svetlih kamnitih površinah in belih oblakih, ki nastajajo ob lepem vremenu. Vpliv odbitega sevanja je izredno učinkovit, saj lahko poveča jakost neposrednega sevanja za 15 do 75 %.

Ko govorimo o posledicah sončenja, pogosto slišimo od opečenega človeka tole opravičilo: »Saj ni bilo nič vroče, pihal je veter, pa sem vseeno ves v mehurjih.« Jasno, opečemo se z **UV žarki, ki sploh ne grejejo**, ne pa s toplimi, dolgovalovnimi sončnimi žarki.

Na morju nas zavede veterc, ki nas pogosto mokre prijetno hladi. V gorah tudi ne manjka vetra, pozna pa se še vpliv nadmorske višine, saj zavoljo nje pade temperatura za okoli 0,8° C/100 m in hodimo v višini nad 2000 m pri temperaturi okrog 10° C do 14° C, medtem ko je v dolini pošteno vroče. UV žarčenje pa je že za 30 % izdatnejše kot ob Jadranu.

V višinah se temu pridružijo še vplivi megle in oblačnosti v višinah nad 1700 m pa tudi že prej. Megla in oblačnost oslabita toplotni delež sončne svetlobe za 80 ali celo 90 %, UV žarčenje pa samo za 10 do 20 %!

V višinah nad 3000 m bo redka megla zavoljo refleksij povečala jakost UV žarčenja za 66 %, tako da bo doseglo 166 % jakosti pri sončnem, jasnem vremenu. Znano pa je tudi, da do nadmorske višine 500 m jakost UV žarčenja pade celo pri delni oblačnosti in v senci komaj za 30 % v primerjavi z jakostjo v direktni sončni svetlobi.

Vse to smo morali napisati, da na kratko obnovimo tisto, kar smo že pogosto slišali in spet pozabiti. Manj vemo in slišimo o posledicah prostovoljnega in neprostovoljnega »sončenja«. Strokovnjaki za kožne bolezni jih dele takole:

- a) v akutne, fototraumatske poškodbe kože in sluznic, ki so izpostavljene svetlobi,
- b) v bolezenske procese v koži in organizmu, ki jih povzročijo UV žarčenje,
- c) v kronične poškodbe kože,
- d) v svetlobne dermatoze, ki nastanejo na fototoksični in fotoalergični osnovi zaradi UV žarčenja.

Do okvar pride, če posameznik dobi preveliko količino UV žarčenja. To je odvisno od tega, koliko časa je izpostavljen UV žarkom, od kraja pa tudi od tega, katero valovanje je udeleženo (UVB, UVA). Važen je tudi letni čas, pri nas torej za pretežno večino ogroženih obdobje med majem in oktobrom, ko je UV žarčenje najhujše. Očitno je torej, da bo največ okvar iz skupine a.

Največ je prizadetih s poškodbami in opeklinami prve stopnje (pordečitev kože, vročica, prizadetega peče površina kože).

Če je prizadeti izdatnejše izpostavljen UV žarčenju, trpi za opeklinami druge stopnje (mehurji in otekline, zlasti veke in ustnice).

Niso pa redke niti poškodbe tretje stopnje (površinske nekroze; po ozdravitvi ostanejo prizadetemu brazgotine). Posebno pogosto trpe hujše posledice ušesa in nos in tudi brada, ki ostanejo še dolga leta pokrita z brazgotinami. **Ustnična rdečica** in sosednje **ustne sluznice** kakor tudi **očesna veznica** so še zlasti ogrožene, ker nimajo obrambne sposobnosti, kot je tvorba pigmenta ali odebelitev rožnice. Posledice poznamo, saj je že marsikoga zadela **sončna slepota** ali pa je trpel zavoljo krvavečih, oteklih ustnic.

Če je prizadeti razgaljen in je prizadeta večja površina kože (ramena, roke, noge – hoja ali smučanje v minimalkah!), so posledice še dosti hujše. Spremembam kože se pridružijo slabost, krvni pritisk pade, sledi bruhanje, nezavest. Vse te simptome ima tudi sončarica, pri kateri pa pride dodatno še do močnega draženja možganske mrežnice in do motenj zavesti. Loti se nas kaj lahko, če hodimo razoglati v višini nad 2500 m. Najbolj nevarno je okoli poldne in v obdobju, ko junij prehaja v julij. Zgodi se, da

čutimo rahle znake že dobre pol ure potem, ko smo se nezavarovani podali na sonce. Naj poudarimo še enkrat, da **magla vse te pojave še okrepi, nevarnost se zmanjša šele tedaj, ko nebo pokrijejo gostejši oblaki.**

Močno UV žarčenje, zlasti če ima precej komponent valovne dolžine 280 do 320 nm, povzroča obsežnejše bolezenske procese v koži in celotnem organizmu in ne le tisto, kar smo pravkar obravnavali (od rdečice do sončarice), da nas lahko zadene, če smo dobili preveč UV žarkov hkrati. Groze pa nam lahko še hujše stvari, če smo pogosto v kratkih zaporedjih deležni manjših poškodb. Takrat se vplivi posameznih sevanj seštevajo (podobno kot pri radioaktivnosti), telo in organizem sta, čim smo v visokih gorah, v stanju nekakšne stalne živčne razdraženosti.

Žarčenje z visokim deležem UV žarkov je zelo pogosto vzrok za aktiviranje virusa herpes simplex. Ta se razpase po ustnicah, neredko pa po vsem obrazu v obliki mehurčkov, ki se kasneje ognoje. agosto pa preide celo na sluznico v ustih, kjer se razvijejo zelo boleče afte, zavoljo katerih nam je skoro nemogoče uživati hrano.

Podobno lahko zboli očesna roženica, v hujših obolenjih slede vročina in otekline limfnih vozlov, po močnem gnojenju ostanejo brazgotine. Ljudje, ki trpe za ekcemom, resno zbole in dobe vročino, ker se virus herpesa naseli na vsej koži, ki boleha za ekcemom. Otroci, ki boleha na neurodermitusu, ne smejo v hribe, če niso pravilno oskrbljeni in zaščiteni zoper UV žarčenje.

Končno še nekaj o kroničnih posledicah vpliva UV žarkov.

Znano je zgodnje staranje kože, poznamo tudi zgodnje kanceroze in karcinom kože, ki sodi k zločestim karcinomom in ki ga povzroča nenehno ponovno draženje z UV žarki iz skupin UVA in UVB, od katerih je prvi kriv predvsem za zgodnje staranje kože. To je dejstvo, ki ga ne smemo zanemarjati, zlasti kadar imamo opravka z ljudmi, ki so poklicno mnogo v gorah: gorski vodniki, oskrbniki in delavci v planinskih domovih, smučarski učitelji, planšarji, pastirji, drvarji, gozdarji, ne nazadnje tudi zelo pridni planinci, ki ne zamude nobene priložnosti za skok v gore. Usodno je to, da sproti ni opaziti posledic, te se pojavijo šele z leti. Sitnosti nas obvaruje le redna nega in uporaba zaščitnih sredstev.

Kar zadeva prave dermatoze zavoljo sončne svetlobe, velja vedeti, da jih povzročajo UV žarki. Ljudje, ki so občutljivi že sami po sebi, se znajo varovati in gredo hitro s poti soncu. Pomagamo si pa lahko z zaščitnimi mazili, ki imajo varnostni faktor 6.

In sklep?

Neprimerno sončenje bodisi namerno bodisi nenamerno, ima lahko hujše posledice, kot si predstavljamo. Večina mladih ljudi pa tudi odraslih si dandanes želi s sončenjem pridobiti lepo rjavo barvo, znamenje zdravja. Ne vemo pa, da zunanji videz rad vara in tudi to nam ni znano, da se razmeroma preprosto lahko zavarujemo, če se le primerno oblečemo in če uporabljamo dobre preparate za kožo in ustnice, za zaščito oči pa temna očala.

Slačenje, hoja v minimalkah in podobno v visokih gorah ni na mestu, še zlasti ne v snegu in na ledenikih, v opoldanskem času poleti je nujno potrebno tudi pokrivalo. Naj opozorimo še na različno mnenje strokovnjakov o zaščitnih sredstvih. Ta so na voljo največ v obliki mazil, razpršil, olj in drugih premazov. Nekatera so na bazi tanina, ki pa ima slab filterki učinek. Maščobe in mazila se na koži pogosto zbirajo v drobcenih kapljicah in delujejo kot leče, ki zbirajo žarke in nas za nameček še bolj poškodujejo, kot če bi bili brez zaščite. Tudi za ljudi, ki se močno znoje, so maže neprijetne. Znoj jih hitro odplavlja, otiramo si jih, ko brišemo nadležno močo. Če smo zelo občutljivi in v večjih višinah, je še najboljša zaščita poraščeno lice (brada, brki) in gaza, s katero si pokrijemo obraz od oči navzdol. Oči naj varujejo naočniki.

(Povzeto in prirejeno po razpravi v Kaprunskih pogovorih, 1972, univ. docent dr. Wolf Wittels, Klinika za kožne bolezni, Wien)

V SPOMIN KARLU TARTERJU

VLASTO KOPAČ

Zdaj s planine moram doli,
kjer je zmeraj fletno b'lo
mal' pogledam še okoli,
ni lahko jemat' slovo.

Janez Gregorin

Š

estindvajsetega maja letos je prenehalo biti srce rudarskega inženirja, univerzitetnega docenta Karla Tarterja. Tri dni zatem smo v ožjem krogu soradnikov in prijateljev položili njegov pepel v zemljo na ljubljanskih Žalah.

Smrt je spet zasekala vrzel v nekdanjo gorniško družčino, ki je v zadnjem desetletju pred drugo svetovno vojno hodila in plezala po Grintovcih. V večnem zaporedju rojstev in smrti, ob naraščajočem hrupu naših dni skoraj neopazno odhajajo od nas možje iz predvojne plezalske generacije. Karel Tarter sodi med njene vidnejše. Zato je prav, da zapišemo ob tej smrti nekaj podatkov, ki naj v glavnem prikažejo obseg njegovega dela v gorah.

Rodil se je 30. septembra 1909, maturiral na ljubljanski realki in se nato vpisal na rudarsko fakulteto univerze v Ljubljani. Kot marsikateri njegovih vrstnikov se je moral tudi on prebijati skozi življenje in si služiti študentski kruh z delom in inštrukcijami. Bila je to trda šola, ki ga je skovala v poštenega, delovnega, vedrega in šegavega človeka. Te lastnosti je obdržal kot rudarski inženir, univerzitetni predavatelj in kot strokovni delavec v kasnejših letih.

Kljub pičlemu času, ki mu je pri študiju in delu za obstoj še ostal, si je ob koncu tedna utrgal dan za smučarjijo ali plezalno turo v Grintovcih, katerim je tedaj veljala njegova vroča ljubezen.

Organizacijsko je delal v Akademski skupini SPD. Njegova prva zamisel je bila kartoteka prvenstvenih plezalnih vzponov v naših Alpah, ki je Slovenci do tedaj še nismo imeli. Z Zdravkom Vrhuncem sta zbrala vse dosegljive podatke in jih strnila v to plezalno kartoteko. Ker ga je pri delu odlikovala vestnost, je bila ta kartoteka kronološko in prostorsko vzorno sestavljena. Na njegovo pobudo smo jo poslali jeseniškim plezalcem, da so si za svojo rabo izdelali njen dvojnik.

Jesen leta 1931 je s sošolcem Marjanom Vesenjacom prišel na Malo planino, kjer sta najela Kljukčevo pastirsko bajto in smučala po Veliki planini. Kmalu sta se preselila na Dovjo raven in si tam uredila zimsko bivališče. Bila sta med prvimi, ki so pozimi prihajali na to odročno planino, kajti stanovi so bili tedaj še brez stropov, z odprtimi ognjišči v kotu izbe in dim je tiščal na plano le skoz rege med skodlami. Kmalu sta čez Sušave in Pasjo peč pritovorila železno pečico in življenje na Dovji ravni je postalo lepše.

Dovja raven – pravijo ji tudi Stovniški stan – z desetimi pastirskimi bajtami, bučanjem vetra v temačnih smrekah na Bukovcu, z divjimi prašiči in bleščavo snežišč na Veliki planini je Karlu Tarterju odstrla pogled v Grintovce. Tu se je začela njegova gorniška pot. Goram in gorjanom, ki delajo in umirajo tod, je ostal zvest do konca.

Nekaj let po vojni vihri, ki je upepelila skoraj vse stanove na Veliki, Mali in Gojški planini in so bile krvave rane komaj zaceljene, se je zopet ustalil v nanovo stesanem Dolencevem stanu na Dovji ravni.

na poti v Grintovce. V pičlih dveh urah smo s kolesi prevozili tistih 35 kilometrov po kotanjasti cesti iz Ljubljane do izvirka Bistrice, otovorjeni z nahrbtniki, vrvmi, železjem, cepini, kladivi in hrano. Beseda je stekla z njim, kot je bila tedaj navada med šodrovci, o gorah in plezariji. Bila sva samohodca, brez tovarišev za navezo, zato sva se zmenila, da zarana skupaj odrineva v Vršiče nad Belo. Zlezla sva po Uženjakih in Šraj-pesku in bila čez steno v dveh urah na vrhu. Še isti mesec sva skupaj preplezala zahodno pečevje Turske gore in kasneje naju je plezalna vrv še dostikrat povezala v navezo. Po poletnih plezarijah smo v troje z Borisom Režkom opravili nekaj zimskih vzponov, med najlepšimi sta bila grebensko prečenje Brane in vzpon po jugozahodnem grebenu Planjave.

Vojna ga je zatekla kot rudarskega inženirja v bosenskih rudnikih, kjer je sodeloval v podtalnem boju proti okupatorju. Po osvoboditvi je delal v idrijskem rudniku, od koder je bil premeščen na delo v Bor. Kasneje se je prijavil na razpis in dobil mesto asistenta na rudarski fakulteti ljubljanske univerze. Tu je do zadnjega delal na strokovno-pedagoškem in organizacijskem področju, predvsem pa se je posvečal vzgoji novih rudarskih in metalurških strokovnjakov. Pri delu si ni privoščil oddiha.

Ljudi navadno raje presojamo po delih kot po besedah. Pred vojno novinarji prvenstvenih vzponov praviloma niso razglašali v dnevnem tisku in drugih javnih občilih. Če plezalci svojega novega vzpona niso objavili v Planinskem vestniku, je plezarija lahko šla v pozabo. Zato se je po vojni dogajalo, da so plezalci prelezli smer in jo razglasili za prvenstveno, ne da bi vedeli, da so drugi že desetletja pred njimi zlezli tam čez. Ker je že marsikaj skoraj pozabljenega, ne bo odveč, če naštejemo prvenstvene plezalne vzpone, ki jih je opravil Karel Tarter pred vojno in s tem vsaj delno osvetlim njegovo plezalsko dejavnost v Grintovcih. Podatke povzemam po njegovih vestnih zapiskih in plezalski beležnici, kamor jih je zapisoval sprofi.

Leto 1935 je leto plezalnih vaj na Turncu. Tedaj pleza v Veliki Kopi na Okrešlju, v vzhodni steni in Šiji Brane. Septembra naslednjega leta prepleza z Lojzetom Erjavškom iz Konca zahodno steno Planjave z vstopom v Jugovi poči. Svoj prvi prvenstveni vzpon je opravil avgusta 1937 z Borisom Režkom v severozahodni steni Staničevega vrha v Zeleniških špicah, še isti mesec pa se je povzpел z Zdravkom Vrhuncem po Velikem Grebenu. Septembra prepleza jugozahodni greben Planjave, oktobra severozahodni greben Brane. V oktobru prepleza z Janezom Gregorinom tudi južno steno Kogla v direktni smeri. Nato sta z Režkom v Ojstrem robu Rzenika. Marca 1938 opravi s Kremžarjem in Dolničarjem prvi zimski vzpon v zahodni steni Planjave po centralni grapi ob Rdečem kupu, isti mesec še s Francetom Ogrinom prvi vzpon po severozahodnem grebenu Brane iz Kotličev. Aprila tega leta je s Podborškom in Kremžarjem v Jugovi poči in Brinškovem kaminu v zahodni steni Planjave, nato pa z Ogrinom v jugovzhodnem grebenu Ojstrice. Avgusta 1938 opravi prvi vzpon po jugovzhodnem razu Štruce z Janezom Gregorinom, oktobra še skupaj preplezava zahodno steno Vršičev, ta mesec pa še zahodno steno Turske gore. Novembra preplezamo skupaj z Režkom jugozahodni greben Planjave in februarja 1939 v isti navezi ta greben do vrha. Naslednji mesec opravimo v troje grebensko prečenje Brane. V avgustu prepleza severovzhodni greben Kalškega Grebena z Režkom in Urošem Bašem, septembra pa skupaj preplezava steber v zahodni steni Grintovca in jugovzhodno steno Kalške gore.

V drugem letu po končani vojni je vneto sodeloval pri graditvi bivaka pod Skuto in tavoril težka bremena tramov, desk in pločevine do roba Malih Podov nad Zmavcarji na višino 2014 m. Ker avtobusnih medkrajevnih prevozov tedaj še ni bilo, se je Tarter pripeljal s kolesom iz Idrije v Kamniško Bistrico in se s kolesom tudi vrnil nazaj.

Lansko jesen si je kljub obilnemu strokovnemu in pedagoškemu delu na fakulteti in bolezni, ki se ga je lotevala, vzela čas za obisk Dovji ravni. Bil je, ne da bi slutil, zadnjikrat na svoji planini in v gorah nad Kamniško Bistrico, na kraju, kjer se je pred štirimi desetletji začela njegova gorniška pot. Vmes je ostalo štirideset let upanja in navdušenja, pridnosti in uspehov, dela in radosti, pa tudi bolezni, gorja in žalosti.

VIA FERRATA

(ali skrite rezerve Dolomitov)

STANKO KLINAR

Z

adnje čase so zgradili v Dolomitih vrsto zavarovanih plezalnih poti, ki jih s svojim tehničnim terminom imenujejo »via ferrata« ali samo »ferrata« (via – pot, ferro – železo).

Te popeljejo planinca ob sorazmerno majhnem tveganju v prečudovit svet sten in grebenov. In kolikor so Dolomiti večji in strmejši od naših gora, toliko so ferrate bolj zasoljene od naših poprečnih zavarovanih poti. Seveda pa so docela primerne za dobro izurjene planince, četudi nikoli niso vzcveteli v polnokrvne »strme« alpiniste, in nič manj mikavne niso tudi za odcvetele plezalčke, ki ne bi več vstopili v steno Cin, a se jim še vedno hoče opojnosti prepadov in »problematičnih« prehodov.

Nekaj teh poti sem »pokusil«, in ker so nam Dolomiti že tako blizu, da si jih privoščimo tudi samo za konec tedna, bi rad ustregel nekaterim svojim prijateljem, še zlasti pa naši »zlati« planinski sredini, in jih bom poskusil tukaj na kratko popisati. Seveda to pisanje ni popolno, je samo prijateljski pogovor in omemba veselih stvari. Pri roki imam nekaj zemljevidov in na njih bom za »vneta srca« (kopije Dežmanovega, ki se je na vrhu Triglava izlilo: »Največje moje veselje je na gorah!«) še enkrat prehodil nekaj »svojih« poti (blagi Marko Dular bi me vprašal: »Si jih mar kupil?«) in se spominjal lepote in nekaterih podrobnosti. Kar bo tukaj sledilo, torej ni ne pravi potopis ne pristen prispevek za vodnik. Je pa vabilo k skupni sestavi načrtov – in nekaj spominov.

Toda najprej naj se na kratko pomudim pri opremi, saj če že v vsakdanjem življenju velja, da si sam svoje sreče kovač, je to desetkrat bolj res v gorah. Sreča tukaj največkrat ni nič drugega kot primerno znanje, oprema in kondicija. (Komur ta uvodna »puščoba« ali »pogreta jed« ne diši, naj jo kar preskoči in začne pri drugem delu spisa, pri Tofanah in Civetti itd., toda meni naj ne zameri. Brez prijateljskega opomina ne morem nikogar vabiti v gore.)

Oprema. Na sploh so Dolomiti za 500 do 600 m višji od naših špičkov in grintavcev, kar bistveno spremeni dimenzijo gora in klimatske razmere. Sneg zapade tam sredi poletja pogostejše kot pri nas, lahko tudi obleži veliko dalje v poletje. Cepin je zato obvezen. (Leta 1972 so bili mnogi vrhovi z višino čez 3000 m večino poletja skoraj čisto zimski.) Tudi vrv z dvema vponkama je nujna, za varovanje v zelo strmih stenah in na izpostavljenih snežiščih. Samohodec se bo opremil s pomožno vrvico in vponko za samovarovanje ob žici v steni. (Če pa bo na ledišču ali snežišču obrnil, bo drugič nemara raje vzal s seboj tovariša.) Dereze niso nujne, vendar se mora pri teh odločiti vsak sam glede na turo (npr. Marmolata) in na letni čas (v poznem poletju je sicer manj snega, toda ta je bolj zaledenel, in snežišča so zlasti v dopoldanskih urah zelo trda). Ista svobodna presoja velja za temna očala, ki naj varujejo pred snežno bleščavo, in razne maže, ki naj varujejo pred sončnimi opeklinami. Razumljivo je tudi, da se bomo oblekli nekoliko topleje kot za poprečne plezalne ture doma.

Priročniki. Najprimernejši za »srednjo kasto« planincev sta brošuri Bergwandlerführer Dolomiten in Vom Rosengarten zur Marmolata, avtor Hannsjörg Hager, založba R. Rother, München. Za motoriziranega planinca je prijetna knjiga Zwischen Kühtai und Fedajapass (150 Bergwanderungen vom Auto), avtor Ernst Höhne, založba ista. Te tri knjižice se sicer dopolnjujejo, a tudi ponavljajo, zlasti slike so večinoma skoraj iste, zato bo planincu za prvo silo dosti, če si omisli samo prvi dve. (Podobnih brošur z izborom najprimernejših tur ne poznam, obstoje pa, ker jih reklamirajo.) – Iz vrste ostalih vodnikov bi omenil serijo Pausejevih knjig (Von Hütte zu Hütte, Im schweren Fels, itd., založba BLV München), dalje 24 Bergwanderungen, Dolomiten, ista založba; zlasti priročni se zdijo tudi italijanski vodniki, ki pa jih žal tudi ne poznam a bo vsak, ki se zanje zanima, našel podatke o njih v kateri od zgoraj omenjenih brošur. – Za plezalce je najboljši alpenvereinovski plezalni vodnik (Dolomiten-Kletterführer v treh zvezkih, oziroma štirih, ker je drugi razdeljen na II a in II b, avtorji dr. G. Langes, Toni Hiebeler in Horst Wels, založba R. Rother, München), ki pa je ravno toliko starejši, da večinoma ne omenja zavarovanih poti, ki jih opisujem v drugem delu tega prispevka. Je pa seveda najpopolnejši od vseh vodnikov.

Vendar je za planinca srednje ostrine manj primeren, ker je preobsežen. Kljub neštivilnim dragocenim in silno zanimivim obvestilom daje premalo podatkov in estetskega vrednotenja za vzpone, ki si jih tak planinec želi. – Vodnike, ki sem jih navedel, sem spoznal večinoma šele »post festum«. Jaz sem se največ orientiral kar po zemljevidih,

pa če sem se »opekel«, sem se pač vrnil z dolgim nosom, če sem uspel, sem dobil za nagrado na vse vrh še en procent prvopristopniške slasti. Zato pa so moji opisi »originalni«, to je večji del neodvisni od vodniške literature. Saj če bi se je držal kot pijanec plota, bi ravno najlepše »svoje« ferrate ne mogel omeniti, tiste na Tofano di Rozes, ker je v nobeni od navedenih knjižic ni mogoče najti.

Zemljevidi. Sedaj obstoji odlična serija nemških Kompasovih zemljevidov (KOMPASS WANDERKARTE ali KOMPASS CARTA TURISTICA, 1 : 50 000 iz založbe Geographischer Verlag Starnberg). Serija pokriva vse Dolomite in zemljevidi so tako popolni, da poprečnemu planincu že skoraj nadomestijo vodnik. (Napake so seveda možne, kot povsod.) Vriscane so tudi vse gorske ceste, tako da motorizirani planinec lahko ugotovi, do kam se bo pripeljal in kje naj si išče prostor za taborjenje. — Za podrobnejše razvedanje na gori bi bile priporočljive alpenvereinovske specialke (Alpenvereinskarten 1 : 25 000), ko bi jih bilo malo več. Trenutno obstoje menda samo za katere skupine, npr. za Langkofel s Sello, Marmolato, Palo, Brento, in morda še kakero. — Za preglednost večjega dela ozemlja in planiranje »en gros« pa so še vedno dobre tradicionalne freytagovke (Freytag-Berndt Wanderkarten 1 : 100 000, in sicer št. 16 in 17, ki pokrivata praktično vse Dolomite, le Brenta je na št. 50). Še zlasti prijazne so zato, ker se dobijo včasih tudi v Ljubljani.

»Duhovna oprema«. Kar zadeva vednost o nevarnostih v gorah, obvladanje tehnike hoje in pleze, presojo vremena in osebne kondicije, vedenje v določenih situacijah, tudi ob kuhalniku, o tem tukaj ne mislim govoriti, saj je to nepogrešljiv privatni »inventar« vsakega planinca, ki se misli z gore tudi vrniti in se uspeha veseliti. Brez tega inventarja razumljivo nikogar ne vabim s seboj. »Nabavi« si ga v domačih gorah, v družbi izvedencev in na začetniških tečajih ter s študijem primerne literature. In nabaviti si ga mora, če hoče upravičiti svoj korak v gore. Vse preveč krvave so že naše domače stene v zadnjih časih in ni potrebe, napajati s srčno krvjo še tuje!*

Zato pri opremi, bodisi pri »notranji« ali pri »zunanji«, ne morem pristati na nobeno devalvacijo«, pa četudi sam prav dobro vem, da je katero od opisanih tur izjemoma mogoče opraviti tudi v »teniški obleki«. Vsak naj namreč tudi sebe presodi, in »kdor misli, da stoji, naj gleda, da ne pade«.

Ko sva šla s prijateljem na Srednjo Tofano, še preden se ji je na sam sveti vrh pone-snažila gondolska žičnica, se nama je pridružil debel Nемеc v irhastih hlačah brez srajce in brez nahrbtnika, skratka brez vsega razen čevljev, omenjenih hlač in nemara vate v ušesih; še bombona ni premogel. Izletnik, ki ga je sedežnica dostavila k vstopu v steno, ki jo je hotel malo »degustirati«. Potem pa mu je v najini družbi »apetit« zrasel, razgrel se je, hodil in plezal je konec koncev dobro, in prišli smo na vrh in nazaj brez zatiklajev. — Moj prijatelj pa, ki je nagačen z izkušnjami in doživetji in pogumom, med drugim je kakor za šalo v rekordnem času sam splezal na Matterhorn, in ima tudi sicer vse Alpe od Pece do Dauphinéja takorekoč v mezincu, se je hotel na »nedolžnem« snegu v vzhodju Civette na smrt potolči. Šele zadnji hip se je odločil, da bo v skale priletel raje na zadnjo plat namesto na glavo.

Ta dva primera kažeta, da so določene težave z »obče veljavnimi pravili«. Vse je dostikrat tudi stvar okusa, o tem pa, kot vemo že iz latinke klasike, ni da bi se prekal. Vendar ni vse za vsakogar, zato pravim, naj vsak sebe presodi. Nanga Parbat je (bil) za Buhla in Messnerja, pa še za ta dva ne vsak hip. Kar se mene tiče, se bom po lastnih izkušnjah pridružil prevladujočim nazorom avstrijskih gornjskih šol, ki jemljejo goro kot celoto in zahtevajo previdnost od prvega koraka na turi. Kako koristne bi bile podobne šole, še zlasti pa njihovi nazori, tudi pri nas!

1. **TOFANE.** Tofane so tri: Tofana di Rozes, 3225 m, Tofana di Mezzo, 3243 m, in Tofana di Dentro, 3237 m, imenovane tudi prva, druga in tretja. Za tretjo velja skoraj »nomen est omen« (»dentro« – notri): gorniki so jo kot manj plemenit vrh potlačili »notri« in jo – pustili na cedilu. Nič boljše ni nemško ime: Hintere Tofana – Zadnja Tofana. Tako tudi pri našem načrtovanju ne pride v poštev, čeravno je od kočice Cantore ali po grebenu od Srednje Tofane razmeroma lahko dostopna. (Gore že od nekdanj niso varne pred snobizmom.) Na Srednjo Tofano (Tofano di Mezzo), ki je od vseh najvišja, pripelje iz Cortine gondolska žičnica, tako da si »planinec«, ki je zmogel

* Kako drage so postale naše domače gore zadnja leta zaradi kravnega davka! Niso vseh nesreč kriva samo elementarna naključja – teh je v resnici prav presneto malo! – pač pa napačna vzgoja, ki vodi mlade v prezir nevarnosti. Razpasla se je med nami razvada, acenjevati pot ali smer, kot da »vse skupaj nič ni«, da je »šoder« in podobno, ka pa pride do nesreče, se njeni duhovni batni na široko razgovorijo o »začetništvu« in »neizkušnosti« in »neprevldnosti«, samo da odvrnejo od sebe vsak sum sokrivda. Kdo si upa pri taki vzgoji reči: »Danes nisem zadosti močan, nazaj grem.« ali »Čez ta sneg ne morem kar tako, naveživa se,« ne da bi tvegal trajno blamažo? Zatržno vem, da smo vsi sokrivi, ča se kdo ubije – razen če je nesreča ras docela nepredvidljiva. Ali bo ostalo vse, kot ja? Ali bo naša mladina postala žrtev »ekspedicionitisa«, ki jo v domačih gorah tira tudi v tveganje preko razumnih meja? Čas bi že bil, da bi nekdo »zavpil« – da bi z razumno in zrelo besedo ponovil za našo mladino že stokrat dognane resnice in zavrl tendenco razvrednotenja nevarnosti!

ferrato, lahko privoščiči sestop po zraku v dolino. Najlepše in najbolj cenjena je prva Tofana, in to predvsem zaradi orjaške slikovite južne stene, ki priklepa nase oči avtomobilskih potnikov na cesti Cortina-Falzarego, pa tudi zaradi prekrasne stožčaste oblike in moderne ferrate.

a) **Tofana di Mezzo.** Iz Cortine se peljemo po glavni dolomitski cesti proti Falzaregu. Ko se izmotoviliimo iz prve serije serpentin in se cesta približno sredi poti do Falzarega (8–10 km iz Cortine) položi in teče nekaj časa naravnost, se desno odcepi makadamska cesta h koči Duca d'Aosta, 2100 m. Pripeljemo se prav do koč, tu pa si lahko privoščimo še kratko sedežnico do koč Pomedes, 2240 m, ob samem vznožju stene, po kateri teče naša pot. Vstop dosežemo v dobre četrtr ure. Če se nam je do zdaj Srednja Tofana zdela nekoliko nemikavna zaradi čudne razvaljenosti in sive ogromnosti, pa nas zdaj ožji interes za njene južne prepade in slikoviti ter od časa do časa napeti prehodi tako pritegnejo, da je vsa pot kakor nalita čistega gorniškega veselja. Čez dobro uro se steza cepi. Levi krak zavije po več ali manj izpostavljeni polici v zahodni steni predvrha in pripelje na ogromna in strma melišča ki se spuščajo od naravnega okna v grebenu na jugozahod proti sedlu med obema Tofanama. (Na tem sedlu stoji koč Cantore.) Zdej je treba naporno po meliščih navzgor v okno. (Obratno je mogoče zelo hitro steči navzdol do Cantora. — Na zemljevidu je pot do Cantora nekoliko napačno vrisana. Zdi se, kot da docela samostojno doseže vrh, v resnici pa je samostojna samo v spodnji tretjini, največ polovici gore, to je do melišč pod oknom.) — Da bi se izognili temu manj »dolomitskemu« delu poti, so v novejšem času zgradili prekrasno, toča dosti težjo varianto — desni krak pri omenjenem razpotju! — čez južno čelo predvrha in po grebenu do glavnega masiva. Originalni poti se pridruži pod omenjenim oknom. A še prej se spusti v divjo grapo in ta je od vsega najbolj »telovadna«. Pestrosti pa tudi potem še ni konec. Ko skozi okno preidemo na vzhodno stran gore, naletimo višje še na navpično stopnjo, čez katero plezamo po zračnih lestvah. Te se od blizu izkazejo kot presenetljivo trdne. Od daleč je namreč videti, da kar tako za vabo visijo v steni. Potem do vrha ni več težav, pač pa sam prelubi razgled. Vendar bomo do tja rabili še najmanj tri četrtr ure. Od Rif. Pomedes do vrha pa se računa 4–5 ur. Žal pa ravno to poslednjo etapo zelo kazni pisani živ-žav na vrhu, ki ga bruhajo tja gondole. Jaz sem imel srečo, da sem nekoč v prejšnjih letih doživel goro še nedotaknjeno. V otožnih navzdolanskih urah smo se na samotnem temenu znašli trije — poleg naju še tisti polnagi debelinko. Zdej je čisto drugačna »ferrata«, pravo znamenje turistične industrije, udarila staro lepoto po sredi čela in jo ubila. Zato z ženo, ko sem bil drugič tam, nisva šla na ponižani vrh, marveč sva se raje ugnezdila sto metrov niže na robu severne stene. Kako naj se, vajena okušati čist vonj sapic in simfonijo tihote in sončnih vrhovih, potopiva v gnečo na peronu in se prerivava za vozovnico in vstop v gondolo...

Kdor se bo z gore vračal po gorniško, bo rabil le kako uro manj kot za vzpon. V celoti gre torej za enodnevno turo. Kaže pa, da je postala prava moda, povzpeli se po ferrati in se vrniti po zraku. Zato je na tej poti ob lepem dnevu kar precejšnje mrgolišče vzpenjalcev. Žičnica tako pospešuje tudi pravo planinsko potepuštvu — v njegovem lipičnem »lahkem« pomenu besede. (Ali pa sem nemara kritičen do tistih, ki bi radi vsaj »nekaj«?)

b) **Tofana di Rozes.** Iz Cortine uberemo isto smer in se napotimo po isti makadamski cesti desno, kot da bi hoteli na T. di Mezzo, vendar že po 2–3 km makadamske ceste zavijemo levo h koči A. Dibona, 2050 m, ki jo dosežemo z motornim vozilom. Kdor ima motorno kolo in mu ga ni žal, se lahko zapodi še v strmino nad koč in tako prevozi še tri četrtr poti do koč Cantore, 2545 m, ki stoji na sedlu med obema Tofanama. Vendar bi to pomenilo, da hoče na vrh po običajnem, zelo lahkem pristopu, ki pa ga nameravamo prihraniti za povratek. Zato gremo od Rif. A. Dibona raje pod južno steno naše Tofane na Forclo Col dei Bos, 2330 m, in za Castelletto na Forclo di Rozes, 2657 m; lahko pa še pod južno steno zavijemo desno in po rovih in predorih (»galerie«) — sledeh prve vojske — skozi Castelletto dosežemo Forclo di Rozes. Ta varianta je gotovo zanimivejša, dobro pa je imeti s seboj kako luč, ker je tu pa tam v predorih popolna tema.

Lahko pa že iz doline začnemo drugače, in sicer tako, da ne krenemo k »Diboni«, temveč se peljemo po glavni cesti proti Falzaregu še 2–3 km in tam zavijemo po malo obiskani a sorazmerna dobri makadamski cesti kvišku proti južni steni Tofane, ki se ji približamo pod njenim zahodnim delom. Tako se koči Dibona docela izognemo in od tam, kjer pustimo avto, nadaljujemo peš naravnost gor na Forclo Col dei Bos in proti ferrati. Pri tej izbiri izhodišča pa ne gre samo za to, kje bomo pustili avto in ali bomo prečkali pod južno steno Tofane pred vzponom ali na povratku, marveč je to drugo izhodišče tako odmaknjeno hrupu in vsemu svetu, da nas bo najbrž zamikalo, na tej visoki samoti, skoraj v naročju prekrasne južne stene, postaviti šotor in po bogatem dnevu na gori prebiti z njo še eno noč.

Tofana di Rozes

Castelletto je zahodni odrastek Tofane. Avstrijski vojaki iz prve svetovne vojske so ga preimenovali v Schreckenstein («skalo groze»), in to upravičeno. Italijani so bojda izvrtali 500 m dolg rov in s 35 000 kg razsteliva pognali v zrak avstrijske linije. Na sedlu kot tudi v vsem Castellettu, ki je povsod preluknjan s kavernami, je polno sledi tega nesmiselnega trpljenja in okrutnosti.

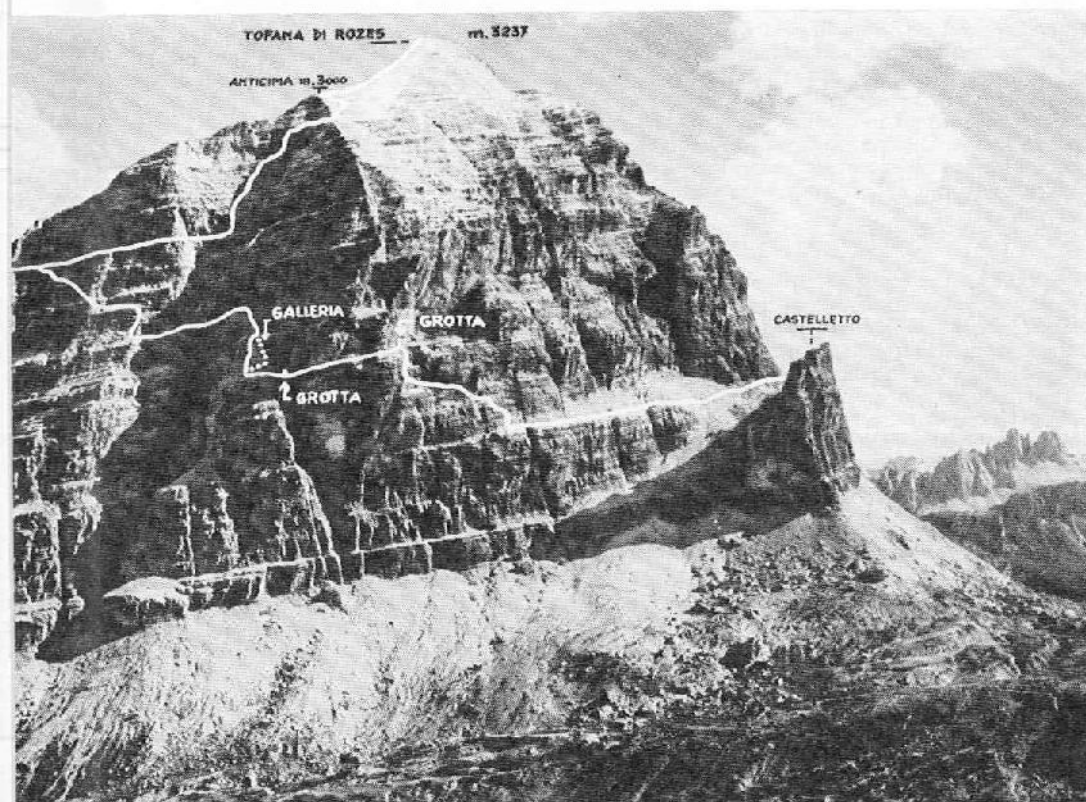
Forcla di Rozes loči Castelletto od Tofane in je lahko dostopna po meliščih, skalah in snežiščih za Castellettom.

V resnici niti ni potrebno iti na samo škrbino, razen če se hoče kdo razgledati proti jugu. Midva sva tiščala gor, ker sem zaradi nekega vtisa izza prejšnjih let zmotno mislil, da teče ferrata po jugozahodnem rebro Tofane, ki je videti spočetka zelo mikavno. Ko sva naletela na žico in kline in sem bil že čisto prepričan, da sva na pravi poti, je pa sledil samo spust skozi popolnoma teman petdesetmeterski predor nazaj na »forclo«. Samohodec, ki se je malo prej priklatil tod skozi od Rif. Dibona, je povedal, da bo tako, pa mu nisem verjel.

Ferrata gre spočetka namreč čisto nedolžno kot lepa stezica po široki zaprodni gredini daleč proti severu in je videti kot kaka prijazna potka v dolino, še zlasti ker se od kraja po malem spušča. Samohodec ni maral izgubljati časa z mojim nejevernim obrazom in jo je ubral tja. Ker ni bilo druge izbire, sva jo čez čas ubrala za njim še midva. In tako je bilo prav.

Glavna smer ferrate je namreč ta: najprej prečka neskončne zahodne in severozahodne stene, nazadnje se vzpne čez vrhnje čelo severne stene in se na severnem grebenu pridruži običajni poti, ki pelje na vrh od Rif. Cantore. Zavaroval jo je vodnik Lipella, ki ga je CAI za izredno marljivost in drznost nagradil z »medaglia d'oro« (zlato kolajno); tako pričata spominski plošči na začetku in na koncu »njegove« poti. Toda prav gotovo ni sam znosil gor vseh tistih ton železja, in tudi vseh lukenj ni sam izvrtal. Kako bi zmozel to sodobni smrtnik, pa če je dvakrat Lipella!

To je najtežja in mogoče tudi najdaljša zavarovana pot, kar jih poznam. Veličastni prizori in težki odstavki se vrstijo precej pogosto. Zahteva moči v rokah, ker se je treba nekajkrat ob žici potegniti kvišku, in to redno na zelo izpostavljenih mestih.

Tofana di Rozes

Nasploh velja pravilo: kdor zaupa žici, hodi dobro in hitro, kdor ne, pa cogovo in naporno. Če se namreč po mačje upreš s podplati v steno in izvesiš zadnjo plat, zmoreš bliskovito najtežja mesta. Pri tem pa seveda vlečeš žico stran od stene. Če pa hočeš imeti žico samo za varovanje, lahko večkrat ugotoviš, da boš vsak hip obvisel kot krap, ker ti zmanjka vseh stopov. Ta preklicani Lipella je za nameček potegnil žico tu pa tam kar tako naravnost in ne po razčlenjenih koticah sem in tja. Lahko se tudi zgodi, da zagrabiš za klin, pa zaniha cel blok, ki visi s klinom vred na žici. Takrat se ti smejo lasje po pravici za hip naježiti. In lahko si razbijaš glavo, ali se je blok utrgal više in slučajno obvisel v smeri, ali pa ga je neugnani Lipella name-noma takole obesil, da napenja žico. (Samo ne vem, kako naj bi bil to izmojstril – v tej prisrčni ekspanzi!) Razglabljanje ne pomaga, čez moraš, ne da bi ti kdo izračunal, ali bo skupaj z blokom vzdržala žica še tvojo težo.

Na tej poti se od časa do časa sme upravičeno duškati.

Ko dosežemo severovzhodno rebro gore, se levo odcepi skoraj ravna in čisto lahka zveza do kočice Cantore, ferrata pa krene desno čez zelo strmo in od kamnja ogr-ženo vrhnje čelo severne stene. Ta del me je, ne vem zakaj, spominjal odkopelih eigerskih ledišč, ki jih v resnici sploh ne poznam, razen po slikah. Mogoče zaradi monolitne, lahko konkavno vbočene in odprte stene. Resnica je, da je prehod čez to steno najtežji del poti in bi v prostem plezanju nosil oceno najmanj IV. Tako pa je vse razmeroma preprosto in kmalu sva se znašla na zasneženi stehi pod severnim grebenom.

Prav ta sneg pa je obrnil samohodca, ker ni imel cepina in primernih čevljev. Tada on si iz tega ni delal preglavic. Čeravno že nekoliko obložen z leti, jo je lahkih nog in s prusikovo zanko krog prsi ubral po vrtoglavih prepadih, od koder je prišel. Prav-zaprav smo se srečali in dokončno poslovili že nekoliko niže, vrh nekega navpičnega petdesetmetrskega čela. Ker naju je od zgoraj videl prihajati, je tiho počakal za skalo, jaz pa sem ga skoraj zagrabil za nogo, ko sem se stegnil čez rob. Nagradil me je z režanjem redkih črnih zob, mojim od vertikale posvedranim živcem pa se je prvi hip zazdelo, da tako režijo mrlič. (Asociacije so svobodne, ali ne?)

Ko sem nekoč ob istem letnem času hodil po tej gori, je bila popolnoma kopna, zdaj pa bi se lahko postavila ob bok ledeniškim vršacem. Toda dodatnih težav zaradi snega na strehi ni bilo. Sneg nama je bil prej dobrodošel: pokril je sipine in pregnal kratkohlačnike, tako da je bil vrh čisto sam, kot da je čakal na naju. Sestop je preprost in mislim, da se v dveh urah ali še prej mimo Rif. Cantore lahko doseže Rif. A. Dibona. Za vzpon pa bi veljala takale časovna razdelitev: od tam, kjer smo zjutraj pustili avto, do vstopa v ferrato je najmanj eno uro. Za samo ferrato se sme računati pet ur, po strehi in grebenu na vrh še eno uro. V celoti je to kajpak celodnevna tura.

2. CIVETTA. To kraljevstvo šeste stopnje ne potrebuje moje borne hvale, tudi ne uvoda v njegovo poznavanje in razumevanje. Seveda pa tudi naša pozornost ne bo veljala »steni vseh sten«, pač pa »pohlevnejšim«¹ vzhodnim in južnim pobočjem. Ironija tega velikana, kot še marsikaterega, je, da ne naredi od daleč zmeraj tistega mogočnega vtisa, po katerem sodimo razsežnosti in težave. In vendar bi se ravno na Civetti bolj kot na kateri drugi veliki gori uštel pri njenih dimenzijah. Tu začenjamo pohod nekoliko niže, kot je običaj v Dolomitih.

Kot orientacijsko točko si v dolini vzamemo Forclo Staulanzo, 1773 m, ki je najvišje sedlo na cesti Longarone-Selva di Cadore (ali Caprile). Staulanza leži pod zahodno steno Pelma, natančneje Pelmetta.

Vsak naj se sam odloči, kako jo bo dosegel. Toda tistim, ki prihajajo tja naravnost iz domovine, bo najbližja pot iz Longaroneja skozi Forno di Zoldo, toliko bolj, ker s te strani ni treba na »forclo«² (sedlo). Brž ko pustimo za sabo zadnja naselja v zgornjem koncu doline Zoldo Alto, ki je stisnjena med Pelmom in Civetto (gre za vasi Mareson in Pecol, okrog 1300 m), in tik preden po nekaj serpentinah dosežemo ravni predel z mnogimi šotari pri Casa Palafaveri, 1541 m, se levo, to je zahodno, odcepi makadamska cesta, ki pripelje na planino Col Marin, 1818 m. Naprej ta cesta ne pelje, čeravno je z zemljevida razvidno, kot da sega do Rif. A. Sonino al Coldai. (To kočo bomo za naprej imenovali kar preprosto Rif. Coldai.)

Kdor prihaja od zahoda, mora prekoračiti Forclo Staulanzo. Če ne mara najprej izgubiti 200 m višine do Casa Palafaveri in nato mučiti avto po gruščnati cesti na Col Marin, ga lahko pusti na prvem velikem ovinku južno pod Staulanzo in krene po pešpoti na Rif. Coldai, kamor ga povabi docela razločen kažipot. Seveda mora pridati k skupnemu času vzpona vsaj eno uro, in eno več za povratek, to pa skupaj lahko nanesemo že dve do tri dodatne ure k celotni turi.

Col Marin je precej puščobna in umazana planina. Toda v eni uri že prispemo do kače Coldai sredi gorskega sveta, ki pa se nam nemara po skušnjah s Tofane ne zdi prvi hip posebno dolomitsko mogočen. Če pa se nam da skočiti na sedlo na zahodu do ljubkega jezera Coldai, ki je podobno našim Kriškim jezerom, in še malo naprej, se bo prizorišče mahoma spremenilo. Seveda nas obisk jezera in ogled sten zamudi eno uro. Toda če vreme ne visi na nitki, je zamuda popolnoma opravičljiva. Stena Civette, to so kot orjaške orgle in njeni akordi so spremljali rojstvo šeste stopnje. Kako ji ne bi mogli privoščiti ljubečega in hvaležnega pogleda! Vrh tega ni treba, da se nam mudi, čeprav gremo na veliko goro.

Od kače Coldai sledi dolgo prečenje po vzhodnih obronkih, nekje na srednji višini gore, pod mnogimi stolpi (Torre Coldai, Torre d'Alleghe, Torre di Volgrande), vse do osrednje kupole masiva, kjer je glavni vrh. Ta osrednji del kače na začetku markantno sivo rebro, ki kipi kvišku med črnimi stenami in vodi naravno na Punto Civetto, 2892 m. Tad čez teče ferrata. To rebro smo videli že s Forcle Staulanze, in nad rebrom snežene rame na grebenu, čez katere doseže ferrata vrh.

Ni se treba bati, da bi zgrešili vstop. Pot je veskazi dobro markirana in odcep od običajnega pristopa na Civetto jasno označen. Ze s poti pod steno ugledamo železne lestve na začetku. Ko zmoremo to zračno mesto, se stena za čuda položi in bogato razčleni, steza bega sem in tja po prekrasni odprti beli skali, ki se samo enkrat še postavi pošteno pokonci: v orjaškem kaminu sredi sten. A tudi ta ni posebno hudo-ben – če ne štejemo padajočega kamenja.

Pot je res čudovito speljana in prav gotovo ne težka. (Prav neverjetno je, da bi bila to nekoč smer IV. stopnje, kot trdi Hager v svojem vodniku.) Četudi je samo na omenjenih dveh mestih (vstop in kamin) nekoliko zračna, vodi v velikem stilu na vrh. Le zgornji del poti je nekoliko zanemarjen, žice so potrgane, markacije pičle in svet razbič, da je treba ponekod kar lepo samoiniciativno plezati. Začinenj pa je bil takrat, ko sva s prijateljem kolovratila po njem, tudi z ogromnimi množinami snega brez sleherne stopinje, da je bila orientacija včasih kar težka. Tudi vrh je bil videti nedotaknjen. Hudo poletje zanesljivo prežene »lahko gorsko pehoto«³ in po vrhovih se naseli blagodejni mir.

Zal nama ni bilo dano, veseliti se kaj dolgo miru – tega božanskega daru Narave. Kuhala se je nevihta in tudi pozna ura naju je priganjala. Zjutraj sva namreč zamudila

Tofana di Mezzo

tri ure z vedrenjem pod previsi. Zdaj naj bi jaz pokazal, kje se hitro sestopi na Rif. Torrani, 3130 m, ki čepi na vzhodni šiji pod vrhom, in kamor naj bi se zatekla pred nevihto. Toda pred leti, ko sem hodil tod, je bila taka megla, da je bila moja vednost v sedanji uri stiske enaka ničli. Ubrala sva jo pač naravnost dol po snežiščih in skalah in nazadnje skoraj skočila na kočo, ki je tičala do strehe v snegu. Orientacija namreč konec koncev splah ni težavna. Pa tudi trije Nemci (dva in ena), ki so pri-gazili od Vazzolerja gor, so jo sekali naravnost k zavetišču, ki so ga od spodaj bolje videli kot midva, in nama kazali pot. Nato smo složno kopali pri vratih, da bi se stlačili pod streho, a šele strela, ki je v bližini silovito tresčila, nam je dala dovolj elana, da smo mahoma odrinili vrata in se zlepa (suhci) ali zgrda (debeluhi) zrinili noter. Toda tista je bila že zadnja brca nevihte. Ko smo se dodobra prepričali v njen dobrohotni umik, smo prav od srca radi zapustili mokro ledenico. Vsaj jaz. Moj prijatelj in Nemci, se mi zdi, so se prav imenitno zabavali. Drug drugega so napajali z žgano kapljico. Zame, ki sem kot popoln prozaik odklonilno drgetal na klopi, se še zmenili niso.

Zavetišče Torrani neusmiljeno propada. Vendar ga bodo vsak čas obnovili ali splah na novo postavili, zakaj nanosili so gor že veliko gradbenega materiala. To je res hvalevredno. Koliko so taka višinska zavetišča vredna, ve vsak, ki so mu pomagala iz kaše.

Mene je malo bolelo srce, ko sem moral pokopati načrte za sestop na jug k Rif. Vazzoler. Ne le da je med Torraniem in Vazzolerjem še ena ferrata, ki me je mikala, marveč sem si že od nekdaj želel obhoditi pogorje Civotte krog in krog in vsaj od spodaj pogledati tiste svoj čas tako razburljive stene v Torre Trieste, Torre Venezia in Cima Su Alto. Za nameček pa še enkrat s tradicijo in pionirsko borbenostjo obtkano klasično steno Civotte! Potolažil sem se s kranjsko modrostjo, da se z glavo skozi zid pač ne da, in z upanjem, da nemara še ni vseh dni konec.

Na začetku sestopa sem bil spet v škripcih. Menda naj bi spet edino jaz vedel za pot, ker sem že hodil tod. Obdajale pa so nas deviške snežne planjave, mene pa še spomin na meglo tistega dne pred desetimi ali dvanajstimi leti... »Kaj hočemo,« sem rekel, »zagazimo dol, pa bomo videli, če v skalah naletimo na stezo.« Ker nihče ni vedel boljšega predloga, smo pač zagazili, in – če naj se izrazim z običajno metaforo – pobrali najdebelejši krumpir. Steze same najbrž splah ni posebno težko najti. Bolj neprijetna je zavest, da bi utegnil po naših stopinjah, ki ne bi držale nikamor, kolovratiti nekdo, ki bi bil resnično v stiski, pa bi zašel v past. Če naša sled ne bi bila prava, je namreč za seboj ne bi bili mogli »poradirati«. (Če bi kdo naletel na toliko snega

kot mi takrat, naj od Rif. Torrani navzdol zavije spočetka lahno proti levi, to je proti severu.)

Običajno pot na Civetto, po kateri smo sestopali, je v vodniku označena s prvo težavnostno stopnjo, kar pa na terenu seveda ne drži. Prva stopnja namreč pomeni že plezanje, tega pa ni tukaj skoraj nič. Edini nekoliko resnejši prehod pa je dobro zavarovan. Nikakor pa ne gre poti podcenjevati, zlasti ne v takih razmerah, kot smo jih imeli mi. Svet je zelo strm, ogrožen od kamenja in prepređen z resnimi snežišči. Prav gotovo pa je bil sestop bistveno težji kot pred leti, ko je bila gora do vrha večji del kopna.

Nasploh pa je v Dolomitih križ z ozrako prve težavnostne stopnje. Spomnim se Monte Popere (skupina Elfer), ki ima to oznako, a se niti enkrat ni treba prijeti za skalo. Tudi Tofana di Rozes po običajni poti naj bi bila enojka, pa bi ji človek prisodil največ $\frac{1}{3}$ do $\frac{1}{2}$ stopnje, ko bi bilo to mogoče. Po drugi strani pa je običajni pristop na Pelmo, uradno tudi enojka, čisto druga pesem; ni ne markiran in ne zavarovan; Ballova polica kljub svoji neskončnosti res ni težka, je pa na mnogih krajih hudo izpostavljena in »Passo del Gatto« (Mačkov prelaz), ki jo prekinja, je tudi vse kaj drugega kot enojka, čeprav je kratek. Seveda pa je idealna klasifikacija težavnosti nemogoča; tista, ki jo imamo, je potrebna za približno orientacijo, ta pa je lahko tudi že skoraj napačna.

Od Rif. Coldai je po ferrati na vrh Civette pet ur (same ferrate je za štiri ure), nazaj po običajni poti pa tri ure.

REŠEVANJE V RIGLICI LETA 1942

DRAGO KORENINI

L

ani, 16. avgusta 1972, je preteklo 30 let, odkar se je v naših Julijskih Alpah dogodila ena največjih planinskih tragedij. V steni Riglice so štirje nadobudni jeseniški alpinisti pustili svoja mlada življenja.

Naj ne bo odveč omeniti, s kakšnimi težavami smo se borili takratni alpinisti, ki smo se morali skrivati pred nemškimi stražarji, da smo našli svoja pota v gore. Nemški obmejni stražarji, »Grenzschutz-polizei«, ki so imeli svoje glavno poveljstvo na Bledu, so zasedli važnejše postojanke tj. Aljažev dom v Vratih, Kočo v Krnici, kočo v Tamarju, Triglavski dom na Kredarici, oporišča pa so imeli tudi v Mojstrani in v Rozmanovem domu v Martuljku. Mimo njih je bila odprta pot v gore le nemškimi in njim naklonjenim gornikom, ki so imeli za to posebno dovoljenja. Slovenci iz »Banditenlanda« pa takih dovoljenj nismo dobivali in smo hodili v gore po skrivnih poteh, da smo se ognili nemškimi stražarjem. Najlažje pristopne so nam bile gore Martuljske skupine, kamor smo zelo pogosto zahajali ali celo v skalaško zavetišče bivak I. smo pristopali prek Martuljka tj. prek Sedla med Veliko in Malo Ponco.

Dne 16. avgusta 1942 sta se odpravili v martuljske stene dve navezi, prva pod vodstvom Maksa Medje v Široko peč, naveza Tomazin-Vodišek-Kovač pa v severno steno Riglice. Skupina iz Široke peči se je vrnila v dolino še isti dan. Naslednji dan v ponedeljek smo postali jeseniški alpinisti zaradi odsotnosti naveze v Riglici zaskrbljeni. Iz vrst najboljših plezalcev sem organiziral reševalno odpravo, ki se je v ponedeljek v popoldanskih urah odpravila v Martuljek, da poišče sled za pogrešanimi plezalci. Pod steno Riglice pri vstopu smo opazili dva nahrbtnika in še nekaj opreme. Spreletela nas je težka slutnja, da se je zgodila nezgoda. Na naše klice se je visoko v steni slabotno odzval Tomazin. V steno so se podali takoj štirje reševalci v dveh smereh, ki so v razmeroma kratkem času in še pred nočjo prispeli do ponesrečenih. Po dveh reševalcih, ki sta se vrnila iz stene še isti večer, smo zvedeli žalostno novico, da sta se Vodišek in Kovač smrtno ponesrečila. Tomazina, ki je plezal prvi, sta potegnila z varovalnega mesta, da je strmoglavil in obležal v grapi s težkimi poškodbami. Reševalci so Tomazinu nudili prvo pomoč in ga zavarovali, da ne bi po drsečemrodu strmoglavil prek previsa. Tako je Tomazin moral že drugo noč prenočiti v grapi poleg mrtvih tovarišev. Naslednje jutro tj. v torek je pojačana reševalna odprava, ki je prenočevala pod steno, prispela prek stene Riglice do ponesrečenih. Začel se je zelo težaven transport mrtvih in preživelega v dolino. Zaradi pomankljive reševalne opreme je trajal transport prek nevarne in krušljive stene dokaj počasi, tako da smo prispeli s preživelim ponesrečencem do Zelene glave okrog 8 ure zvečer. Zaradi

nastopajoče noči smo se odločili prebiti mrzlo in deževno noč v steni. Medtem je nadvse požrtvovalni reševalec pak. tovariš Miha Arih pripravil vse potrebno za reševanje preživelega prihodnji dan. Vodišek in Kovač sta bila še isti večer spuščena v grapo. Preživeli ponesrečenec je tako prebil že tretjo noč v steni. V sredo v zgodnjih jutranjih urah se je nadaljevalo reševanje preživelega. Arih je pokazal svojo mojstrovino v reševanju, ko se je prek 15m previsa sam s ponesrečencem, ki je ležal v vreči reševalnega droga, varovan na vrveh, spustil v grapo, kjer so ga pričakovali nekateri reševalci in spravili ponesrečenca na varno mesto pod skalni previs. Skupina reševalcev, ki je čakala na gornji polici nad grapo, se je spuščala na spodaj ležečo polico po zasidrani vrvi. Ta je sprožila kamen, velik za otroško glavo. Prebil je ledeni obok v grapi, ki se je zrušil in pokopal Marna, medtem ko so Talerja ledene mase tako stisnile, da je zaradi notranjih poškodb po nekaj trenutkih umrl. V objemu ledu je bil tudi reševalec Andrej More, ki smo ga rešili. Imel pa je le manjše poškodbe.

Ker smo upali, da je ostal Marn le še živ pod ledeno gmoto, smo reševalci nadaljevali naše delo, vendar brezuspešno. Marna smo odkopali naslednji dan izpod ledenih ruševin. Tomazina smo prenesli v dolino v četrtek v bolnico na Golniku. Jeseničani smo se v soboto 22. avgusta na jeseniškem pokopališču za vedno poslovili od Kovača, Vodiška, Talerja in Marna.

Poverjena mi je bila žalostna dolžnost, da se v imenu gornikov poslovim pri odprtem grobu, vendar z dovoljenjem jeseniškega župana dr. Kleina, ki mi je dovolil na domači zemlji govoriti v slovenskem jeziku.

Danes po 30 letih se jih s težko bolestjo v naših srcih spominjamo njihovi tovariši in jim v počastitev spomina kličemo: Slava!

SPOMINI

Nadaljevanje iz št. 6 (jeseniške)

IVAN SAVLI

V

I.

poletju leta 1948 je tov. Lojze Mrak prišel na dan s predlogom o elektrifikaciji Vršiča. Zelo pomembna je bila planinska seja dne 21. 11. 1948. Po izvršenih pripravah so izvolili gradbeni odbor. Traso naj bi potegnili ing. Dušan Sikošek in tovariš Lojze Mrak. Čez nekaj dni je začel Lojze Mrak meriti pri hotelu Eriki v Kranjski gori novo traso, pomočnik je zabil prvi količek, seveda je bilo treba parkrat prehoditi vso dolino Pišnice, da se je izbrala prava smer. Mnogo razgovorov z vaščani, pastirji in planinci je bilo treba, da so povedali vse značilnosti ozemlja, prek katerega naj bi šel daljnovid. Stari Anton Kravanja, Kopsičar iz Trente, je vedel za vse stezice, plazove in zimske težave. Upoštevajoč vse nasvete je bila izbrana edina možna trasa, zaščiten pred vsemi naravnimi nevarnostmi. Ni naključje, da poteka trasa večji del po 500 let stari izhोजeni trentarski poti. V enem tednu je petčlanska delovna skupina zakoličila 10 km dolgo traso.

Spomladi v začetku maja so jo začeli izsekavati. Naslednjo nedeljo so dolino Pišnice napadle stotine planinskih prostovoljcev iz vseh krajev Slovenije. Dan za dnem, vse poletje, nedelja za za nedeljo do pozne jeseni vršička dolina ni poznala miru. Priznati je treba, da je bila gradnja elektrifikacije Vršiča izvršena v spontanem zanosu in z jekleno voljo planinskih množic. 10 640 prostovoljnih delovnih ur je lahko v ponos vsemu slovenskemu planinstvu. Dne 29. 10. 1949 je bila slavnostna otvoritev. Kljub na novo zapadlemu snegu se je udeležil otvoritve tedanji podpredsednik vlade LRS dr. Marjan Breclj. Vklopil je električni tok v trafopostaji. Njegova navzočnost in pohvala je potrdila delo in trud planincev.

Da bi mogli nemoteno izvrševati svoje planinsko poslanstvo na Vršiču, so zaprosili še za planinski dom na vrhu prelaza, ki jim je bil po priključitvi Primorske tudi dodeljen. Vojna nam je zapustila to prijazno kočjo kot razpadajoči živinski hlev in bunker. Veliko prošenj je bilo treba napisati za dodelitev gradbenega materiala, veliko truda in dela je bilo treba, preden je bil ponovno sposoben za obratovanje. Odbor je sklenil, da kočjo preimenuje v Tičarjev dom v spomin zaslužnega dr. Josipa Tičarja. V tem vedno naraščajočem prometu Tičarjev dom ni mogel več zadovoljiti svoje obiskovalce. Zato so agilni jeseniški planinci postavili in dne 31. 7. 1966 otvorili

moderen Tičarjev dom, ki je v ponos graditeljem in vsemu slovenskemu planinstvu. Jeseniškemu društvu je bila dodeljena tudi karavla pod Srednjim Vrščem in pri Izviru Soče. Karavlo pod Srednjim Vrščem so nameravali preurediti alpinisti za svoje potrebe. Ko pa se je osnovalo poštarsko planinsko društvo, so karavlo dodelili PD PTT Ljubljana.

PD Jesenice se je lotilo tudi adaptacije kočice pri izviru Soče. Ni bilo rožnato obnavljati planinsko postojanko, ker ni bilo vozne poti. Ves gradbeni material je bilo treba, od glavne ceste za Vrščič pa do izvira Soče, znesti. Ali dobra volja premaga vse, premagala je tudi težave in ovire pri obnovi planinske postojanke pri izviru Soče. Dne 7. junija 1953 je bila izročena promet.

II.

Precej časa je že minulo, odkar sem nehal hoditi tja na Golico. Marsikdaj se je med tem časom spremenilo, le spomini so ostali. Ni jih pokrnil prah časa in pozaba. Prav dobro se spominjam, kako sem se pred štiridesetimi leti prvič sam napotil na Golico. Z Joškom sva se dogovorila, da bova šla v nedeljo zgodaj zjutraj na Golico, da bova videla sončni vzhod. Zbudil sem se sredi noči, v bojazni, da ne bom prekasen, hitro se napravim za na pot in hitim na dogovorjeni kraj, a prijatelja ni bilo. Čakam in čakam, a vse zaman, tovariša ni od nikoder. Naj grem nazaj? To pa že ne. Zmerno merim korake po temni poti skozi gozdove. Vse je tiho in mirno, nikjer nobenega, da bi ga nagovoril in povprašal od kod in kam. Pot me pripelje v Jeseniške Rovte. Pred seboj imam naselbino nekdanjih knapov ali rudarjev iz Savskih jam pod Golico, Planino. Staro izročilo nam pripoveduje, da jo je dal napraviti mogočni celjski grof, 76 domačij je bilo raztresenih po bregovih in grabnih, v sredini pa gostišče, središče vsega vaškega življenja. Na vogalu gostilne je bil vabljiv, prijazen napis:

Ne hodi naprej, prijatelj moj
pri vinski kapl' tu postoj
da duša k truplu se priveže
in kruha kos odreže

V začetku 16. stoletja je bil lastnik rudnikov in fužine na Savi grof Pavel Bucelleni. Na prošnjo in željo rudarjev je dal napraviti cerkev. Dne 7. 10. 1624 je ljubljanski škof Tomaž Hren izdal dovoljenje in določil lokacijo ter postavil križ, kjer naj zidajo. Dozidana je bila šele leta 1683, delali so jo celih 59 let.

Prikaže se temni obris raztegnjene Golice, a kod pelje pot, mi je bila tokrat še uganka, četudi sta bili dve znani poti na Golico. Nemška pot se je ocepila pri Karlovem robu levo čez mostiček Črnega potoka, strmo v breg in zavila skozi pašnike ter gozdove na Golico. Slovenska pot pa je šla složno ob Črnem potoku tja do Reichenberga, to je do gorenjih savskih jam z rudniškim poslopjem in žgalnico ter skozi planino Molzišče na Golico.

V temini nisem videl ne markacije ne napisa. Zavijem na pot ob potoku. Kmalu zagledam odmaknjeno plazišče. V upanju, da je tam prava pot na Golico, prebredem potok, a te drče je bilo kmalu konec. Zašel sem v zaraščen gozd in grmovje. Tipam naokrog in se previdno pomikam naprej. Veje me bičajo v glavo in obraz, držim se za klobuk, da ga ne izgubim. V tej nepričakovani hoji sem taval sem in tja, dokler se ni približalo svetlo jutro in me rešilo neprijaznega brinovja, gozda in kotanj. Vesel pohitim po goličavi proti vrhu. Srečno sem prišel na vzhodni greben Golice, na Suho, 1650 metrov. Pred mojimi očmi se odpre čudovit razgled, nov svet, nova pokrajina, lepa Rožna dolina. Prvič v življenju sem gledal Slovenski Korotan z njegovimi mikavnimi jezeri, visokimi gorami, bogatimi gozdovi in rodovitnimi polji. Tam daleč za daljnimi gorami sem zagledal žarečo kroglo vzhajajočega sonca, na zahodu Triglavsko pogorje. Nikjer se ne prikazuje Julijske Alpe tako lepo v vsej svoji širini kakor na Golici. Gledam na vse strani in uživam. Grem po grebenu proti Visoki Golici (1836 m) in opazujem duhteče cvetje, vsa Golica je bila en sam botanični vrt. Prvi gornik, ki sem ga zagledal na vrhu Golice, je bil pokojni Jaka Čop, gospodar Goliške kočice. Z Jakom sva postala iskrena prijatelja. Deset let sva skupaj hodila na Golico, skupaj gospodarila pri kačah, skupaj pozimi s krplici utirala pot na zasneženo Golico ter se sredi zime grela v zavetju na soncu pred kočico pri 30° Celzija.

Narodna zavest nas je spodbudila, da smo napravili planinsko kočico na Golici. Nemci so prenesli torišče nacionalnih bojev iz doline tudi v gore. Golico so preimenovali v Kalkkogel in leta 1892 napravili svojo kočico na Golici. Zato so se pred 70 leti dne 22. 3. 1902 v Ljubljani na planinski seji zedinili in odločili, da napravijo na Golici nad nemško kočico svojo postojanko, ker je nujno potrebna. Novo osnovana podružnica na Jesenicah se je strinjala s sklepom osrednjega odbora. Dasi so bili

brez sredstev, so naši ljudje zavihali rokave. Dne 21. 8. 1904 je že zaplapolala naša trobojnica na pokriti koči na Golici. Kako težko so čakali slovenske kočje na Golici, vidimo po tem, da je bila prva otvoritev že 11. 9. 1904. Tudi starosta slovenskih planincev 79-letni France Kadilnik se je udeležil otvoritve. Med proslavo so Kadilniku izkazali najvišjo čast s tem, da so ga dvignili na rame in nesli v kočjo. Kadilnik je izročil kočjo prometu, nato se je usedel k vratom in po staroslovanskem običaju vsakemu gostu delil kruh in sol.

Slavnostna otvoritev pa je bila dne 18. 7. 1905, ko je bila kočja popolnoma dograjena. Društveni odbornik Janko Mlakar je maševal pred kočjo, prof. Franc Orožen je imel slavnostni govor. Ta dan je bilo prvo srečanje planincev iz Rožne in Savske doline. Korošci so prišli iz vseh delov Koroške, bilo jih je čez sto. S svojim petjem, kakor le oni znajo, so poživali proslavo, posebno pa je navdušil govor župana Kobentarja iz št. Jakoba v Rožu, ki je krepko poudaril pomen nove stavbe na Golici za Koroške Slovence. Dejal je: To je najlepše mesto za bratske stanke. Tu se bodo v prisrčnih razgovorih sklepale niti, ki se ne bodo nikdar pretrgale.

Kadilnikova kočja je zvesto služila svojemu namenu, saj je bila v naslednjih dveh desetletjih Golica najbolj obiskovana gora v Sloveniji.

Slovesno smo praznovali 30. obletnico Kadilnikove kočje v nedeljo dne 7. 7. 1935 na Golici. Kot vedno so tudi ta dan v velikem številu prišli na proslavo koroški Slovenci iz št. Jakoba in Sveč v Rožu. Polnoštevilna je bila udeležba domačih planincev s celotnim odborom. Kljub neugodnemu vremenu je maševal zunaj pred kočjo župni upravitelj od Sv. Križa v Rovtuh. Slavnostni govor pa je imel Ivan Šetinc, podružnični predsednik. Rekel je: »Nepozabnemu Francu Kadilniku se imamo zahvaliti, da stoji ta postojanka. Kadilnik je iz svojih prihrankov podaril koči na Golici 7000 kron, kar je bilo v tistih časih lep znesek.« Vsa proslava je potekla prav prisrčno.

Kadilnikova kočja je zvesto sprejemala obiskovalce celih 38 let in 9 mesecev. Leta 1943, v nedeljo, dne 13. 6. ob enih pa so jo uničili zublji vojne.

V nedeljo dne 29. maja 1955 so se zbrali jeseniški planinci na pogorišču Kadilnikove kočje na Golici. Postavili so spominsko obeležje in počastili 50. obletnico Kadilnikove kočje. Govornik je orisal Kadilnikove zasluge za planinstvo in slovenski narod sploh in dejal: »Zbrali smo se na naši zgodovinski Golici, na pogorišču Kadilnikove kočje, da bi počastili zgodovinski spomin te kočje, vsaj skromno, kot je zdaj mogoče. Vsi se zavedamo in vemo, da bo najboljši goliški praznik takrat, ko bomo napravili v spomin starosti slovenskega planinstva na tem mestu nov planinski dom, ki je prav tako potreben in pomemben kakor pred 50 leti. Da pa ne bo ta jubilejni dan izzvenel v prazno, odkrivam to ploščo, ki naj nas neprestano spominja na postavitve nove Kadilnikove kočje.«

Pevci so zapeli, harmonika se je oglasila. Bil je lep goliški dan, poln prijetnega in nepozabnega užitka.

IZGUBLJANJE

META ROTOVNIK

S

ama sta. Njuni prsti se oprijemajo stene in telesi rasteta iz njenih senc. Izginjata ... Opuščene mline prepreda bučanje tolmunov, iz teme prežijo pozabljeni predmeti. Steza se oži, preskoči potok, se zakadi v breg. Utone v gabrovje, se izvije k svetlobi in umirjena ustavi. Tam stoje kamnite kočje. Samo starka z otrokom čuva zidove. Otrokove oči so velike, modrasive, še polne sanj. Smehljajo se daljnemu svetu.

»Nekoč so bile hiše polne. Imeli smo mnogo ovac, koza in govedi. Brez bogastva smo živeli srečno. Kozam so prepovedali pašo, skoraj vsi so odšli v tujino.« – Izgubljeni pašnik, pusta zemlja, divje Grabove doline.

Starkin glas je navajen žalosti. Jagnje se nežno približa dečku. Deček ljubkuje njegovo glavo.

Zvečer, ko se iz line požene dim, se s črnih sten zarežijo obrazi. Dečku se zakrohoče samota. Stisne se k babici in njen glas pričara očem svetle žarke. Zavija ga v dobroto njene samote.

»Ne vem, od česa sploh živimo. Kar posadimo, požrejo svinje.« Možev obraz je izklesan. Nič na njem se noče predati razpadanju. Drugje sedijo črne žene na kamnitih pregradah.

Na svoji zemlji varujejo čredo. Težka rdeča prst je pripravljena na dajanje, toda vsaka noč jo tepta, trga in pušča. Izčrpana je od tega večnega boja. Ljudje so prav tako izčrpani in naveličani.

Življenje je večno izgubljanje vsega. Umik je iskanje sreče ali pa padec v še globljo nesrečo.

Visoko pod Velebitom živijo ljudje vse leto. Cvetiče veje zastirajo kamnite agrade. Igrata se. Ugledala sta tujca in dečkov obraz se zazre v njeno temno lice. Ona se še kar igra, toda ljudje čakajo, in deček se jim odrešujoče nasmehe. Njena glava pa se skriva v babičino črnino.

Starka prinese kruh. Njeni prsti se dotaknejo volnenih kosmičev. Zvijajo, vijajo in manjejo... Sram jih je, ko tako hitijo in pozabljajo na tujce. Ve, da sta otroka umazana, ker je povsod med temi zidovi zemlja in otroka se igrata z zemljo.

Burja je tudi umetnik. Oblikuje. Razkuštrala, povesila, razširila je borovce na vrhu hriba. Kot obrazi so. Vsaka poteza je drugačna, vendar nobena ni prazna.

Ko se s svetlega spustiš v temo, ničesar ne vidiš. Potem pa je tema raztrgana, oči polzijo po stvarih. S stropa kaplja. V kotanji leži jezero. Svetli prameni padajo s stebrov, legajo na kamnite obraze. Črne gmote drže globlje v svet mrtve tišine. Brez svetlobe ga ne moremo spoznati.

Otrok še v sanjah ljubi drobno jagnje. Starka stopa za nami in kar naprej govori žalostne besede. Ponoči prižgemo svečnik. Nobenih zgodb, samo trepetajoča toplota vzhaja iz temnih brazd mojega kamna.

Če bi bila otrok, bi strmela v tisto steno,
in ne bi verjela ljudem, da so jo premagali.
V svetu pa je še mnogo težjih sten.

Minil je dan. Prilezla sva na Sulico. Težak veter je prinašal umazane oblake, potem pa jih je mahoma vzel in stena je stopila iz teme. Noč je kot dolga misel. Včasih je prav, da si sam s svojo mislijo. Noč je neusmiljeno hladna, ampak človek je trmast in trd.

Svetloba zdrsrne na obzorje, stena miruje. Prvi udarec, zven in človek se dvigne višje.

Vsaka jutro najdem drugo stezo. Njun vrh je tih. Ležim v sončni lisi. Goli jeziki v morju so kot puščavski hrbti pomazani s soncem pod modro gladino. Tako od daleč je vse negibno. Samo avtomobili hitijo za umikajočimi se cilji. Moja sončna lisa izginja. Ljudje strmijo v steno. Zdajci plane jasen glas v našo tišino. Globina me udari – izgubljam boj, padec, konec vsega... Tega nočem. Njegove roke pa se tresoče spet zagrebejo vanjo in hlatajo za njenimi robovi. Odletel je, pristal v sanjah. Tako rahlo so ga zazibale te sanje. Tisti, ki je bil nad njim, je ves srečen jokal. Kako dobre so solze. In ko se je dvignil iz sanj, se je nebogljen in utrujeno vračal k nam. Smrt ni samo padec, obup in žalost ostaneta še dolgo in nočne sence pa trepetajoče sveče, ki ne morejo ničesar vrniti.

Z Velebita se je spustil mračen oblak. V vrhove so se zakadili snežni sunki. Morje je temnelo.

Dvojni boj. Orel beži iz viharja kot pobešena črnina.

Poslednji boj za navpični konec. Ko se mu izvijeta, sta raztrgana in njune roke krvavijo. Njeno telo je bilo trdo. Spomnilo ju je, da sta samo popotnika, ki ji ne moreta ničesar vzeti.

Ali ju razbije ali pa vzdigne k soncu.

Orel je zakročil nad vrhom. Splaval je nad zelenje in ujel ptico. Nad šotori se brezskrbno spreletavajo lastovke.

Vsako jutro odhajajo s črnino pokrite žene daleč pod vrhove. Njihovi prsti navijajo nit.

Potopljene v sence, ki varujejo njihovo zemljo, se vračajo v svoj svet ob morju. Nad stenami je vedno več orlov.

PLANINSKI ŽIVLJENJEPIS

V

Slovensko planinsko društvo Ljubljana sem se včlanil leta 1922. Že prej pa sem v družbi prijateljev in sošolcev prehadil del Kamniških planin, Karavank in Julijcev. Ko sem prvokrat stopil na vrh Triglava, so planine za vedno prevzele moje srce. V poletnih mesecih smo obiskovali gore v okolici Ljubljane, predvsem Kamniške planine. Ko pa je nastopila zima, smo organizirali izlete s smučmi. Malo nas je bilo tedaj, ki smo tudi pozimi hodili v planine. To je bila pred 50 leti velika redkost. Najraje smo s smučmi obiskovali Tamar pod mogočnim Jalovcem in Pokljuko. Ob sobotah nas je bilo na ljubljanskem kolodvoru le pet do deset smučarjev. Bili smo mladi, skromni in vztrajni.

L. 1927, ko sem po službeni dolžnosti odšel na prakso v Krško, sem se težko ločil od planin in hribovske družine. Imel pa sem srečo, da sem kmalu našel stik s planinci v novem okolju. Vsa tri leta, ki sem jih prebil v Krškem, sem ostal član ljubljanskega društva. Vključil pa sem se tudi v delo zasavske podružnice v Zidanem mostu. Njen predsednik je bil postajanačelnik Baša, odbornika pa Majcen, restavrater na postaji, in šolski upravitelj na Loki Gostiša. Sporazumno s podružnico v Zidanem mostu sem ustanovil v Krškem pododbor podružnice. Prevzel sem tudi vodstvo pododбора, pomagali pa so mi ravnatelj meščanske šole v Krškem Vutkovič, šolski upravitelj Vanič, dekan v Leskovcu Kurent in učitelj Bitenc iz Leskovca. Namen pododбора je bil pridobivati nove člane planinskega društva, propagirati planinstvo v Posavju, markirati pota iz Krškega na bližnje izletniške točke, prirejati propagandna predavanja in izlete. Članarino smo sprosti oddajali v Zidani most.

Hodili smo na izlete v okolico. Krčani so se radi udeleževali organiziranih izletov na Kum, Kozje, Trško goro, Gorjance, Bohor, Lisco itd. Tu smo se srečavali s planinci in smučarji iz sosednje Hrvatske in jih vabili v okolico Krškega.

Veliko pa je bilo tudi zanimanje mladih za izlete v oddaljene planine. Zato smo se večkrat podali v Grintovce, na Stol in na Triglav.

Pozimi smo organizirali smučarske tečaje za mladino. Rada sta nam pomagala pokojni dr. Kmet, ki je bil na praksi v krški lekarni, in učitelj Bitenc iz Leskovca. Orali smo ledino. Imeli pa smo kar lepe uspehe.

L. 1929 se je povabilo pododбора Krško odzval pokojni prof. Janko Mlakar, ko je imel pri nas dve skioptični predavanji, eno o Monte Rosi, drugo pa o Matterhornu. Krčani niso mogli prehvaliti teh predavanj. Vrstila pa so se še druga, ki smo jih sami prirejali: o Triglavu, o Kamniških planinah, o zasavskem in posavskem hribovju.

Pododbor planinske podružnice v Krškem je imel prostore v Narodni čitalnici, kjer smo pobirali tudi članarino in žigosali legitimacije za popust na železnici. Manjša predavanja pa smo imeli v salonu gostilne Jerman.

Kako na začetku je bilo tedaj pri nas planinstvo in kako malo so ljudje o njem vedeli, je videti iz tega, da sem moral iti na zaslisanje na okrajno glavarstvo, ker so se pritožili okoliški kmetje, češ da na drevesa ob poti rišem rdeče in bele lise. Tedanji komisar na glavarstvu dr. Tomšič je tožiteljem pojasnil, da dreves nisem zaznamoval z namenom, da se posekajo, pač pa so znamenja narisana za kačipote izletnikom-planincem. Markiral sem tudi zadnji odsek poti iz Sevnice na Lisco preko Topolinske peči: lahko plezalno pot do Jurkove kočice na Lisci. Na račun markacij pa je bilo tisti čas veliko šal in smeha.

Junija l. 1930 sem se vrnil v Ljubljano. Takoj sem se vključil v smučarski klub Ljubljana, ki ga je ustanovil Ante Gnidovec, propagator množičnega športnega smučanja in pionir na tem področju. Spoznal sem nov krog planincev in smučarjev, med njimi Lojzeta Šmuca, ki me je navdušil tudi za fotografijo. Postal sem fotoamater in s fotoografskim aparatom so postali moji izleti še zanimivejši. Lojze Šmuc pa ni bil samo odlični fotograf, ampak tudi mojster v pripovedovanju ribniških dovtipov v narečju. Imenovali smo ga »ribniški župan«. V šalah sta se kosala s Francem Skočirjem, ki smo ga klicali »Skočko«.

Sodelovali smo pri obnovi smučarske kočice v Tamarju in pri gradnji smučarskega doma na Pokljuki.

L. 1932 je naša stalna planinska in smučarska družba ustanovila »Planinsko lavino«, ki nas je še tesneje povezovala med seboj in nam pomagala organizirati planinske in smučarske izlete. O tem sem že pisal v Planinskem vestniku 1963 (str. 236).

Vsi planinski spomini niso samo prijetni in veseli. Tako sem včasih doživel tudi kako

nesrečo v gorah. Novembra 1926 se je blizu Turnca smrtno ponesrečil Alojz De Reggi. Biti priča pri taki nesreči, to človeka prizadene. Odšel je od nas eden tistih, ki smo mislili, da brez gora ne moremo živeti in so nam planine pomenile vse. Hodili smo v hribe brez denarja in večkrat le s kosom kruha v žepu. Delili pa smo si med seboj vse, kar smo imeli. Mogoče smo ravno zato, ker smo morali biti skromni, bolj neposredno doživljali lepoto narave in občutili toplino resničnega tovarišstva.

Kasneje sem zašel tudi med člane zelene bratovščine in sem postal lovec. A še vedno sem ostal zvest član planinskega društva. Nad dvajset let sem sodelavec strokovnega glasila Lovec, mnogi moji članki so posvečeni planinstvu in visokemu lovu. Med lovci sem propagiral članstvo v Gorski straži. S pisano besedo in s fotografijo sem opozarjal lovce na varstvo narave.

Kot lovca me je navduševala tudi kinologija. Zanimal sem se za lovske pse pa tudi za športne, predvsem za lavinske pse.

Zdaj me love že leta. Življenje pa teče naprej, zdaj v duru zdaj v molu.

PROF. JANKO GLAZER – OSEMDESETLETNIK

V

sak delovni dan dopoldne dela prof. Glazer v študijski knjižnici v Mariboru. Na delo se vozi z avtobusom. Za svojo 80-letnico si je »vzel« par dni dopusta. 20. marec 1973 je preživel doma v kragu svoje družine. Toda ne ves dan. Zvečer in še naslednja dva dni so jubilarita »oblegale« delegacije častilcev.

Janko Glazer, pesnik, knjižničar, literarni in kulturni zgodovinar, urednik, prevajalec in tudi planinec, se je rodil v Rušah na spodnjih obronkih zelenega Pohorja. Planinariti je začel z devetimi leti. Takole je opisal svoj prvi izlet:

»Dobro se še spominjam, kako je načelnik podružnice PD Ruše, Tine Lesjak, nekega dne prinesel k nam dve napisni tabli in ju izročil mojemu očetu, da oskrbi zanj primerna stebra in ju postavi na križpotju blizu naše hiše.

Imenitno se mi je zdelo, da bo pomagal pri zaznamovanju važnih poti po Pohorju tudi oče. Ko sta napisala na lepo oskobljanih kostanjevih stebrih stala na svojem mestu, se jih kar nisem mogel nagledati. Eden je kazal na Smolnik, drugi k Šumiku.«

»Ruška podružnica je priredila 6. julija 1902 izlet preko Šumika in Stare Glažute mimo Jelenove peči na Smolnik, da odpre pot v ta romantični svet ob toku Lobnice. Za izlet določen dan je bila nedelja. Ko smo stopili iz hiše, namenjeni k zgodnji maši, je prišla mimo številna družina turistov; bili so izletniki, namenjeni k Šumiku. »Lajz, ali greš z nami?« se je Lesjak, ki je izletnike vodil, obrnil do mojega očeta. Oče je bil takoj pri volji. »Kaj pa s fantoma?« »Kar s seboj jih vzemi!« Tako sva z bratom čisto slučajno postala »turista« – čeprav še otroka; meni je bilo devet, bratu osem let.«

PD Ruše je 30. maja 1968 povabilo Janka Glazerja in Franca Minařika k Ruški koči, da jima izroči diplomi častnega člana. Takrat je zapisal Janko Glazer:

»V spomin na dan,
ko »hribotaril« po planini
je v limozini
podpisani planinec – veteran
in častni član –«

Šestinseddeset let plodnega življenja je poteklo Janku Glazerju med tema dvema izletoma na Pohorje.

Gimnazijo je končal v Mariboru l. 1913. Slavistiko in germanistiko je študiral v Gradcu in na Dunaju. Po vojni je nadaljeval študij v Zagrebu in Ljubljani. Leta 1922 je že poučeval na gimnaziji v Mariboru. Po ustanovitvi Študijske knjižnice v Mariboru je leta 1926 postal njen prvi poklicni bibliotekar. Na tem mestu je ostal do l. 1941, ko ga je okupator odpustil in pregnal v Srbijo. Po osvoboditvi se je vrnil v Študijsko knjižnico, od katere se še do danes ni popolnoma ločil.

Pesnikovati je začel kot petošolec. Ljubljanski zvon je objavil njegova prvo pesem »Spomenik«. Njegova prva pesniška zbirka je izšla leta 1919 v Ljubljani pod naslovom »Pohorske poti«. Druga zbirka »Čas – kovač« je izšla deset let pozneje v Mariboru, tretja »Ob jesenskem ekvinokciju« pa v Celju l. 1946. Zbirka »Pesmi in napisi« je izšla v Mariboru 1953. leta. Založba Obzorja Maribor je izdala 1968. leta zbirko »Pohorje«.

Glazerjeva uvodna pesmica za to zbirko se glasi:

»Nemara poznate te klance in frate –
a če jih tudi ne poznate:
to niso posnetki samó in odlisi,
so novi narisi, so srca zapisi.«

Tisto leto je dobil Glazer nagrado Prešernovega sklada.

Glazerjevi realistični pohorski pejzaži imajo svojevrstno notranjo razsežnost. Tenko prečustvovane krajinarske podobe pohorskega gozdnega sveta in vinorodnih goric združujejo impresionizem z ekspresivno meditacijo. Iz pesmi izzveneva tudi osebna usoda.

Iz Srbije se mu ni vrnil sin. Padel je na sremski fronti. Oče mu je napisal pesem »Ciproš«.

»Ko ciproč zacveti,
so naše frate rdeče:
tako iz rane speče
kdaj se pokaže kri.

kjer búčal je vihar
skoz veje in vrhove
in poln moči njegove
bil svet je, vsaka stvar –:

Kjer raste zeleni
je gozd dreves košatih
in ptic v njem – nád krilatih –
je zbor brezskrben pel;

tam frata zdaj leži;
le ciproč cvete rdeče:
kakor iz rane speče
pokaže kdaj se kri.«

Glazerjeva pesem je resnično doživeta, ubrana, izvirna in melodiozna, tako da nam njegovi verzi nehoté ostanejo v ušesu.

Mislím, da za Janka Glazerja ne more biti večjega priznanja, kot je hvaležnost ljudi in posebno še planincev. Spoštujejo človeka, ki je sebi zvest v nesebični zavesti, da dela, kot pravi v pesmi:

»kakor drvarji naši bi hotel biti:
tihi v lesovih se trudijo z delom samotnim,
ali v nedeljo, ko zberejo v krčmi se v vasi,
skupaj pojo in pijo in skrbi si preganjajo –
takšen bi hotel biti:
sam pri delu, ali v veselju drug med drugovi!«

Za 80-letnico Janka Glazerja napisal ing. Josip Teržan v imenu PD Ruše. Ruše, 8. aprila 1973.

PLANINSKA BRALNA ZNAČKA

Kulturno-literarna komisija PZS uvaja planinsko bralno značko. Značko bodo dobili vsi tisti mladi planinci, ki bodo prebrali vsaj tri planinske knjige in predložili čitljive zapiske o vtisih, ki so jih dobili pri branju. V letošnjem letu priporočamo naslednje planinske knjige: Kugyjeva dela, roman Toneta Svetine »Stena«, Janka Mlakarja »Iz mojega nahrbtnika« in prevod dr. Tichyja »Himalaja«.

Če vam te knjige niso dosegljive, si lahko izberete katerekoli planinske knjige. Priporočamo tudi zadnji letnik Planinskega Vestnika.

Mladi planinci naj svoje zapiske predložijo kulturno-literarni komisiji pri PZS pod geslom »Za planinsko bralno značko«. Sporoče naj svoj naslov in seveda naslov knjige ali prebranih knjig. Poslane zapiske bo ocenila komisija.

Kulturno-literarna komisija PZS

DRUŠTVENE NOVICE

PLANINSKI TABOR NA GOLEM BRDU PRI SLAVKOVEM DOMU

Na željo PD Medvode se je III. tabor ljubljanskih planinskih društev vršil 20. maja 1973 v Slavkovem domu pri Medvodah. Društvo ga je povezal s praznovanjem 25-letnice svoje ustanovitve.

Glavno breme pri organizaciji je nosilo domače PD, sodelovala pa so – predvsem pri organizaciji udeležbe – ostala društva, pri markiranju poti v smeri tabora in postavljanju slavalokov pa se je posebno izkazalo PD Šmarna gora. Organizacijo so podprla tudi DPD Svoboda-Medvode, osnovna šola, TVD Partizan in drugi. Pokroviteljstvo nad taborom je prevzel sekretar sekretariata CK ZKS tov. Franc Šetinc, ki smo ga na dan tabora sprejeli v planinsko organizacijo.

Za organizacijo tabora so bile izvedene obširne priprave, zlasti pa smo še posebno pozornost posvetili propagandi, izvedbi programa in udeležbi. O taboru je veliko pisalo dnevno časopisje, prav tako pa sta spremljala tabor radio in televizija. Tabora so se udeležili številni predstavniki oblasti in drugih organizacij, med njimi pokrovitelj tov. Šetinc, predsednik PZJ dr. Marijan Breclj, predsednik PZS dr. Miha Potočnik, predsednik občine Šiška prof. Danilo Sbrizaj in množica planincev.

Po pozdravnih besedah predsednika društva je spregovoril o 25-letnici PD Medvode tov. Drago Oblak, v imenu PZS dr. Miha Potočnik, nato pa pokrovitelj tov. Franc Šetinc. Po govorih je sledil kulturni program, v katerem so sodelovali: medvoška godba na pihala, oktet Jelovica, folklorni ansambel Tine Rožanc, mladinski pevski zbor osnovne šole iz Medvad in recitatorka Nada Tičar. Ta je istočasno vodila celotni program. Po zelo uspelem programu, ki ga je spremljal buren aplavz, je bila planinska zabava, na kateri je igral zabavni ansambel »Viški fantje«.

Tabor je vsestransko uspel. Prav bi bilo, da se organizacija planinskih taborov nadaljuje.

Drago Oblak

OBČNI ZBOR PD KRANJ

21. februarja 1973 je sprejela dvorana skupščine občine Kranj člane planinskega društva na redni občni zbor. PZS je poslala svojega zastopnika ing. Pavla Segula, novo društvo garnizona Kranj je zastopal tov. Slobodan Lončar, gosta sta bila tudi tov. Franjo Klojčnik, predsednik

meddruštvenega odbora Goranjske, ter Uroš Zupančič, zastopnik PD Jesenice.

Dosedanji predsednik društva Ciril Hudovernik se je v svojem poročilu spomnil tudi 80-letnice slovenske planinske organizacije in bližajoče se 75-letnice domačega društva.

Karl Padjera je s skrbno zbranimi številkami prikazal pozitivno finančno stran društvenega poslovanja. Nakazal je tudi gospodarsko problematiko, zlasti velike potrebe pri obnovah naših postojank, in hiše, v kateri društvo živi. Naši odseki so prejeli za svojo dejavnost tudi sredstva od občine, sklada za narodno obrambo in zveze mladine. Največji izdatek je bila dotacija društva AO za odpravo na Kilimandžaro.

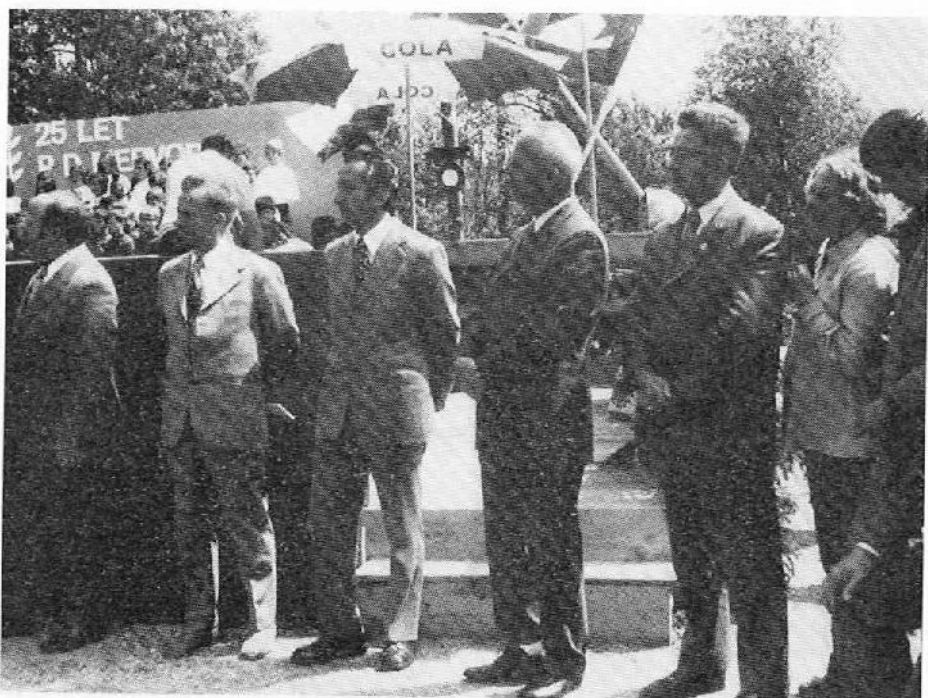
Tudi v minulem letu je delo z mladino potekalo v dveh pododsekih. Pionirje je skupaj z mentorji-pedagogi vodil Franci Benedik. Letos je vpisanih 836 najmlajših članov društva.

Zadnje leto so opustili tekmovalni program s sekcijami, vendar delo pododseka ni nazadovalo. To se odraža tudi v pridobivanju članstva. Ugotavljamo, da so mnogi mentorji preobremenjeni tudi z drugimi svobodnimi dejavnostmi na šolah. Še vedno se mnogi bore z nerazumevanjem šolskih kolektivov in pedagoških vodstev. Mogoče bodo nove reforme v šolstvu bolj naklonjene planinski ideji, s katero skušamo prodirati v učne in vzgojne programe. Finančna društvena pomoč je za odsek prenizka. Poprečno so porabili za 1 člana v zadnjem letu 5 din.

Najvidnejša oblika dejavnosti so bili izleti, pohodi, kulturni programi – vsake sekcije posebej in skupni. Pomembna je izvedba osnovne planinske šole, ki je trajala od 20. marca do 26. junija. Snov so predelali v 14 šolskih urah. Izpitate je opravil 17 pionirjev. Mentorji so dobili od društvene uprave knjižne nagrade.

Mladinski pododsek, ki zajema mlade od 15. leta dalje, torej različne poklice in srednje šole, delavsko in kmečko mladino, je letos večkrat menjal vodstvo. To se je pri aktivnostih tudi kmalu poznalo. Pogrešali so enotnejši nastop, zlasti pa mentorje na šolah, ki bi tudi s to mladino načrtno in trajno delali.

Alpinistični odsek je v preteklem letu vodil Franci Šter. V svojo kroniko so vpisali skupno 352 vzponov, od teh precej lednih, nekaj zimskih, in tudi turnih smukov. 10 vzponov je bilo prvenstvenih. Načrtno je bilo delo s pripravniki, zlasti v plezalni šoli, ki jo je vodil Nejc Zaplotnik. Plezalnica šola sta dopolnila zimski in letni alpinistični tečaj, tabor v Paklencih in Krnici. Vzponi v Centralnih Alpah so bili

Tabor na Golem brdu; od leve proti desni: prof. Danilo Sbrizaj, Drago Oblak, Franc Šetinc, dr. Miha Potočnik, Marjan Oblak

Foto Jože Dobnik

Tabor na Golem brdu; Medvoška godba na pihala

Foto Jože Dobnik

važna priprava za odpravo v Afriko, ki je v začetku oktobra lepo uspela. Več akcij, tudi smuških, so posvetili spominu 25-letnice AO. Najuspešnejša alpinista Nejc Zaplotnik in Tone Perčič sta prešla v priznanje cepina in kladivi. Načelnik markacistov in odseka za varstvo narave Viktor Obed je prikazal, katera pota so v minulem letu popravili, očistili in markirali. Na pohodu ob sobotah in nedeljah so skupaj z mladino ugotavljali premike zemeljskih plazov po nevihtah, opozarjali izletnike na čistočo okolja in čuvanje gorskega cvetja.

Gorski reševalci, ki so lani tudi slavili 25-letnico svojega dela, so z barvnim filmom, ki je prikazoval pripravo in uspešno izvedbo reševalnih vaj v sleni Grintovca, popestrili občni zbor. Film je posnel Franci Ekar, komentirala pa sta ga Jože Žvokelj in Emil Herlec.

V razpravi je bila izražena močna želja našega društva, da se končno reši vprašanje postojank na Šmarjetni gori in Kravcu. Planinci žele imeti tudi več skupnih izletov za odrasle.

Občni zbor se je toplo zahvalil dosedanjemu predsedniku Cirilu Hudoverniku za triletno uspešno delo in izrazil željo, da ostane še dalje zvest organizaciji s svojimi bogatimi izkušnjami v gorah.

Novi predsednik je alpinist in gorski reševalec Franci Ekar, podpredsednik pa Baldo Bizjak. Želimo, da bi imela tudi za tem volanom srečno roko.

Marija Brudar

OBČNI ZBOR PD ŽELEZNIČAR – LIUBLJANA

Dne 17. 3. 1973, je bil v prostorih direkcije ZZTP v stekleni dvorani občni zbor ljubljanskih planincev-železničarjev.

Predsednik društva Pavle Ciglar je orisal lepi razvoj društva in njegovih sekcij. Med zelo delavne sekcije je uvrstil predvsem izletništvo, ki je svoj obširni program uspešno izpeljala. Priredili so celo nekaj izletov izven meja naše domovine (Olimp, Bolgarija, Romunija), že tradicionalni izlet za Dan žena itd. Uspešno je delovala tudi jammerska sekcija, ki je kronala lanskoletno sezono z akcijo v jami pri Gamsovi glavici. Posebna pohvala je veljala alpinistični sekciji, ki je v preteklem letu na novo zaživela in dosegla nekaj vidnejših uspehov, 5 prvenstvenih vzponov in 119 vzponov v celoti. Alpinisti in jamarji so sodelovali tudi v društvenih akcijah. Jamarji so pomagali pri adaptacijah doma na Vogarju, alpinisti pa so doprinesli levji delež k izvedbi XII. zleta planincev-železničarjev na Rudnem polju. Ta zlet je tudi sicer zelo lepo uspel, saj se je na njem zbralo in izmenjalo svoje izkušnje okrog 500 pla-

nincev-železničarjev iz vseh koncev Jugoslavije. Zahvala za uspešen potek tega zleta gre tudi podjetjem, ki so priskočila na pomoč, in armadi, ki je gostoljubno dala na razpolago prostore vojašnice na Rudnem polju.

Po govoru tov. predsednika so podali svoja poročila še zastopniki posameznih sekcij, tovariš Košenina pa je pred udeležence razgrnil bilanco finančnega poslovanja društva med obema občnima zboroma. Zastopnik PZS tov. Bučer je poudaril vlogo in pomen meddruštvenih odborov in utrjevanje delegatskega sistema, s čimer naj se utrde vezi med društvi in PZS. Opozoril je tudi na čedalje večjo vlogo planinstva v družbenem življenju in priznanja, ki jih vse pogosteje dobiva planinska dejavnost. V nadaljnji razpravi smo slišali poročila o stanju doma na Vogarju, ki naj bi ostal planinska postojanka. Občni zbor je sprejel tudi predloge o večjem vključevanju mladih v vrste PDŽ.

Zbor je pozdravil tudi zastopnik ZZTP, ki je govoril predvsem o težnjah po čimvečji rekreaciji vseh zaposlenih, kjer je prav planinsko društvo že doseglo prve uspehe. »Na območju ljubljanskega vozlišča ima ZZTP 5000 zaposlenih, od tega pa je v PDŽ samo približno 450 delavcev – to številko bi se dalo z načrtnim delom (poverjeniki, predavanja, propaganda) še povečati,« – je dejal tov. Anton Bezjak. OZ je sklenil poslati čestitke ob visokem jubileju dojena našega alpinizma Joži Čopu ob njegovih 80-letnici.

Za predsednika društva je bil znova soglasno izvoljen tov. Pavle Ciglar.

S. H.

OBČNI ZBOR PD »LISCA«

Več kot 250 planincev se je zbralo 15. februarja 1973 na občnem zboru PD »Lisca« Sevnica-Krško, na katerem je uvodoma predaval tov. ing. Milan Ciglar o lepotah Sutjeske in njene okolice.

Predsednik društva je na zboru poročal o izpolnitvi delovnega programa za leto nazaj in ugotovil, da je društvo ob sedemdeseti obletnici obnovilo Jurkovo kočo na Lisci in da je mladinski odsek razvil društveni prapor. Ta dan se je zbralo na Lisci prek 500 hrvaških in slovenskih planincev, ki so na skupni proslavi obujali spomine na prehojeno pot enega najštevilnejših društev v tem delu Posavja.

Iz poročila tajnice je bilo slišati, da šteje društvo 808 članov, od tega 240 pionirjev, 59 mladincev in 509 članov. Med člani pa je preko 300 mladih, ki sicer plačajo člansko članarino, ker so že zaposleni. Od skupnega števila je 96 članov iz Krškega, kjer pa nameravajo v tem letu število še povečati. Društvo je izbralo novo pot pri

širjenju števila članstva. Po vseh večjih delovnih organizacijah ustanavlja mladinske planinske skupine z lastnim vodstvom in programom. Take skupine štejejo tudi po 100 do 200 mladih članov, ki imajo svoj program izletov in predavanj. Zadnje čase si izbirajo tudi svoje mladinske vodnike, pomoč pa dobe tudi pri članih UO društva. Te skupine uživajo vso podporo tudi pri samoupravnih in sindikalnih organih v delovnih organizacijah. Kar veselje je bilo poslušati posebna poročila vodij skupin Konfekcije »Jutranjka«, »Lisce« in Trgovskega podjetja Sevnica. Slišali smo tudi sklepe, da nameravajo ustanoviti skupine v Kopitarji Sevnica, v Stillesu, v Celulozi in Papirkonfekciji v Krškem. Prav gotovo je to posebna oblika širjenja društvene planinske dejavnosti med delavsko mladino, kjer jo je bilo do sedaj premalo.

Skupno je bilo organizirano v preteklem letu več kot 30 izletov in pohodov, katerih se je udeležilo prek 700 udeležencev. Tu niso zajeti izleti manjših skupin. Denarna sredstva niso bila problem, saj so delovne organizacije podprle svoje skupine s sredstvi za izlete, na katere so večkrat povabili tudi pionirje in mladince. Na izletih so prehodili slovenske gore po dolgem in počez. Številni člani hodijo po zasavski in slovenski planinski poti. Poleti so šli na Velebit in na Triglav. Za vodstvo izletov imajo 12 vodnikov in članov, ki so voljni vsakokrat, ko je potreba popeljati svoje člane na turo. Vsi izleti so zelo dobro pripravljani.

Preteklo in to zimo je MO organiziral za pionirje in mladince smučarski tečaj na Lisci. To leto se ga je udeležilo prek 60 mladih. Pod strokovnim vodstvom smučarskega učitelja in prosvetnih delavcev so dobili osnovno znanje v smučanju. V društvu že tretje leto deluje planinska šola. Preteklo jesen je opravilo zaključne izpite 35 mladih planincev. Trenutno obiskuje predavanja 50 pionirjev. Pridno hodijo tudi na izlete, za katere skrbe mentorji na osnovni šoli v Sevnici in v Trzišču. Mladinski odsek zelo lepo sodeluje z mladinskimi aktivni in občinsko konferenco zveze mladine. Skupno so načrtovali in izvedli v preteklem letu pohoda »Po poteh Kozjanskega odreda« in »Po poteh Milana Majcna«. Oba sta zelo lepo uspela. Omeniti je še sodelovanje s sevniškimi taborniki, ki je vredno vse pohvale.

Pod vodstvom mladince Ljuba Motoreta so se organizirale skupine mladih članov, ki so v preteklem letu zelo uspešno tekmovali v orientaciji. Osvojili so več lepih mest in osvojili celo prehodni pokal »Jelovice«.

Tako široka dejavnost je narekovala tudi dopolnitev društvenih pravil. V njih so določili, da lahko ustanovijo smučarski

klub in klub za varstvo narave. Klub prijateljev Jurkove kočice bo skrbel za dežurstvo in vzdrževanje Jurkove kočice, ki ni stalno oskrbovana, je pa vedno na razpolago planincem, ki prihajajo ob sobotah in nedeljah na Lisco. Klub za varstvo narave se bo vključil s svojim delom v program tovrstne komisije pri PZS, posebno pa bi skrbel za Lisco in njeno okolico ter za vedno bolj ogroženo rastišče encijana in avriklija v okolici Lovrenca in na Velikem Kozju.

S posebnim sklepom so imenovali za častnega člana dolgoletno blagajničarko Jelo Frankič.

Izvolili so nov upravni odbor in določili, da so kot delegati v odboru zastopani tudi predstavniki planinskih skupin v delovnih organizacijah. Društvo bo še naslednji dve leti vodil dosedanji predsednik ing. Vinko Šaško, tajniške posle pa že deset let Andreja Flajs.

Lojze Motore

OBČNI ZBOR PD LAŠKO

V petek, dne 6. aprila je imelo laško planinsko društvo svoj redni letni občni zbor. Zbora so se poleg planincev udeležili tudi predstavniki gospodarskih organizacij (Pivovarne Laško), in predstavniki sosednjih planinskih društev in predstavnik družbenopolitičnih organizacij.

Pregledali so delo v preteklem letu in izvolili nove organe upravljanja. Posebno pohvalo je prejel mladinski odsek za nad vse uspešno sodelovanje na orientacijskih tekmovanjih, pohodih in drugih oblikah planinskega delovanja. Posebno se je MO izkazal v organiziranju planinske šole.

Na zboru so tudi ugotovili, da je vse premalo sodelovanja z družbenopolitičnimi organizacijami. Sprejeli so tudi sklep o sodelovanju s Pivovarno Laško, ki jim bo finančno priskočila na pomoč pri obnovi njihovega planinskega doma na Šmohorju. S tem bo društvo razbremenjeno velikega bremena in se bo lahko še bolj posvetilo svojemu poglavitnemu namenu.

Igor Knez,

PD LOVRENC NA POHORJU

18. marca 1973 je bil v Lovrencu na Pohorju občni zbor v dvorani gasilskega doma. Udeležilo se ga je kar 52 članov, med njimi tudi zastopnik PZS prof. Tine Orel, predsednik ŠMO tov. Tone Bende in predsednik KS tov. Ivo Požauko.

Predsednik PD je povzel zgodovino SPD in poudaril najvažnejše dogodke. »To vslovensko društvo je rodila srčna želja, da bi Slovenci bolj spoznali naravo, lepote širne svoje domovine in jo potem toliko iskreneje ljubili,« je bilo geslo društva od ustanovitve do danes. Leta 1921

je bila zgrajena in odprta prva planinska koča na Klopnem vrhu, 1280 m. 17. septembra je bila tu prva odprta borba pohorskih partizanov z Nemci. Na planinski koči je bil naslednji napis: »Planinska koča SPD 1280 m«. Planinska koča je stala na južni strani Klopnega vrha, 1335 m. Na severozahodu je odprt pogled prek obsežne senožeti – izvrstno smučarsko vežbališče. Tu gori je v letih 1926 do 1928 smučarske tečaje prirejalo SPD. Tečaje je vodil znani strokovnjak Norvežan Kristijan Hanssen.

Lovrenško PD je mlado. Delovati je začelo kot skupina pod okriljem PD Ruše dne 4. marca 1967, ki je pred ustanovnim občnim zborom zbrala in štela že 100 članov. Dne 19. aprila 1970 je bila ustanovljena kot 111. PD na osrednjem področju pod obronki pohorskih gozdov v prelepi dolini v Lovrencu na Pohorju – pohorski metropoli, kot jo mnogi imenujejo.

Ob koncu lanskega leta 1972 je štelo 294 članov, od tega 167 članov, 41 mladincev in 86 pionirjev. V letu 1972 je bilo kar 67 novih članov. PD ima 3 izšolane MV, mentorja na šoli, 3 člani so zaključili planinsko šolo in 2 člana gorski reševalni tečaj v Mariboru. Naročnikov na PV je 11. Planinska organizacija je pomagala sodelovati pri oblikovanju planinsko-turističnega razvoja in njenega poslanstva. Markacijski odsek je prevzel skrb za vse zapuščene in pozabljene planinske poti, ki drže iz novega mostu na Ruti prek Puščave, Činžata-Lovrenca na Klopni vrh 1335 metrov, Pesek 1382 m, Planiko 1529 m. Vse obnovljene planinske poti so popisali. V jeseni so lovrenški planinci prevzeli še skrb nad odsekom I. slovenske planinske transverzale: Klopni vrh–Pesek–Lovrenška jezera–Šiklarica. Odkar društvo obstoji, je bilo obnovljenih kar 6 planinskih potov z nad 700 planinskimi znaki. Mladinski odsek je posvetil skrb izletniški dejavnosti in vzgoji kadra. V letu 1972 so lovrenški planinci bili na Dobraču v Avstriji, 2114 m, in na Klopnem vrhu–Osankarici pri spominško zgodovinskih obeležjih. Ob praznovanju 80. rojstnega dne tovariša Tita so se udeležili s 70 planinci akcije »80 vrhov v Jugoslaviji«, ob 30-letnici proslavljanja slovenske partizanske vojske so sodelovali na spominškem pohodu partizanske lovrenške enote ter ob dnevu planincev dne 17. septembra 1972 na Klopnem vrhu počastili spomin padlega partizana v prvi odprti borbi iz leta 1941. Več skupin je hodilo po transverzalnih planinskih poteh. Skupno število udeležencev planincev na pohodih in izletih je presegalo 300 članov. Akcija »Pionir-planinec« je v teku. Pionir Lavro Vaner je že prvi zbral 6 organiziranih izletov, da bo lahko prejel bronasti planinski znak. Po transverzalih – slo-

venski, koroški, zasavski, kozjaški transverzali in transverzali kurirjev in vezistov hodi kar 54 planincev. Znake I. slovenske transverzale so prejeli 3 člani, zasavske 2 člana, koroške 2 člana.

NAŠI SLEDNIKI

Trebušnik, Aljaž, strele in plazovi, skalaši ...

O tem in podobnem so se tudi letos sprijeli mladi planinci – naši sledniki na tradicionalnem kvizu »Mladina in gore«, ki ga vsako leto prireja pionirski pododsek PD Kranj. Sekcije mladih planincev-pionirjev so se skrbno pripravljale na osmih osnovnih šolah kranjske občine in zatem sestavile trojice, ki so se pripravile na vprašanja o nevarnosti v gorah, o planinski literaturi in še posebno o zgodovini nastanka in razvoja planinstva pri nas, kar je bilo za počastitev 80-letnice SPD. Tekmovanje je pokazalo, da so se pionirji izredno dobro pripravili in je bilo prav, da niso razglašali zmagovalcev, kajti »vsi so prišli na vrh«, kot je v planinskem jeziku nazadnje javila tekmovalna komisija. Tekmovanje je bilo popestrjeno z izbranim kulturnim programom, ki je bil deležen dolgih aplavzov, zlasti folkloru pionirjev iz Preddvora. V celotni prireditvi je sodelovalo več kot sto mladih planincev. V dvorani Delavskega doma v Kranju so se zbrali predstavniki družbenih organizacij in planincev, predstavniki Planinske zveze Slovenije, stari in mladi. Dvorana je bila nabito polna. PD Kranj že več let uspešno prodira med mladino. Po vseh šolah delujejo organizacije mladih ljubiteljev gora, imajo predavanja, filme, organizirajo izlete in podobno. Od skupnega števila članstva 2084 (lani decembra) je kar 1151 mladih, med temi največ pionirjev – 836 po številu. Veliko zaslugo za to imajo mentorji po šolah, ki v prostem času pouka zbirajo pionirje, jih vodijo na izlete in jih poučujejo o lepotah narave. Res so vredni priznanja!

K. Makuc

MLADINSKI ODSEK PRI PD DOVJE-MOJSTRANA

V PD Dovje-Mojstrana je vključenih 150 mladincev in pionirjev, od tega je 50 pionirjev na osnovni šoli v Mojstrani. Tu deluje planinska skupina, ki vključuje pionirje od 1. razreda do 8. razreda. Razumevanju ravnatelja osnovne šole tov. Briča se moramo planinci zahvaliti, da nam je omogočeno delovanje med šolsko mladino in da imamo na razpolago šolske prostore in vse šolske aparature za predavanja. Pogrešamo sicer mentorja za planinsko skupino na šoli iz vrst učiteljev, vendar tudi sedanja rešitev nam povsem

ustreza. Vsako leto organiziramo nekaj predavanj z različnimi temami: o zgodovini planinstva, Jakobu Aljažu, o nevarnostih v gorah, o favni in flori, pokazali smo vse diapozitive za predavanja, ki nam jih je nudila PZS, povabili smo Klavdija Mlekuža, Janeza Brojana ml., da sta nam pokazala diapozitive in pripovedovala o svojih alpinističnih vzponih. Letos pa smo povabili tudi Janeza Brojana st., da nam je pripovedoval o svojem življenju, ki ga je preživel med vrhovi Julijcev.

Bili smo pozimi v Vratih, pod Luknjo, v Tamarju, na Vrtaški planini, spomladi in jeseni na Peči (Tromeji), Slemenu, Tamarju, Srednjem vrhu, poleti pa na Triglavu.

Akcija »Pionir-planinec« je v teku. Na zadnjem občnem zboru PD so prvi štirje planinci dobili bronaste znake.

Vsako leto pošlje MO po tri mladince na letni in zimski tečaj za MV, najbolj aktivni mladinci pa iz MO prestopijo k AO, seveda kot pripravniki.

Letos je MO organizirala za mlade planince osnovno planinsko šolo, ki jo obiskuje 25 mladincev redno, nekaj pa jih hodi samo na posamezna, posebno zanimiva predavanja. Predavali so domači alpinisti in reševalci: Stane Kofler, Franci Lakota, Janez Brojan st. in ml., Avgust Delavec, ing. Janez Dovžan. Do sedaj smo imeli 9 predavanj po predmetniku za planinsko šolo.

Vsa ta naša prizadevanja pri delu in vzgoji mladine podpira Občinska zveza za telesno kulturo na Jesenicah, lani pa je PD dobilo od ZMS Jesenice priznanje za uspešno vključevanje in vodstvo mladine v društvu.

Načelnik MO PD

ZBOR MARKACISTOV

V nedeljo, 8. marca 1973, so v Ljubljani zborovali markacisti planinskih društev. Udeležba je bila razveseljiva. O prejšnjih zborih tega nismo mogli reči. Na zboru je bilo 57 udeležencev iz 41 društev. Poudarek zborovanja je bil na osemdesetletnici slovenskega planinstva.

Komisija za pota bo letos dokončala kartoteko potov. Društva bodo dobila kopijo kartic kartoteke, ki bo osnova za delo markacijskega odseka. Doslej so popisana pota 65 društev.

Sprico žičnic na Kaninu bo treba čimprej urediti pota na tem področju. Povezati pa bo treba tudi kaninsko področje s Triglavom. Predvideno je, da se uredi temeljita obdelava poti od Jalovca do Kanina. V ta namen bi letos prvenstveno nadelali novo pot iz Predela na Jerebico, mimo tega pa obdelali še druga pota, kolikor bo le možno. Na zboru so markacisti sprejeli tudi obveznost, da bodo letos popisali vsa varovanja na poteh. Dobili

bomo podatke, koliko imamo klinov, vrvi, mostičkov, stopnic in to za vsako pot posebej.

Razveseljiva je novica, da bodo sproščeni nekateri obmejni predeli stometrskega pasu. Dostop na te predele bo možen s planinsko legitimacijo, v kateri bo posebno potrdilo. Doslej je bilo treba za vsak dostop v obmejni pas posebno potrdilo pristojnega odelka za notranje zadeve. Sprostitev nalaga ustreznim društvom naloga, da bodo morali v takih predelih urediti in markirati pota.

Na vseh vzgojnih akcijah, planinskih šolah, seminarjih, tečajih in podobno se bodo odslej vedno obravnavala tudi planinska pota. Markacisti lahko od tega le pričakujemo, da bo vendarle lažje dobiti delavce za njihovo dejavnost. V program je uveden za markaciste dvodnevni tečaj. Na dnevnem redu je bila tudi vzgojna točka. Obravnavali so markacijsko dejavnost, kako pravilno markirati, napake pri markiranju, vzdrževanje varovanj in vse drugo, kar mora markacist vedeti, da bodo pota urejena in varna za hojo. Na zboru so izbrali tudi kandidata za bodočega načelnika komisije, ki naj se na skupščini predloži v potrditev.

S. K.

SREČANJE PLANINSKEGA PODMLADKA NA VREMŠČICI

Čudovito spomladansko sobotno popoldne se je zadnjega marca vrh Vremščice zbralo skoraj 300 pionirjev-planincev s Primorske s svojimi mentorji in mladinskimi vodniki na svojem prvem srečanju primorskega planinskega podmladka. Najštevilnejši so bili mladi planinci iz Nove Gorice, saj so jih pripeljali pod Vremščico kar trije avtobusi, prišli so še mladi planinci s Koprščine, iz Hrvatina, Ilirske Bistrice in seveda gostiteljev srečanja, iz sežanskega PD.

Pisana, živahna in razposajena več stoglavna množica mladih planincev Primorske je dobosedno prekrila vrh plečate Vremščice. Seveda se jih je največ gnetlo ob betonskem steburu vrh Vremščice – žigosati je bilo pač treba planinsko izkaznico in dnevnik »pionirja-planinca« in odnesti v dolino dokaz o osvojenem vrhu. Topel sončni dan, čudovit razgled prek Krasa, Brkinov, do Sneznika, pa proti Trstu, Goriški in Javorniku, pa mladostno razpoloženje ob zadovoljstvu ob novem planinskem podvigu – osvojenem novem planinskem vrhu – je razgreta mlada srca kmalu povezala med seboj. Složno so še zapeli prenekatero planinsko pesem, da bi na koncu s pesmijo »Mi se imamo radi...« potrdili svoje tovarištvo in si obljubili ponovno srečanje ob letu dni na enem od vrhov Slovenskega Primorja.

-oj

PLANINSKO-SMUČARSKI POHOD NA ZLATIBORU

Skupna prireditev Planinske in Smučarske zveze Srbije

Zlatibor, planina v zahodni Srbiji, med reko Djetinjo in mestom Titovo Užice na severu, reko Uvcem in mestom Pribojem na jugu, je bila prve dni marca 1973 torišče uspele planinsko-smučarske prireditve.

Naj slovenskemu bralcu predstavimo to pomembno planino, ki je ena od večjih in relativno najvišjih planin v ožji Srbiji, pomembna pa je tudi zaradi svoje zgodovine v NOB. 29. XI. 1941 je po skoraj trimesečnem svobodnem življenju malo mestece zaslužilo slavní naziv »Užiške republike«, edinega svobodnega mesta in teritorija v podjarmljeni Evropi. Pot preko Zlatibora je bila edina pot za partizanske odrede, ki so se v boju umikali pred stokrat močnejšim sovražnikom. Danes je Zlatibor eden od najbolj znanih in najbolj urejenih centrov planinskega turizma v Srbiji.

Na severu se Zlatibor strmo dviga iz Užiške kotline nad rečico Djetinjo, tako da je s ceste, drzno vsekane v živi kamen, veličasten pogled na kotlino, mesto in na strmo sotesko Djetinje, potoka Volujca in Siljevca.

Za Zlatibor je značilna široka in značilna široka in značilna planota, ki je razčlenjujejo struge večjih in manjših rečic in potokov. Največja je rečica Crni Rzav, ki kot kača meandrira po široki površini in se spušča proti Vardištu, da se pod imenom Rzav zlije v reko Drino pri Višegradu.

Z visoke planote Zlatibora se dvigata dva gorska grebena z najvišjima vrhovoma na Zlatiboru. To sta Čigota, 1422 m, in Tornik, 1496 m. Visoka planota je rahlo valovita, gugast planinski svet v višini od 900 m do 1200 m. Zlatibor – to so pašniki in borovi gozdovi. Zdaj je pašnikov mnogo, borovih gozdov pa zelo malo. Nekač so Zlatibor pokrivali goste borove hoste. To mu je dalo ime. Gozdove so v prejšnjih časih močno sekali in v njih smolarili. V XIX in XX. stoletju je posek na Zlatiboru segel do meje fizičnega obstoja gozda, vse zaradi drv, katrana, smole in podneta. Od tega so tedaj živeli številni prebivalci zlatiborskih vasi. Kasneje je prišla na vrsto ovčereja. Danes je oboje samo še v izumiranju. Zlatiborci zapuščajo rodno planino in odhajajo s trebuchom za kruhom ali kakor pravijo v Srbiji, v pečalbo. Zadnje čase oživlja planino planinski turizem, vendar je šele na začetku.

Ti dogodki in te razmere so pravi povod za nedavno planinsko-smučarsko prireditev. 29. in 30. novembra 1941 so se čez Zlatibor umikale partizanske enote iz

Užica v Sandžak. Z orožjem so se upirali Nemcem, ki so imeli veliko premoč. Na Zlatibor so z vojsko prišli tudi vsi listi, ki jih okupator ni smel zajeti, civilni begunci in ranjenci.

Dovolj je, da preberemo kratke beležke o tem v prvem zvezku Dnevnika Vladimira Dedijera. Po tridesetih letih še čuti mo težo, dramatičnost in grozoto situacije.

Za zgled navedimo samo naslednje: Na Palisadah in današnjih Partizanskih vodah je bilo tedaj 400 ranjencev iz Užica ali iz improviziranih bolnišnic na planini. Problem je bil, kako jih evakuirati s planine. Prevoznih sredstev ni bilo dovolj. Samo nekaj kamionov, v enega je šlo – pravi Dedijer – samo po osem težkih ranjencev. Kako jih skriti in kam?

... »Mračna podoba Palisade. Ko so prišli nemški tanki, je tam okoli 60 težkih ranjencev iz neke bolnišnice stokalo v travi«, brez rok in nog. Nemci so s tanki vozili po njih.

Fašisti pa so na Zlatiboru pobili še mnogo večje število ranjencev. Zbrali smo se torej, da izkažemo čast grobovom. Na Šumatovem brdu, na skrajnem severo-zahodnem podanku grebena Čigote, leže ostanki 150 ranjencev pod kamnitim obeliskom nad dolino, v kateri so danes turistična naselja Partizanske vode in Palisade.

Naša prireditev je dobila ime »Planinsko-smučarski pohod na Zlatiboru, marec 1973«. Prirejali ga bomo vsako leto. Zlatiborčani so iz začasnih grobov zbrali kosti umorjenih ranjencev, jih prenesli in zagreblji v skupnem grobu pod vrhom Čigote. Okoli obeliska, ki je daleč viden in s katerega je lep pogled na planino Zlatibor in zlatiborsko krajino, se vsako leto zbero domačini, da se poklonijo žrtvam.

Letos pa so se ob grobnici zbrali planinci in smučarji z vseh strani: iz Novega Sada, Zrenjanina, Beograda, Čačka, Užic, Čajetine, Sjenice itd. Bilo jih je 118, od pionirjev do najstarejših. Organizatorji so bili Planinska zveza Srbije, Smučarska zveza Srbije in Zveza borcev iz Titovega Užica. Gostitelj je bil Komitet ZK Srbije iz Čajetine.

3. marca so planinci in smučarji prišli na Partizanske vode (Palisade) in tu prenočili. Se isti dan se je večja skupina planincev iz vasi Ribnice po globokem snegu skozi veličastno storo borovje povzpela na prelaz med Tornikom, 1496 m, in koto 1431 m.

4. marca se je razvil komemorativni marš planincev in smučarjev »po poti druge proletarske brigade« od vasi Vodice po Orlovem vrhu (1181 m) na greben Čigote

na odseku Smiljanski zakos (1359 m) s sestopom do Šumatovega vrha, kjer je grobnica in spomenik.

Na grobnico so položili venec in z minuto molka počastili žrtve. Sledili so kratki komemorativni govori. Zalna slovesnost je bila kratka. Udeležencem bo ostal v trajnem spominu način, kako je bil marš izveden, nepozabni vtisi s planine Zlatibor, neskončne snežne širjave in jarka belina snega na zapihanih rebrih in hrbtih, ki so se stapljali s sivim nebom, čar snežink, ki jih je nosil ledeni veter, redki gozdovi, ostanki borovih gozdov, ki so s svojimi modrozelenimi lisami blažili blišč snežne beline. Pa tudi pesmi, ki smo jih peli.

Najslovesnejši je bil trenutek, ko se je planinska kolona združila s smučarsko, nakar sta obe v troidiju prišli pred obelisk, natanko ob dogovorjenem času (opoldne). Slovesnost je bila kratka, spomin nanjo pa bo trajen.

Boris Regner

SPLITČANI NA SVALBARD

Ideja o samostojni alpinistični odpravi PD Mosor iz Splita je vzniknila leta 1971, po povratku njihovega člana Nenada Čulića z Grenlanda, koder je bil s prvo hrvaško odpravo. Letošnja odprava naj bi bil njihov prvi doprinos k proslavam ob 100-letnici HPD, obenem pa priprava na osrednjo odpravo, ki jo bo prihodnje leto organizirala Planinska zveza Hrvatske in njihovo leta 1975 ob 50-letnici društva.

Svalbard (Spitzbergen) so si izbrali zaradi sorazmerno lahke pristopnosti, razmer, ki so podobne grenlandskim in deloma tudi zato, ker so tamkajšnja gorstva delno že spoznali po poročilih naše odprave iz leta 1964.

Vodja odprave je 25-letni Nenad Čulić, člani pa: Ivanišević Mario (21), Ivo Kaliterna (26), Ivo Kaštelančić (26), Vinko Maroević (26), Zoran Paniko (25) in Boris Sirišćević (20), zdravnik odprave pa je dr. Ante Cvitković (32).

F. S.

ALPINISTIČNE NOVICE

DON WHILLANS NA EVERESTU 1972

Morda najposobnejšemu izmed angleških alpinistov Donu Whillansu se je pripisala krivda za neuspešno ekspedicijo na Everest pod vodstvom dr. Herrligkofferja v letu 1972. Naskočne naveze so trikrat poskusile priti na vrh, vsakokrat so prišle visoko nad 8000 m, čeprav so startale v grozovitih razmerah, saj je v šotirih grizel mraz -40°C . Potem so odnehali. Felix Kuen, zelo znani nemški himalajec, je izjavil: »Whillans se je podal na pot brez vsake kondicije, s precejšnjim salom okoli pasu (mit einem Bierbauch) in je pri odhodu izjavil, da bo rabil vsaj tri tedne aklimatizacije. Deset do dvajset dni ni prijel za nobeno delo. Skozi 4 km dolgi Khumbu ni ničesar nosil niti ni pomagal opremljati pot.« Dr. Herrligkoffer: »Z Angleži ne grem nikdar več na ekspedicijo. Whillans je že v vznožju izjavil, da se ne bo prilagajal redu in s tem nedvomno vplival na oba rajaka. To nas je seveda držalo za roke – če bi Angleži sodelovali, bi bili hitreje napredovali – pa tudi vznemirjalo.« Leo Schlömm, udeleženec Dyhrenfurthove ekspedicije na Everest (IHF 1971) tudi meni, da se je IHE razšla predvsem zaradi angleških članov eksped-

icije, ne pa zaradi Francoza Mazeauda in Švicarja Vauchera.

»Ker doslej na Everest ni stopil noben Anglež, bi bili trije Angleži v ekspediciji dr. Herrligkofferja morali svoje moči prihraniti za naskok na vrh. Ker pa so prišli nepripravljeni, to ne bi imelo smisla. Zato so se odločili za sabotažo.« pravi poročilo v »Bergsteigerju« 1972/8. Kuen: »Šotore so nalašč puščali odprte, tako da smo na njihovi notranji strani našli po 20 cm debel led. Radijski aparat je postal neuporabljiva ledena ropotilja. Od tabora 4 (7400 m) navzgor so Angleži spali s kisikom, kar ni navada in naši sploh tega niso počeli. 18 kisikovih bomb so morali nosači prinesiti kot dodatek na to višino. Potem so terjali še 40 bomb, torej 20 nosaških bremen in jih pustili tam ležati, verjetno z namenom, da bi jih uporabili za angleško ekspedicijo v istem letu. Skoraj bi lahko govorili o sabotaži.« Zakaj ste pa so vzeli s seboj Angleže, so vprašali Herrligkofferja »Whillans je bil lani tam, imel je torej izkušnje z Everestom.« je dejal nemški ekspedicijski grosist.

Angleži stvar prikazujejo ravno narobe. »Observer«, ki so ga redno zakladali z novicami, je poročal, da so Angleži Av-

strijcem odločilno pomagali pri nošnji in postavljanju šotorov in da so bili kondicijsko najmočnejša skupina.

Ali se selijo trenja med narodi na »tretji tečaj«? Ali se tam gor šele pokažejo stare razpoke v zahodni aliansi, ki je uspešno končala dve vojni?

PREČENJE ANTARKTIKE

Naomi Uemura, 31 letni japonski raziskovalec in alpinist se je konec l. 1972 odpravil na dolgo prečniško čez južni polarni kontinent – 3000 km na pasjih saneh! Uemura je 11. maja 1970 s Terno Matsuro prišel na vrh Everesta. L. 1971 je bil v IHE v navezi, ki naj bi v jugozahodni steni Everesta prodrla z direttissimo na vrh. Brali smo, kako je bilo s to zgodbo.

MT. DOLENT – POZIMI

Ob gori z imenom Dolent bi morali Slovenci imeti posebne občutke, saj sta nam v severovzhodni steni te gore l. 1969. Boro Krivic in Marjan Manfreda naredila imenitno prvenstveno smer V, V+ (gl. PV 1970, »Strah«, str. 12 in sl.). Kakor je ta počakala na Slovence, tako je v severni steni dve leti kasneje »padla« prva zimska. O tem poroča v Les Alpes 1972/III Ch. Pisteur iz Ženeve. Kakor našega Krivica je tudi Ženevčane spodbudla »praznina« v Vallotovem vodniku. Nič ni bilo rečeno glede zimskih vzponov v severni steni, pred njimi je stala neodkrita pot. Veliko vprašanje je bil že sam dostop. Bivakirali so na ledeniku v višini 2500 m in to v noči 25. decembra. Plezanje naslednji dan je bilo tvegano, grozili so jim seraki in plazovi, a vse je šlo po sreči, gora ni hotela. Ob petih popoldne so zdelali 400 m stene, pred njimi je bilo še 300 m. Prostor za bivač je bil kot ustvarjen, postavili so si šotore in jih obežili s snegom. Če bi se vremenski bogovi odločili za spremembo, bi se spustili lahko z vrvmi na ledenik Dolent, umik ne bi bil težak. Tudi 26. december jim je bil naklonjen, opoldne so stali na vrhu Dolenta, 3800 m. Potem so se spustili na ledenik Pré de Bar, ki ga naše naveze iz l. 1949 poznajo.

– In kaj je ostalo od te »majhne ideje«, da se pozimi poskušajo s tako steno? Pisteur pravi: »Mnogo je ostalo: Spomin na to, kako je zorel njihov načrt, na mrzlične priprave, na nestrpno pričakovanje, kdaj bodo začeli, na zadovoljstvo, kako so dosegli težki cilj.

V duhu doživljamo zimsko moč v nenavadni okolici, občutek osamljenosti, srečanje z naravo in njenimi elementarnimi silami, odkrivamo na novo izgubljene

vrednote. Imamo izkušnjo, ki je zanjo težko najti primerno besedo. Čeprav imamo do gore vsak svoj odnos, pa vendar – gora je vedno tu pred nami, počastna ali dobrohotna, vedno skrivnostna.«

OLIMPIJSKE NAPRAVE V MUNCHNU – ZA PLEZALCE

Novi betonski plezalski stolp na olimpijskem torišču v glavnem bavarskem mestu Münchnu je zgradila športna šola Grünwald za trening in šolanje alpinistov. Tako je München poleg lesenega stolpa na zemljišču alpenvereina in firme Sportscheck dobil še tretji plezalski poligon, trdno in drzno zgrajen. Monterji sami so morali biti alpinisti, da so postavili to čudežno delo, značilno za planinsko mesto München, rojstno mesto mnogih planincev.

T. O.

NDUGUNDUGU

Reinhold Messner, ta čas najslavitejši nemško-tirolski alpinist svetovnega formata, je bil jeseni l. 1971 na Novi Gvineji. O tem smo na kratko že poročali. Po enem letu je v W. Bergkameradu 1972/9 napisal zgodbo, kako je plezal severno steno v gorovju Carstenz in severovzhodno steno Puntiak Djaja (5000 m), 1000 m visoko. Nosači iz plemena Dani, prebivalci visoke planote so mu prirasli k srcu. Spremljali so ga s klici hu, hu, hu, slišalo se je tako, kot bi bevskali mladi psi, ko pa so prišli na sneg so rekli: »ndugundugu!«, kar pomeni ledenik, led, sneg, pa tudi mraz. Ko so videli, da nima prstov na nogah, so tudi rekli »Ndogundugu!« Mislili so, da sem si sam porezal prste, ker so mu pomrli svojci – tako namreč žaluje pleme Dani – včasih pa si odrežejo nekaj uhlja. Daniji žive 4000 let za nami, v kameni dobi. Ne poznajo obleke, ne denarja, drevesa podirajo s kamnito sekiro, z lokom in puščico divjad. »Mislil sem, da sanjam,« pravi Messner.

Pogorje Carstenz je najvišje med Himalajo in Andi. Messner in Sergio sta opravila drugi vzpon na Karstenz Piramido (5300 m). Ujel ju je snežni metež, vendar ju ni zadržal in ko sta prišla na vrh, je Messnerju ušel danijski krik »hu, hu, hu«. Sestopala sta po indonezijski smeri. Indonezijci so l. 1964 prišli na vrh in ga imenovali po Sukarnu. Seve, Sukarno je šel, zato je tudi vrh izgubil njegovo ime in se zdaj imenuje Puntiak Djaja – vrh uspeha. »Severovzhodno steno štejem med svoje najtežje ture, čeprav ne spada med najtežje,« piše Messner.

O Messnerju smo že večkrat poročali Uspel je kot alpinist in kot pisatelj, celo ideolog. Pred njim je trenutno odprt ves svet.

VARSTVO NARAVE

SVETA GORA ATHOS

F. Domaschko je v reviji »Der Bergsteiger« 1972/II popisal svoj obisk na polotoku Halkidiki, ki ga svet pozna zaradi gore Athos in njegovih samostanov. Z avtom je ta edinstveni evropski spomenik nedosegljiv, v kraju Jerissa je meja, na kateri se avto mora ustaviti, naprej v meniško republiko pa je treba poldrugo uro peš, nato pa še štiri ure s čolnom do glavne luke Athosa, v Daphini. Lahko pa se pride od Jerissa tudi samo s čolnom po severni obali do pristanišča Ivrion. Edina vas v meniški republici je Karies, a do nje je še poldrugo uro. Tu popotnika menihi dobro premotré, preden mu dovolijo vstopiti na Athos. Domaschko pravi, da so se povezali z Atenami, preden so dovolilnico podpisali in mu s tem dovolili, da na Athosu preživi deset dni in spozna skrivnostno življenje menihov, ki že 1000 let žive po pravih sv. Atanazija.

Osebnost uboštvo, slabo stanovanje, številni postni dnevi, ne glede na delo, molitve od polnoči do jutra, to so značilnosti tega meniškega življenja. Tisoč let je ženskam in otrokom prepovedano vstopiti na Athos. Domaschko je želel vstopiti na 1935 m visoki Athos, na goro »razsvetljenja«. Pot ga je vodila od samostana do

samostana. Po dveh dneh je prišel do najstarejšega samostana, v Veliko Lavro, 150 m nad morjem zgrajeno velikansko trdnjavo nad morjem, ki je videti kot mesto z obvladujočo lego. Samostan je prava zakladnica bizantinske umetnosti, predvsem fresk. Lešeni hodniki so pripeti na zunanjo stran zidov, spominjajo na tibetske samostane. Domaschko so v tem samostanu dali sobo. Čez dan je šel, kamor je hotel, moral pa je priti domov do sončnega zahoda. Če bi zamudil, bi moral prebiti noč na prostem.

Na Athos držita dve stezi in plezalna pot čez 1000 m visoko severno steno, že večkrat preplezana. Domaschko se je odločil za stezo po zahodnem grebenu, poraslem v spodnjem delu s cipresami, kostanji, lavorjem, oljkami, orehi, hrasti, platanami in visoko trto. Na poti je naletel na nekaj meniških hišic. Mnoge so bile prazne, menihov je vedno manj in to ne samo ruskih. Proti vrhu se je spomnil na čase trojanske vojne, ko so Heleni z grmadami sporočili navico o padcu Troje. Ognjeni telefon je šel čez Athos, ki seže s svojim grebenom 40 km daleč na odprto morje. Domaschko je moral bivakirati na agios oros, na sveti gori, in bil je res skrivnosten bivak v pričujočnosti zakrite zgodovine, ki je šla čez Athos.

IZ PLANINSKE LITERATURE

VODNIK PO SAVINJSKI POTI

Meddruštveni odbor pri PD Zabukovica, ki je lansko leto pripravil in odprl Savinjsko pot, je izdal tudi jedrnat opis krajev in poti, po katerih teče Savinjska pot. Uvodnemu napotilu sledi pregleden opis Milana Natka o Savinjski dolini. Iz njega se obiskovalec poti pouči o reliefu, geografskih, zgodovinskih, kulturnih in drugih oznakah Savinjske doline. Ker Spodnja Savinjska dolina med Letušem in Celjem obsega ravnino, ki jo obrobja gričevnat svet, torej za planince, vajene višin, manj zanimiv svet, pisan vodnik po tej krajini, ki z lepoto razgledišč ne zaostaja za višjim gorskim svetom, predstavlja s propagandnega in turističnega vidika dragocen prispevek k opisu planinskih krajev Slovenije. Stvaren opis posameznih odsekov te poti je obogaten

tudi z opisi krajev med potjo in drugimi dostopi do kontrolnih točk na Savinjski poti.

Preglednost vodnika povečuje krepki tisk pri vseh dostopih do kontrolnih točk, priročnost in uporabnost pa kratek opis planinski poti in opozorila na vozne ceste. Vodniku je dodan Dnevnik Savinjske poti s prostorom za odtise žigov, za pripombe o poti in za osebne podatke tistega, ki si želi pridobiti znak za prehojeno pot. Uporabnost vodnika povečuje pregled kontrolnih točk, navedba višin in čas hoje za posamezne odseke. Organizatorji poti so vodniku priložili pravila Savinjske poti, skico in pojasnila h karti. Vodnik z dnevnikom Savinjske poti se dobi pri Meddruštvenem odboru pri PD Zabukovica, Zabukovica 63302, Griže.

Tone Strojín

REINHOLD MESSNER, VIHAR NA MANASLUJU

Reinhold Messner je tudi kot pisatelj »ekstremno« sposoben in spreten. Kamaj je dobro odzvenela avstrijska tragedija in zmaga na 8156 m visokem Manasluju, že je izšla Messnerjeva knjiga o njej, pravzaprav poročilo na 157 straneh, s 32 črno-belimi podobami in 4 barvnimi. Založba BLV jo je založila hkrati za Nemčijo, Avstrijo in Švico (München – Bern – Wien). Manaslu, na katerega so l. 1956 prvi stopili Japonci po severni strani, je nov Messnerjev triumf, saj je južna stena mnogo težja, prava 4000 m visoka stena, ki ves čas grozi s plazovi, kamenjem in ledom. Deset km težkega sveta so morali premagati Avstrijci, mestoma po težavnosti še ste stopnje, v viharjih in vetru preko 100 km/h, v plazovih, ki so jim jemali šotore in zaloge. Dva Avstrijca in nepalski spretni oficir so ostali za zmeraj v strašni steni.

T. O.

LUIS TRENKER – 80-LETNIK

O Trenkerju smo že nekajkrat pisali, iz črno tudi poročali o njegovem življenju in delu. Ves svet ga pozna kot alpinista, smučarja in pisatelja planinskih romanov in scenarijev, kot režiserja in igralca. Uspeh je kakor malokateri, znal je prav »obrniti« svoje filmsko znanje. Nekateri so mu zamerili, ker je za film »Gore v plamenih« naredil tudi italijansko verzijo, v kateri so Italijani naslikani v lepši luči kot v nemški. Šel je preko očitkov, doživel tudi nekaj porazov, vendar danes pri 80 letih uživa izredno popularnost v sport-

nih in planinskih krogih. Še vedno filma, še vedno je v poklicu, še vedno hodi v hribe, tudi na Matterhorn se je povzpel še lani. Skratka senior, kakršnih je malo. Trenker, tako pravijo, predstavlja takega človeka, ki razširja okoli sebe prijazno okolje, vonj po svežem gorskem zraku, po naravi, bodrosti, vedrini, skratka nekaj, kar si najbrž vsak želi, da bi bil. Na svetovni dan varčevanja 31. X. 1972 je Trenker nastopil na Dunaju v »goodwill-touru«. Vrhovna bančna industrija ga je izbrala zato, da bi varčevalce s sijajem svoje osebnosti navdušil za še bolj intenzivno varčevanje. Pravijo, da je bila ideja bančnikov uspešna. Trenker je s svojimi 81 leti ponovno očaral alpiniste vseh generacij in zastopnike obveščevalnih sredstev. V visokih letih – o tem smo poročali – je pokazal, da je sijajen igralec v vsakršni vlogi, tudi kot konferencier v RTV (kot tak se je uveljavil na stara leta).

T. O.

TUDI HECKMAIR JE SPISAL KNJIGO

Anderl Heckmair so je l. 1938 proslavil, ko je s Vörgom, Kasparekom in Harrerjem prvi preplezal severno steno Eigerja. Po rodu je iz Münchna, odrasel je v sirotišnici, bil je več let brezposeln, sicer pa v tridesetih letih tega stoletja eden najbolj divjih in drznih plezalcev, ki je užival na meji tveganja. Znana münchenška založba Nymphenburger Verlag je njegovemu življenju postavila spomenik s knjigo »Moje življenje v gorah« (Mein Leben als Bergsteiger), 280 str., 28 slik, cena 28 DM.

T. O.

RAZGLED PO SVETU

BERN A LA CARTE

Do nedavna je mesto Bern ponujalo 3–4 dnevni pension od 77 šfr dalje (66 DM). Za to ceno je gost dobil prenočišče z zajtrkom, bon za kosilo v eni od tipičnih restavracij v mestu, prevoz od Airterminusa (letališča) ali kolodvora do hotela in nazaj, vozne karte za izlet z najhitrejšo žičnico ali za krožno vožnjo po mestu in še kaj. Mesto Bern je ta aranžman uredilo kot varianto za zimske ali letne obiskovalce Berger-Oberlanda, popust pa je utemeljilo z nakupi, ki jih priložnostni gostje mesta Berna radi naredijo, saj je

mesto znano po svoji trgovski ponudbi (posebno fotografi se pohvalijo). Popust je res vabljev. V primeri s takimi ponudbami bomo težko konkurenčni.

T. O.

LAHKI MONT BLANC

»Winter Bergkamerad« 1972/7 princša Hulerjev članek o normalnih poteh na Mt. Blanc: Iz Les Houches čez Aiguille in Dôme du Goûter, s postaje Aig. du Midi čez Grands Mulets, s Col du Midi in iz Val Veni preko Gonelline koč. Čeprav nobena od teh poti ni težka, kvečje-

mu dolga in naporna za manj uhajene ljudi, se je doslej na teh poteh ponesrečilo čez 100 ljudi. Mnogo bolj požrešen je zermattski lev Matterhorn, ki mu pristejajo 400 do 500 mrtvih. Mont Blanc je gora slabega vremena zaradi višine in lege. Zato se rad pusti čakati, le redki »imajo z njim krampir«, da bi »prišli, videli in prišli nanj«. L. 1960 je poleteli 17 dni nepretrgoma deževalo v Chamonixu in na Mt. Blancu. Lahko je vsepovsod sonce, Mt. Blanc pa se zavija v zlovešče megle. Bolje je počakati. K sreči je okrog Chamonixa polno rezervnih ciljev, če »monarh« ne sprejema.

Mnogo se je že pisalo o rekordih, ki so jih tu dosegli močni in drzni možje. Julija 1968 sta Jean-Maria Bourgeois in René Secretan prišla gor in dol v 8 urah 48 minutah – iz Chamonixa. Od tod do vrha sta rabila komaj 5 ur 55 minut.

Mis Isabella Straton bo za vselej zapisana v zgodovino monarha Mt. Blanca. 31. januarja 1876 je prva pozimi stopila nanj, po sestopu pa takoj poročila svojega vodnika J. E. Charleta. Zakon menda ni bil stabilen in je bil kratkotrajen. Sicer pa prva ženska na Mt. Blancu ni bila »dama«. Preprosto dekle Marie Paradis iz Chamonixa je 23 let po prvem vzponu (3. avgusta 1786) stopila kot prva ženska na belo teme Mt. Blanca, stara komaj 23 let. Nagovarjal jo je Jacques Balmat in njegova sinova, češ ljudje jo bodo spoštovali in ji dajali denar. Prišla je na vrh, brez sape, rekli so, da jo je bilo kar težko gledati – ampak na vrh je pa le prišla – pred pričami l. 1809.

T. O.

MEXICO – NI VEČ DALEČ

Najemni (charterski) poleti, sorazmerno cenen, so zadnja leta evropskim turistom približali Mexico, alpinistom pa tamkajšnje pettisočake. Ixtaccihuatl, 5286 m, Popocatepetl, 5452 m, in Pico de Orizaba ali Citlaltetpetl, 5700 m. Težavni niso, le višina utegne koga zdelovati. Ingo Pauler si je tak polet privoščil in nam svoje izkušnje sistematično posredoval v »Der Bergsteiger« 1972/II. Mexico vabi tujce med drugim z brezplačno turistično karto. Pri izvozu in uvozu valute ne dela nobenih vprašanj. Priporočljivo je vzeti s seboj dolarje, ki so po 12,50 pesov. Navadno vodo ni dobro piti, v večini hotelov se dobi »agua purificada«. Informacije daje Biro Departamento de Turismo v Mexico City (Avenida Juarez 92), planincem prideta prav Cuerpo Alpinista de Mexico (San Juan de Letrain 80–150 in Juan Mateos 146). Taksi je zelo poceni, posebno oni s taksimetrom, prav tako »peserosi«, ki vozijo na stalnih progah za 1 pesos na vse daljave. Avtobusi, metro in druga javna prometna sredstva so izredno poceni.

Od maja do oktobra rado dežuje, na višinah sneži. Topla obleka je potrebna vse leto, ker se zvečer občutno zmrazi. Izhodišče za vse tri vrhove je Mexico City, 2200 m. Splača se najeti avto: VW 1500 za 7 dni, neomejeno število km, stane 99 dolarjev. Vzponi niso težki, steza in smeri je več, vse so malce enolične.

Tudi slovenska noga ubira pot skoraj na vse kontinente, vedno bolj prihajamo do spoznanja, da je treba utrgati, kar nam ponuja neverjetno nagli tehnični napredek.

T. O.

AVSTRIJCI TUDI NAD POLARNIM KROGOM

ÖAV in inštitut za telesno vzgojo dunajske univerze sta poletni 1972 poslala ekspedicijo v Sarek, gorovje v Laponski na Švedskem. Vodil jo je Peter Baumgartner iz Stora Sjöfalleta na severnem Švedskem. R. Brandstättter in F. Matscheko sta 23. in 24. julija prečila masiv Sarek v švedskem nacionalnem parku. Sarek ni visok, nekaj nad 2000 m, vendar je ves pod ledom, ker leži onstran polarnega kroga. Dostop je težak, 30 km so morali po tundri sami prenašati vso prtljago, opremo in brašno, in pri tem premagati tudi nekaj deročih, mrzlih rek. Ena naveza je pri prečenju vzela smer na Sarektjökkä, glavni vrh masiva, druga pa na severni vrh. 23. julija popolnoči sta v svetli polarni noči obe navezi stali na vrhu Sarektjökkä.

MOUNT KENYA V AFRISKI TURISTIČNI INDUSTRIJI

Kenya je med afriškimi državami najbolj obiskana, postaja turističen pojem prve vrste. Kenijci so se odločili, da bodo svoj »sneg na ekvatorju« vključili v svojo turistično ponudbo. Zato so povabili znane turističnega strokovnjaka za žičnice Helmuta Senna v Nairobi. Senn je tam raziskoval, kje bi se dale postaviti žičnice in vzpenjače v območju Mt. Kenye in Aberdare. Gre seveda za cel sistem žičnic.

KANDIDATOM ZA HIMALAJO

Alpinisti, ki se zdaj odločajo za vzpone v Himalaji, so v glavnem vsi kakor Herakleji na razpotju. Ali naj pomaknejo himalaizem za korak naprej s tem, da izberejo tehnično težavno nalogo, ali pa ga širijo s tem, da posegajo vsaj po sedemtisočaku. Slednje sicer utegne biti tudi tehnično in plezalsko težko, saj je Dyhrenfurth objavil seznam 140 sedemtisočakov, kar je mnogo več od števila, ki mu je bilo znano v l. 1972 (OAZ 1328). Med njimi je mnogo prepovedanega sadu – iz političnih ali verskih razlogov – torej težavnosti posebne

vrste. Naj že bo kakorkoli, »visokih ciljev« je za himalaiste še vedno precej in to takih, ki jih je še možno »dobiiti«. Ker je zraven politika, bo to stanje verjetno trajalo še precej časa. 140 sedemtisočakovl Od Brahmputra do Hindukuša, Kun-Luna in Tibeta!

T. O.

VREME NA KREDARICI

V MARCU 1973

Minuli mesec marec je bil hladen in suh. Srednje mesečne temperature zraka so bile po vsej Sloveniji, razen v Mariboru in Ljubljani, pod dolgoletnim poprečkom. Mesečne višine padavin pa so bile minimalne: Primorska je prejela komaj 1–4 ‰, Gorenjska 15–20 ‰, Dolenjska okoli 30 ‰, Štajerska in Prekmurje pa 60–70 ‰ za ta mesec normalne množine moče.

Opisanim razmeram so bile podobne tudi klimatske prilike na Kredarici v marcu 1973. Srednja mesečna temperatura zraka (–8,6^o) je bila za 1,2^o pod poprečkom obdobja 1955–72. Estremne mesečne temperature: maksimum 2,2^o (dne 22. marca), minimum –19° (dne 10. marca) so bile v mejah doslej znanih absolutnih temperaturnih ekstremov Kredarice po l. 1955, ki znašajo: maks. 7,5^o (dne 1. marca 1960) in minimum –28,1^o (dne 5. marca 1971).

V skupno dvanajstih padavinskih dneh je padlo (izključno v obliki snega) samo 37 milimetrov padavin, kar je komaj 35 ‰ normalne vrednosti. Maks. višina snežne odeje je merila 359 cm. Marčni maksimum debeline nežne odeje na Kredarici znaša 450 cm, izmerjen je bil 25. marca 1970.

Srednja mesečna oblačnost (6,0) je bila blizu dolgoletne vrednosti (6,2). Heliograf na Kredarici je registriral samo 120 ur s sončnim sijem, kar je komaj 33 ‰ možnega trajanja sončnega sija. Drugi predeli Slovenije so imeli znatno več sončnega sija: Koper 216 ur – 58 ‰, Ljubljana 172 ur – 46 ‰.

Iz opisanih klimatskih značilnosti povzamemo, da je bilo vreme v letošnjem marcu planincem in smučarjem naklonjeno.

V APRILU 1973

Srednje mesečne temperature zraka v mesecu aprilu 1973 so bile po vsej Sloveniji za 2–3° pod normalno vrednostjo, medtem ko so jo padavine povsod znatno presegle (popreček obdobja 1931–1960).

Srednja mesečna temperatura zraka na Kredarici je znašala –7,4^o. Bila je za 3,2^o pod poprečkom obdobja 1955–1972. To je tudi najnižji znani aprilski temperaturni popreček Kredarice. Dosedanji najnižji aprilski temperaturni popreček Kredarice je znašal –6,7^o. Pripadal je aprilu 1958. leta.

Mesečni ekstremni temperature zraka: maksimum 2,2^o dne 30. aprila in minimum –15,3^o dne 15. aprila sta bila v mejah doslej znanih aprilskih absolutnih temperaturnih ekstremov, ki znašata: maksimum 12,2^o (30. april 1955) in minimum –19,2^o (dne 8. aprila 1956).

Srednja mesečna oblačnost (7,6) je bila nad poprečkom obdobja 1955–72 (6,8). Zaradi visoke stopnje oblačnosti je bilo v aprilu malo ur s sončnim sijem. Najmanj sončnega sija v Sloveniji je imela Kredarica. Tamkajšnji heliograf je registriral samo 96 ur s sončnim sijem, kar je komaj slaba četrtina (24 ‰) možnega trajanja. V skupno 25 padavinskih dneh je padlo na Kredarici 179 mm padavin, kar je 116 ‰ normalne aprilске mesečne višine padavin.

Pretežni del padavin je padel v obliki snega (19 dni s sneženjem) in le manjši v obliki dežja.

Snežna odeja je ležala ves mesec, njena maksimalna debelina je merila 405 cm (aprilski rekord debeline snežne odeje znaša 442 cm, izmerjen je bil 12. aprila 1970).

Glede na opisane vremenske značilnosti, vreme letošnjega aprila planincem ni bilo naklonjeno.

V MAJU 1973

Srednje mesečne temperature zraka v mesecu maju 1973 so bile po vsej Sloveniji – razen v Kopru – znatno nad normalno vrednostjo (popreček obdobja 1931–60), medtem ko so bile mesečne višine padavin pod njo.

Srednja mesečna temperatura zraka na Kredarici je znašala 1,2^o, medtem ko znaša njen dolgoletni temperaturni popreček (obdobje 1955–1972) –0,1^o. Najvišja temperatura letošnjega maja je znašala na Kredarici 9,1^o (dne 9. maja), najnižja pa –8,8^o (9. maja). Oba podatka sta v mejah doslej znanih majskih temperaturnih ekstremov Kredarice.

V dvanajstih padavinskih dneh (od tega sedem s sneženjem) je padlo vsega skupaj v maju samo 67 mm padavin, kar je le 48 ‰ normalne vrednosti. Snežna odeja je ležala ves mesec. Njena največja debelina je merila 381 cm, kar je za 42 cm manj od doslej znanega majskega rekorda.

Srednja mesečna oblačnost (5,8) se je nasprotno prejšnjemu mesecu znatno znižala. Bila je tudi pod dolgoletnim majskim poprečkom oblačnosti, ki znaša 6,9. Kljub temu je heliograf na Kredarici registriral samo 223 ur s sončnim sijem (najmanj v Sloveniji), kar je 48 ‰ možnega v mesecu maju.

Ob navedenih podatkih sklepamo, da je bilo vreme v minulem maju toplo in suho, planincem naklonjeno.

dr. F. Bernot

1

2

6

- 1 Prof. Janko Glazer – Foto Fr. Vogelnik
- 2 Južna stran Rogle – Foto Fr. Vogelnik
- 3 Skrlatica s Kanjevca – Foto Joco Balant
- 4 Košenjak z Antonovega vrha – Foto Fr. Vogelnik
- 5 Triglavske vode v Vratih – Foto Jaka Čop
- 6 Na grebenu – Foto Vlastja Simončič

100%

popusta
do 31. avgusta
kredit do 10000 din

Iskra Panorama Aries
črno-beli televizor
Iskra Panorama 73
barvni televizor

Iskrine televizorje dobite
v trgovinah z elektrotehničnimi
izdelki in v Iskrinih prodajalnah
v Ljubljani, Mariboru in Izoli

VOBA-VAŠ DOMAČI
PLESKAR

*Z voba barvo si olepšate dom
po vašem okusu
sami
hitro
preprosto in
poceni*

Voba barva-gotova pot k uspehu

eni pijemo sokove,
drugi spet vino
mineralna voda

tempel

iz rogaške slatine
je tisto,
kar nas združuje

zdravilišče rogaška slatina

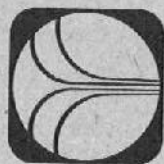
alpina

Preizkušen in kvaliteten —
to je njegova odlika

Za usluge se priporoča

INDUSTRIJSKO OBRATNO PODJETJE »INSTALATER« — PREVALJE

Združeno železniško transportno podjetje Ljubljana

**Za potovanje na dopust, za obisk prijateljev in znancev
ter za poslovna potovanja — SI IZBERITE VLAK**

Poslužujte se storitev, ki vam jih nudi TTG Ljubljana
s poslovalnicami v: Ljubljani, Celju, Mariboru, Postojni
in Puli, kjer lahko dobite:

- vozne karte za železniški, ladijski in letalski promet,
- rezervacije sedežev, postelj v spalnikih, ležalnikih in ladijske kabine,
- programe za izlete doma in v tujini,
- prevozne listine za potovanja z avtovlakom in drugo.

V naših kolodvorskih restavracijah boste postreženi dobro in poceni.

Spoštovane planinke in planinci!

CGP Delo ustvarja tudi za vas. Naj vas spomni na edicije, ki jih izdaja:

TOVARIŠ — TT — JANA — NAŠI RAZGLEDI — AVTO — STOP — KIH — ZVITOREPEC.

Sleherni dan pa izhaja največji slovenski časopis DELO.

Vsem bralcem Planinskega Vestnika, ki niso naročniki našega dnevnika, nudimo tokrat izjemno priložnost: vsak novi naročnik, ki odpošlje v tem oglasu tiskano naročilnico do 31. julija 1973, si lahko izbere katerokoli knjigo iz seznama:

1. Dolge noči potovanja v dan — Dušan Dolinar
2. B. Fischer — Aleksander Pasternjak
3. Kennedyjeve — Pearl S. Buck
4. Nevidna fronta — Vladimir Vauhnik
5. Onduo, moj črni fant — Anton Ingolič
6. Operacija Šakal — Frederick Forsyth
7. Pogovor z Američani — Mark Lane
8. Spomini I in II — Albert Speer
9. Zdrava spolnost, zdrav zakon — Dr. Friedrich Burkhard
10. Življenje s 300 km na uro — Juan Manuel Fangio
11. 7000 dni v Sibiriji — Karlo Štajner

Za Planinski Vestnik — izjemna naročilnica, ki velja do 31. VII. 1973.

Naročam se na dnevnik Delo za najmanj 6 mesecev po običajni mesečni naročnini 30 din.
Delo mi pošiljajte na naslov:

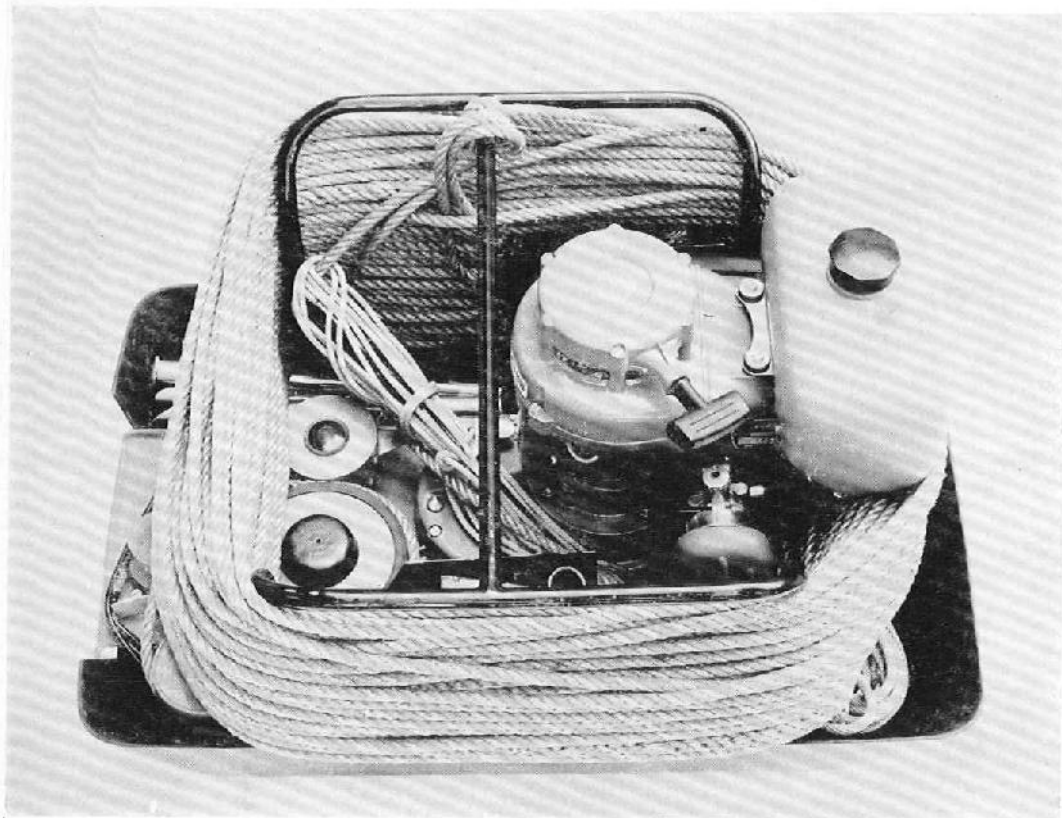
Ime in priimek

Poklic Ulica

Kraj Poštna številka

Izbrana knjiga

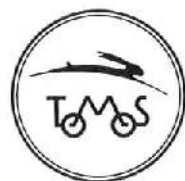
Knjigo dostavi Delo takoj po nakazilu prve mesečne naročnine.

smučarska vlečnica **tomos sv 3**

Delovanje brez nadzora
avtomatično dodajanje plina
minimalna poraba goriva
onemogoča preobremenitev motorja
preprosta in hitra montaža
popolna varnost
lahek transport

TOMOS KOPER

Planinci

na vrhu Triglava se boste počutili še prijetneje, če vas bodo greli jopiči iz islandске volne, ki jih izdelujejo za vas pletilje iz Sirogojna.

Trikotažo najboljšé kvalitete lahko nabavite samo v razstavnih salonih in trgovinah **Jugoexporta**

Beograd, Kolarčeva 1, Knez Mihajlova 10 in Terazije 2

Po vrnitvi s težke ture se boste najbolje odpočili na pohištvu **Jugoexporta**, ki ga lahko nabavite v razstavnih salonih:

v Beogradu:

Kolarčeva 1
Bulevar revolucije 84
Generala
Ždanova 78

v Zagrebu:

Zagrebski velesejem
Paviljon 12

v Skopju:

JLA 66

v Novem Sadu:

JLA 25

v Nišu:

Rudjera Boškovića 2.b
Balkanska 2

v Splitu

Kupališki prilaz 12

v Titogradu:

Nemanjina obala 1

Jugoexport

BEOGRAD, KOLARČEVA 1